

banka ve EKONOMİK yorumlar

AYLIK DERGİ

ŞUBAT 1982 • YIL : 19 • SAYI : 2

FİYATI: 100 LİRA

Okurlara Mektup /5

Bankacılığımızda Faiz ve
Kredi Uygulaması /7

Necdet Durakbaşa

Ekonomik Göstergeler /12

Ekonomik Yorumlar /13

Dr. Öztin Akgüc

Prof. Dr. Erdoğan Akin

İNuh Kuşçulu

İHalit Soydan

Prof. Dr. Yüksel Ülken

Basın Toplantısı Metni /43

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan

Sermaye Piyasası /51

Doç. Dr. Şeraf Türen

Pazar Ekonomisinde Rekabetin

Önemi ve Rekabet Sınırlamalarına

Karşı Alınan Önlemler /57

Prof. Dr. Ergun Özsunay

Yeni Yayınlar /67

Necdet Durakbaşa

Ekonomimizde 1981 yılındaki gelişmeler
1982 yılı için bekleyişler. Alınması
gerekli bazı önlemler ve izlen
mesi gerekli politikalar

**BEYNELMİLEL NORMLARA UYGUN
YÜKSEK KALİTELİ
MUHTELİF TİP VE ÇAPLARDA**

devlet,
milli bankalar ve halk
iştirakinin kurduğu bir
sanayi müessesesi

**ÇELİK HALAT VE
TEL SANAYİİ A.Ş.**

• muhtelif tip vinç • sensör • sondaj • hava nakliyat • TELEFERİK • TELEJEJ • TELESKI
• maden ihraç • dozer • skrapör • ekskavatör • deniz DİKME • GERME • MANEVRA
• elektrik nakilleri • topraklama • televizyon antenleri • dikme HALATLARI
• sırtak koltuk yaylarında • bloklet jant TELLERİNDE
• yüksek rezistanslı ÇELİK TELLER

**BİLGİSAYAR ÇAĞINDA
BİLGİSAYAR ÖĞRENİN**

Gelir ve yaşam düzeyinizi yükselterek
çevrenizde saygınlık kazanın.

bil-merk

BİLGİSAYAR öğretiyor..

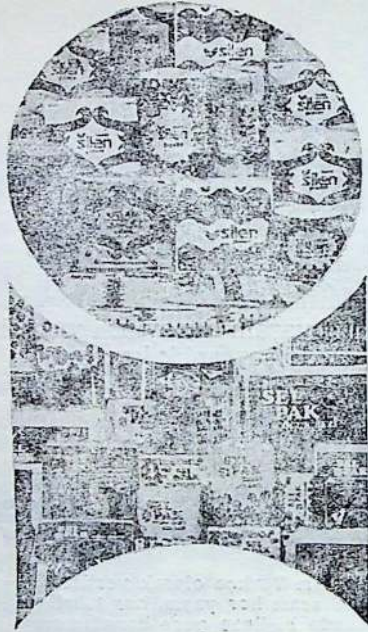
Hafta sonları Türkçe olarak verilen
ve 16-35 arası her yaşta, her tahsil
seviyesinde kişilere göre hazırlanmış
olan Bilgisayar Seminerlerimize
katılabilirsiniz.

Bilgi ve kayıt için lütfen merkezimize
müracaat ediniz.

bil-merk
Bilgi Hazırlama Merkezi

İnönü Cad. Ankara Palas Apt. 77/9
Ayaşpaşa-İstanbul
Tel : 43 57 76 - 43 57 77

Lütfen ücretsiz broşürünüzü gönderiniz
Adım Soyadım :
Adresim :

kâğıdın ipeği, temizliğin gereği...

Sağlıklı temizliği arıyorsanız,
evde, işte, yolda,
emici, yumuşak SELPAK
sizin içindir.

Titiz olmakta haklısınız.
Sağlıklı, pratik,
ekonomik: temizlik için
üretiliyor SILEN mamülleri.

**SEL
PAK**

silen

her yerde her zaman

temizliğin simgesi...

1570
selin®

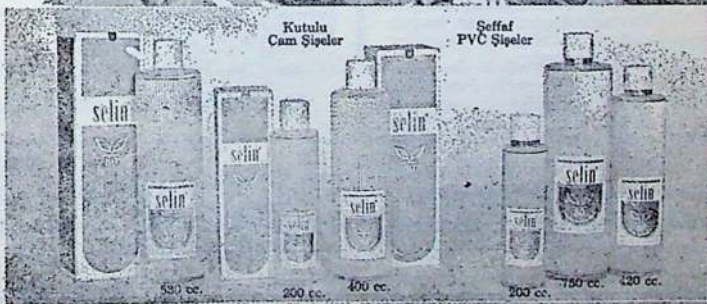
LIMON KOLONYASI

*Doğanın
Saf Damlası...*

Bir yaşantı düşleyin... Serinlik ormanında...
Kokular pınarında...
Doğanın kaynağında.

Selin'in her damlasında
bir doğa parçası gizlidir.

38.

kuruluş yıldönümünde Yapı Kredi'den...

HİZMET BEYANNAMESİ.

1 Kurulduğu günden bu yana tasarrufu ödüllendirmeyi ilke edinmiş Yapı Kredi, 38. hizmet yılında, kendisini bugünlere enştiren Türk tasarruf sahibine, şükran borcunu, en parlak biçimde ödeme azmindedir.

- Daha ustun, daha yaygın hizmetle...
- Geleneksel Yapı Kredi güvencesiyle...
- En yüksek faizle...

2 Tasarrufu ister küçük olsun, ister büyük, her tasarruf sahibi bilgili, saygılı hizmeti Yapı Kredi'de bulacaktır.

3 Olçusuz bir faiz ve vaad savaşının hukum sürdüğü finans sektörümüzde, "güvenlik" kavramı, hiçbir zaman, bugün olduğu kadar büyük önem kazanmamıştır.

Bu olgu karşısında Yapı Kredi 38 yıllık geçmişi boyunca olduğu gibi, bundan böyle de, "tasarrufların güvenlik mercii" olmaya devam edecektir.

4 Güvenliğin yanısıra, sistemli ve tutarlı bir bankacılığın en yüksek faizi Yapı Kredi'den gelecektir.

5 Yapı Kredi, her zaman tasarruf sahibinin en güvenilir bilgi ve haber kaynağı olarak kalacaktır.

6 Mesnetsiz vaadlerle başarı kazanmaya asla tevessül etmeyecektir.

Çağdaş bankacılığımızın kurucusu ve yenilikler onderi Yapı Kredi, yepyeni hizmetler sunmaya hazırlanmaktadır.

Gene

Yapı Kredi'yi izleyin.

Gene

Yapı Kredi'den bekleyin.

**YAPI ve KREDİ
BANKASI**

'hizmette sınır yoktur'

banka ve
ekonomik
yorumlar
Aylık Dergi

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A. Ş.

Adına Sahibi

Kemal Kurdaş

Yazı İşleri Müdürü

Prof. Dr. Mustafa A. Ayson

Danışma Kurulu

Dr. Öztin Akgüç • Prof. Dr. Erdoğan Alkin • Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. O. Fikret Arkun • Dr. Aydemir Aşkın • Besim Baykal • Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu • Prof. Dr. Nasuhi Bursal • Ege Cansen • Prof. Dr. Lâtif Cakıcı • Mehmet Gün Çalika • Şinasi Çelikkol • Özer U. Çiller • Bülend Çorapçı • Ahmet Demirel • Necdet Durakbaşa • Aydın Dündar • Kaya Erdem • Tarhan Erdem • Özhan Eroğuz • Oktay Ersoy • Prof. Dr. Cumhur Ferman • Prof. Dr. Emre Gönensay • Memduh Güpgüpoğlu • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Erhan İşil • Av. Dr. Halûk Kaabalıoğlu • Prof. Dr. Müh. Kemal Kafalı • Adnan B. Kafaçoğlu • A. Nazif Keyman • Doç. Dr. Yıldırım Kılıks • Prof. Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Doç. Dr. Orhan Morgil • Ziya Nebioğlu • Ergin Neng • Rahmi Önen • Erton Özgür • Selâhattin Özmen • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Prof. Dr. Reha Poroy • Osman Nuri Torun • Prof. Dr. Kemal Tosun • Av. Fikret Tuncer • Doç. Dr. Gül G. Turan • Doç. Dr. Şeref Türen • Dr. T. Güngör Uras • Dr. Halûk Ünal • Doğan Yalım • Doç. Dr. Ahmet Yüksel •

Basım-Yayım Danışmanı

M. Tarık Yaşa

OKURLARA
MEKTUP 1. VII. 1982

Sevgili Okurlarımız,

Bilindiği gibi, Ocak 1982 sayısından başlayarak Dergi'nin fiyatı 100, yıllık abone bedeli ise 1200 liraya çıkarılmıştır. Böylece maliyetlerdeki büyük artış bir ölçüde karşılanabilmiş, ayrıca Dergi'nin uzun bir aradan sonra yeniden birinci hamur kâğıda basılabilmesi ve daha dolgun bir biçimle yayımlanabilmesi olanağı sağlanmıştır. İlk değerlendirmeler; okurlarımızın fiyat artışını anlayışla, kalitenin iyileştirilmesini ise memnuniyetle karşıladıklarını ortaya koymaktadır. Abone için çok sayıda yeni başvurunun yapılması, sürekli okurlarımızın büyük bir bölümünün abonelerini yenilemiş olmaları ve perakende satışlardaki artışlar; bunun belirgin kanıtlarıdır. Gösterdikleri ilgi ile çalışmalarımıza destek olan okurlarımıza, bir kez daha teşekkür ederiz.

Bu vesileyle, henüz kişisel ya da grup abonelerini yenilememiş olan okurlarımıza, acele etmeleri gerektiğini hatırlatmak istiyoruz. Abone yenileme işleminin gecikmesi, dağıtım çalışmalarımıza olumsuz yönde etkilemektedir. Öte yandan Dergi'nin baskı sayısı genellikle Ocak ayında saptanmakta, abone ve perakende satışlara paralel olarak her yıl artırılmaktadır. Buna rağmen eski sayıların temininde güçlük çekilmektedir. Herhangi bir nedenle abonelerini yenilemeyen okurlarımızın, bize bu konuda da yardımcı olabaklarına inanıyoruz.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ

ŞUBAT 1982

YIL : 19

SAYI : 2

100 LİRA

İDARE YERİ : Çatalçeşme Sokak No. 17, Kat: 4; Cağaloğlu-İstanbul • TELEFON: 26 34 11
• YAZIŞMA : P.K. 769; Karaköy - İstanbul • AÇIKLAMA : Dergimizde çıkan yazılar kaynak göstermek şartıyla iktibas edilebilir • YILLIK ABONE : 1.200.— TL.; Öğrencilere 600.— TL. • İLAN FİYATLARI : Arka kapak 15.000.— TL., Kapak içleri 10.000.— TL., Tam Sayfa 7.500.— TL., Yarım Sayfa 4.000.— TL., Renk Farkı 3.000.— TL. • BASKI : Met/Er Matbaası; Çemberlitaş — İstanbul; Telefon 28 28 90 • Tarihi : 29 Ocak 1982

Garanti sözü

**Yürürlükte olan en yüksek faizi
vermeyi garanti ediyoruz.**

Garanti'ye gelin, şartları siz seçin.

İster uzun, ister kısa vadeli tüm tasarruflarınız için;

**Gelin şubelerimize,
yüksek kazanç yollarını
birlikte arayalım.**

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

BANKACILIĞIMIZDA FAİZ VE KREDİ UYGULAMASI

BANKACILIĞIMIZ da ekonomimiz gibi bir oluşum içerisinde... Çeşitli evrelerden geçiyor. Dün yanlış bilinenler bugün doğru sayılıyor. Bu oluşumda ne yazık ki Banka Yöneticilerimiz çoğu kez kısa süreli yarar hesapları ile tutucu yanda bulundular.

Bu yazımda bankacılarımızın faiz ve kredi konusundaki tutucu tutumlarına örnekler vererek değinmek istiyorum.

Klasik bankacılık anlayışında kaynaklarla yatırımlar arasında vade açısından uyum olması öngörülür. Kuşkusuz faiz fiyatlarının serbestçe oluştuğu bir ekonomide bu kural doğal ve sağlam bir kuraldır. Ama, 1980 Temmuzuna gelene kadar tamamen Hükümetlerce saptanan faiz fiyatları dikkate alınırca, bankacılığımız açısından bu sağlam kural çok tartışmalı bir hal alacaktır. Gerçekten de öyle olmuş ve 1980 Temmuzuna kadar bürokratlarca neye göre hesap edildiği bilinmeyen faiz fiyatları ile vadesiz mevduata nisbi avantaj sağlanmış; bu yüzden gerçekte vadeli olması gereken bir kısım paralar vadesiz hesaplarda tutulmuştur. Öte yandan, süregelen enflasyon nedeni ile bankalarda mevduatın sürekli artacağı göz önüne alınarak bir kısım vadesiz kaynakların vadeli olarak yatırılabilirliği; başka bir deyişle tica-

NECDET DURAKBAŞA

ret bankacılığımızda bu vadesiz kaynaklardan orta vadeli kredi vererek proje finansmanına geçilebileceği oldukça geç (ancak 1970'lerde) anlaşılabilmiştir.

Öte yandan, bugün bile bankacılığımız faizin bir fiyat olduğunu; diğer fiyatlar gibi aynı oluşum kurallarına bağlı bulunduğunu kavramış görünmemektedir. Bir kısım kimselelerin hâlâ, piyasa denetimleri ile madde fiyatlarını kontrol altına alabilecekleri yanlış varsayımına saplanmaları gibi, bir kısım bankacılarımız da, faiz fiyatlarının bürokratlarca saptanmasının Yurt yararı ile bir ilişkisi olmadığını hâlâ anlamak istemiyor; bu yöntemin küçük tasarruflarını bankacılık sistemi dışında değerlendirme olanak ve gücüne sahip bulunmayan dar ve orta gelirlielerin zararına olduğu gerçeğini görmezlikten geliyorlar. Oysa, küçük tasarruf sahiplerinin yitirdiği herhalde bir yere gidiyordur. Ve onların hakkını paylaşanlar ise varlıklı tüccar ve sanayici kesimi ile bankalarımız olmuştur. Şimdi, bu durumda, Türkiye'deki bankerlik işlerinin olumsuz gelişmesinde bankacılığımız ve bankalarımız gerek bankerler, gerekse kamuoyu tarafından suçlanıyorlarsa, bu suçlamalar haksız mıdır? Bankacılığımız küçük tasarruf sahiplerinin haklarını zamanında vermeyecek bunları bankerlere ve altın, arsa

yatırımı v.b. gibi spekülâtif eğilimlere kapılmış değil midir?

Buna karşılık, güçlü kuruluşlar olarak bankalar, kredi faizi resmen saptansa bile, çok rahatlıkla bu sözde resmi haddi çeşitli yollardan aşmasını bilmişlerdir.

Temmuz/1980 ayından bu yana Kararnamenin faiz fiyatlarındaki çok ölçülü serbestlik kararına karşın bankalarımızın yaptığı «centilmen anlaşması» bir kartelleşme değil de nedir? Bu kez mevduat ve kredi faizleri Hükümetlerdeki bürokratlardan alınarak «bankalarımızın centilmenliğine (!)» terkedilmiş değil midir?

Türkiye her az gelişmiş ülke gibi bir çelişkiler ülkesi. Çünkü henüz rasyonellik (mantiki düşünüş) zafer kazanmış, yaygınlaşmış değil.

Bir yandan, 1 Temmuz/1980 tarihinden geçerli 8/909 sayılı Kararnameyi çıkararak hiç değilse yalnız vadeli mevduat ve kredi faizleri için «Banka ile borç alan veya Banka ile mudi arasında tespit edilecek ikraz ve mevduat faiz oranları konusunda Türkiye Bankalar Birliği Kararı ile kısıtlama getirilemez» diyorsunuz; öte yandan, Hükümetler faizlerin, bu kez, kendi aralarında «centilmence(!)» saptanması için bankaları zorluyor. Buna ne denir?

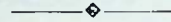
Sayın Prof. Dr. Mustafa A. Ayşan'ın Dergimizin Aralık/1981 sayısında çıkan «Faiz Rejimimiz Nasıl Olmalı?» adlı makalesinde ortaya koyduğu gibi, söz konusu Kararname faizleri serbest bırakmış da değildi. Gerçekten de, Kararname, Resmi Mevduat ile Ticari Mevduata faiz verilmeyeceğini; Vadesiz Tasarruf Mevduatı ile Diğer Mevduata en çok % 5 faiz verilebileceğini öngörüyordu.

Kredi faizlerinde serbestlik ilkesi benimsenmiş ise de, yeni oranlar, ila-

nından başlayarak 6 ay sonra geçerli olabilecekti.

Bu hali ile faiz rejimimiz yine topal doğmuştur. Her yerde bilinen, uygulanan yöntemleri nasıl da böyle karmakarışık edebiliyoruz?

Oysa, faize esas itibariyle piyasa para arz ve talebi ile oluşan bir fiyat, bir ekonomik olay olarak bakarsanız sorunun çözümü çok kolaylaşır. Böyle bir sistemde Hükümetler (ya da yetki verilmişse Merkez Bankası) faiz fiyatına gerekli hallerde ve ancak piyasa kuralları çerçevesinde (örneğin mevduat karşılığı oranlarını değiştirerek, açık piyasa işlemleri yaparak, reeskont faizini belirleyerek) karışırlar.

Abonelerimize ve Okurlarımıza Duyuru

Artan maliyetler ve ağırlaşan piyasa koşulları nedeniyle;

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi

Ocak 1981 sayısından itibaren 100.— TL.'na satılmaktadır. 12 sayı için :

Yıllık abone : 1.200.— TL.
Öğrenci abonesi : 600.— TL.

Abone bedelleri posta ile adresimize gönderilebileceği gibi, aşağıda sayıları belirtilen İstanbul'daki banka hesaplarımıza da yatırılabilir.

İş Bankası Türbe Şubesi : 1541
Akbank Türbe Şubesi : 4512
Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi : 768

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi

Böyle bir sistemde kaynak ile kullanım (mevduat ile kredi) arasında organik bir bağ kurulur. Kısa süreli mevduatın ve kısa süreli yatırımın fiyatı risk faktörüne bağlı olarak daha az, uzun süreli mevduatın ve uzun süreli yatırımın fiyatı daha fazla olur.

Böyle bir sistemde süresi aynı da olsa sağlam firmaların kredilerine uygulanacak faiz ile daha az sağlam firmaların kredilerine uygulanacak faiz, yine risk faktörü nedeni ile farklı olur.

Böyle bir sistemde çek kullanabildiğiniz (banka hizmetinden yararlandığımız) hareketli mevduat hesapları ile vadesiz de olsa tasarruf hesapları faiz bakımından farklı bir uygulamaya tabi olur. Birincilere faiz verilmeyebilir; hatta bu gibi hesaplar icabında kırmızı bakiye verip yüksek kredi faizine tabi olabilirler; ya da mudilerden ayrıca bir hizmet komisyonu istenebilir. İkincilere, hele de ihbarlı olurlarsa oldukça yeterli faiz ödenebilir.

Çek kullanımı ancak böyle bir sistemde gerçekten bankalarca özendirilip yaygın hale getirilebilir.

Böyle bir sistemde, teşvik edilecek sektör ve yöreler için fon faizi idi, faiz farkı iadesi idi gibi garip uygulamalara gidilmez ve iş içinden çıkılmaz bir hale getirilmez. Teşvik edilecek sektör ve yöreler, altyapı tesislerinin yapımına öncelik verilmesi, vergi muafiyet ya da indirimleri sağlanması, enerji fiyatında indirim yapılması gibi yöntemlerle teşvik edilir.

Böyle bir sistemde, kısa süreli fonlar için İngiltere'deki «İskonto Evleri»ne benzer bir sistem geliştirilerek faiz fiyatının piyasada oluşmasına olanak verilir.

Ve nihayet böyle bir sistemde, ancak o zamandır ki, vadeli mevduat yapmak isteyen kimse ile aynı va-

dede kredi kullanmak isteyen kimse Bankacılık Sistemi aracılığı ile karşılaştırılır; banka, işlemi yaptığı ve kredi riskini üzerine aldığı için bir komisyona hak kazanır. O takdirdedir ki; bankalar arası rekabet kuralları hem mevduat sahibinin, hem kredi alanın, hem de toplumun yararına işler.

Bu yolladır ki, bankacılığımız savurgan, hesap dışı uygulamalardan vazgeçer ve toparlanma olanağı bulur.

Bu yolladır ki, bankacılığımız kredi kararlarında daha titiz davranır; mali tahlile dayalı sağlam bir istihbaratı, kredi kararlarına esas alır (*).

Ve ancak bu yolladır ki, faiz paranın fiyatı olarak ekonomideki görevini yapabilir ve fonların ekonomiyeye en uygun alanlara akmasında etken olur.

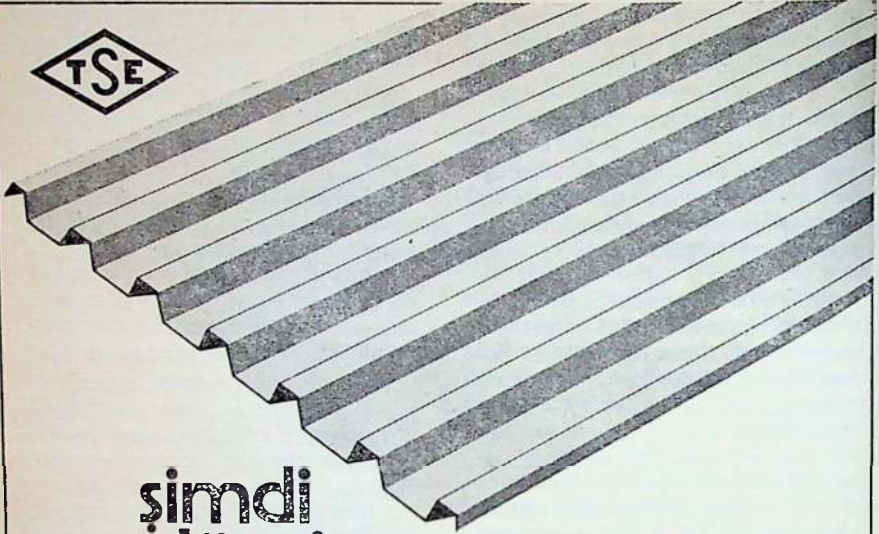
Başbakan Yardımcısı Sayın Turgut Özal getirdiği çok kısıtlı faiz serbestliği ile bile ekonomide ve bankacılığımızda ne önemli değişimler yapılabileceğini ortaya koydu.

Buna karşın, bankalarımızdaki bu direniş, akıntıya kürek çekmek hâlâ niye?..

Serbest faiz fiyatları piyasa ekonomisinin temel koşullarından biridir. Öyle ise bankalarımız neden faiz fiyatlarının serbest oluşuna hâlâ direniyorlar?..

Piyasa ekonomisi bankacılığımız için de bir özelem, bir amaç değil mi?

(*) Türkiye Bankalar Birliği 1981 yılında mali tahlile dayalı istihbarat çalışmalarını kolaylaştırmak üzere bankalar arası işbirliği ile bir örgüt kurulması için önyak olmuştur. Ne yazık ki, hiç kimsenin zararına olmadığı ve tüm bankacılığımız ile piyasanın yararına olduğu halde, bu girişim en büyük bankalarımızca benimsenmemiş ve başarısız kalmıştır.

şimdi alüminyum daha kârlı çözüm

Çatı cephe ve tavan kaplamasında
en fazla malzeme tasarrufu sağlayan
yüksek mukavemetli 3004 alaşımını
sizler için geliştirdik.

nasaş-trapez 3004

NASAS
ALÜMİNYUM SANAYİ ve TİCARETİ A.Ş.

MERKEZ: ANKARA BÜRO:
Büyükdere Cad. No: 48 Mecidiyeköy-İstanbul Güniz Sok. No. 29/5 Kavaklıdere-Ankara
Telefon: 66 33 00 Telefon: 28 15 06 - 28 14 64
Telex: 26 140 Alme-TR Telex: 43 245 Alan-TR

Kalkınma, tasarrufla başlar...

...Tasarrufun yatırıma dönüşmesiyle
sürer, gerçekleşir.
Sermaye piyasasının görevi,
bu oluşuma hizmet etmektir.
Banker Kastelli 21 yıldır
bu bilinçle hizmet sunuyor.
Öncüler, önceden görenler
ve ilk adımı atanlardır.

Banker Kastelli
Menkul Değerler Ticaret A.Ş.

Sermayesi 500.000.000 TL.

"BORSA BANKERİ"

ekonomik göstergeler

	1979	1980	1981		
			Eylül	Ekim	Kasım
T. C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	651.1	1161.4	1422.0	1360.5	1231.9
Tedavüldeki banknotlar (milyon TL.)	182877	278615	335874	368600	361614
Merkez Bankası kredileri (milyon TL.)	382138	655183	784246	821861	818515
Hazineye kısa vadeli avans (milyon TL.)	91740	188734	237910	226458	232541
BANKALAR (milyon TL.)					
Toplam Mevduat	490017	813759	1147001	1212070	
Ticari	155976	286963	302758	308025	
Tasarruf	235871	383101	673202	715565	
Vadesiz Tasarruf	144493	196503	189636	194734	
Vadeli Tasarruf	91378	186598	483366	520832	
Resmi	50925	84125	113594	127604	
Bankalar	45916	56859	52906	54668	
Diğer Mevduat	1329	2711	4631	6207	
Toplam Krediler	456601	803997	1171896	1115200	
Tarım	115946	194836	260251	190317	
Kalkınma Bankaları	23831	42591	53840	57771	
Küçük Esnaf ve Sanatkâr (Meslek)	28088	37239	55939	57505	
İpotek Karşılığı (Gayrimenkul)	13303	15214	17076	17528	
Denizcilik	...	3750	8817	10142	
Ticari, Sınai, sair	271365	503137	766905	772937	
İller Bankası	9067	7229	9067	8991	
PARA ARZI (milyar TL.)	453.3	678.1	849.2	849.6	832.5
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak.)					
Toptan Eşya Fiyatları İndeksi	1577.8	3071.4	3661.0	3721.1	3794.9
Gıda Maddeleri ve Yemler	1349.0	2768.3	3161.6	3240.4	3330.6
Sanayi Hammadde ve Yarı Mamul	1959.1	3576.6	4494.9	4522.2	4568.7
İstanbul Geçinme İndeksi	1907.5	3339.5	4062.2	4157.8	4246.0
Ankara Geçinme İndeksi	1500.2	2799.3	3361.0	3414.3	3511.5
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım	5064.5	7667.3	6573.8	7148.3	7948.4
Dışsatım	2261.2	2910.1	3008.7	3495.4	4047.6
İşçi Dövizleri	1691.7	2071.0	1922.6	2110.0	2296.0

1 — Rakamlar yıl ve ay sonları itibariyle birikmeli (kümülatif)'dir.

2 — Toplam kredilere ve kalkınma bankası kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir.

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Prof. Dr. Erdoğan ALKİN
- Nuh KUŞÇULU
- Halit SOYDAN
- Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN

YÖNETEN :

- Dr. Öztin AKGÜÇ

Ekonomimizde 1981 yılındaki gelişmeler, 1982 yılı için beklentiler. Alınması gerekli önlemler.

AKGÜÇ — Efendim toplantıya hoş geldiniz. Bugünkü toplantımızda 1981 yılındaki gelişmeleri genel hatlarla değerlendirdikten sonra, 1982 yılındaki beklentiler üzerinde özellikle duracağız. 1982 yılında izlenmesi gerekli olan politikalar ve alınması gerekli önlemler konusunda somut öneriler getirmeye gayret edeceğiz. Toplantıyı açarken 1981 yılında ekonomideki gelişmeleri sayısal olarak size sunayım.

1981 yılında ekonomideki gelişmeler

1981 yılında Gayri Safı Millî Hasıla'nın % 4.4 oranında, yurtiçi hasılanın da % 4.1 oranında arttığı tah-

min ediliyor. Fiyat artış hızının % 35 dolaylarına gerilediği ileri sürülüyor. 1981 yılının ilk 11 ayında dışsattım 4 milyar doları aştı. Yıl sonu itibarıyla bunun 4.6 milyar dolar düzeyine ulaşacağı beklenmektedir. Yine 11 aylık rakamlara göre dışalım hacmi 8 milyar dolara yaklaşmıştır. Yine yıl sonunda dışalımın 8.6 milyarlık bir düzeyi aşacağı ve dış ticaret açığının geçen seneye paralel bir şekilde 4 milyar dolar dolaylarında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Cari işlemler açığının da görünmeyen kalemlerdeki olumlu gelişmeler nedeniyle 2.5 milyar dolar dolayında olacağı beklentiler arasındadır. Para kredi alanındaki gelişmelere bakıldığında emisyon hacminin 1981 yılındaki % 38 dolaylarında genişlediği hesap-

lanmaktadır. Merkez Bankası kredilerindeki artış ise biraz daha hızlı tempoda olmuştur; % 40.5 dolaylarında. Banka kredileri konusunda 12 aylık rakamlar elimizde yok. Fakat 11 aylık rakamlara göre 1981 yılında geçen yıllara kıyasla oldukça hızlı bir tempoda kredi genişlemesi gözlenmektedir. Banka kredilerindeki genişleme yılın ilk 11 aylık döneminde % 56.8 oranında olmuştur. Geçen yıl ise 11 aylık dönemde gelişme hızı % 39.3 idi. Mevduattaki gelişmelere baktığımızda, bu yıl geçen yıla kıyasla hızlı bir mevduat artışı da gözlenmektedir. 1981 yılında mevduat, yılın ilk 11 ayında % 74.3 oranında artmıştır; geçen yılki oran % 48.3 idi. Para kredi alanındaki gelişmeler genellikle genişleme yönünde olmuştur. Elimizde işsizliğe ait, yatırımlara ait, ekonominin genel kaynak - kullanım dengesine ilişkin bilgiler henüz mevcut değil. Resmi açıklamalardan, resmi istatistiklerden edinebildiğimiz bilgileri size sunmağa gayret ettim. Diğer bilgiler eksik olduğu için 1981 yılının ekonomik tablosunu tam olarak ortaya koyamıyoruz. Kanımca madalyonun iki yönü vardır. Bazan madalyonun yalnız parlak yüzü abartmalı bir şekilde gösterilmektedir. Bunun karşıtı olarak da gelişmelerin yalnız olumsuz yönlerini vurgulamaya çalışmaktadır. Biz mümkün olduğu kadar hem olumlu, hem olumsuz yönleri ortaya koyarak daha gerçekçi bir değerlendirme yapmağa gayret edeceğiz.

ALKİN — Yatırımlar için sayısal olmayan dört gösterge var. Bir tanesi makina teçhizat ithalatında % 50'yi aşan artış, ikincisi sonbahar ayında yapılan yatırım anketi, üçüncüsü yatırım teşvikleri için başvurular, dördüncüsü de inşaat ruhsatları ve yapı kullanma istatistikleri. Bu dört gösterge birlikte gözden geçirildiğinde, 1981 yılında yatırım hevesinin azaldığını; fakat herkesin 1982 yılı için yeni yatırım yapmak üzere

bir bekleyiş içerisinde girdiği izlenimini veriyor.

ÜLKEN — Bir nokta daha var. Sınai üretimde de, resmi beyanlara göre söylüyorum, artış olduğu...

AKGÜÇ — Efendim, % 44 oranında Gayri Safi Milli Hasıla artışı hesaplanırken sanayi kesiminde zaten % 8'in üstünde bir büyüme öngörüülüyor. Yoksa tarım kesiminde geçen yıla kıyasla önemli bir gelişme yok. 1981'de ekonomik büyümenin esas itibariyle sanayideki üretim artışından kaynaklandığı tahmini yapılmaktadır. Gelecek bir ay içerisinde diğer rakamları da elde edersek, ekonomik tabloyu daha iyi görmek ve değerlendirmek olanağını bulabileceğiz. Sayın Kuşçulu, önce sizin 1981 yılına ilişkin değerlendirmelerinizi, 1982'deki bekleyişlerinizi ve alınması gerekli önlemler konusundaki görüşlerinizi rica edeyim.

KUŞÇULU — Sayın Akgüç teşekkür ederim. Sizin vermiş olduğunuz rakamlar, genelde basında yer alan ve resmi ağızların verdiği rakamlara tamamen uyum içinde gözüküyor. Bu sayısal verileri önceki yıllarla mukayese edersek, 1981'in hakikaten yeni bir duruma doğru yöneldiğini görüyoruz. Bu yeni durumun Türkiye'nin ihtiyacını duyduğu istikrar tedbirleri ile başlamış olduğunu da herhalde hep birlikte kabul etmemiz gerekir. Siz son cümleinizde; «Madalyonun sadece ne parlak tarafını, ne de olumsuz tarafını görelim; ekonomimizin gerçekçi bir değerlendirmesini yapalım.» dediniz. Ona paralel olarak ben şöyle ifade etmek isterim.

sıkıntılı bir dönemde ihracat artmıştır

Gerek ticaret gerek sanayi sektörü olarak fevkalade sıkıntılı bir yıl geçirmiş bulunuyoruz. Buna rağmen

AÇIK OTURUMA KATILANLAR : Yukarıdaki fotoğrafta soldan sağa doğru; Nuh Kuşçulu (İstanbul Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkanı), Halit Soydan (Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. Genel Müdürü), Dr. Öztin Akgüç (İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Erdoğan Alkin (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi) ve Prof. Dr. Yüksel Ülken (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi); «1981'de ekonomi, 1982 için beklentiler» konusunu tartışma sırasında görülmüyorlar.

diğer kesimlerin de çektiği sıkıntılarının bilinci içinde olduğumuzdan, dikkat ederseniz bizim kesimden fazla bir yakınma gelmemiştir. Çünkü alınan istikrar tedbirlerinin alternatiflerini düşündüğümüz zaman, biz hakikaten imkânsızlıklar içerisinde görüyoruz Türkiye'yi. Bazı kesimler diyor ki; «Bu tedbirlerle ekonomiyi küçülterek iyileştirmeye çalışıyorsunuz. Halbuki ekonomiyi büyütürsek sorunları çözmek lazım.» Ama iki noktadan hareket ettiğimiz zaman, bizim gördüğümüz, aşılması güç darboğazlardır. Bunlardan birisi ödemeler dengesi darboğazıdır. Türkiye'nin bunu halletmeden bugünkü dünya konjonktüründe kredi bulma imkânı yoktur. Devletten devlete olan kredilerin önemli bir bölümü, hepimizin izlediği gibi işlemez durumdadır. Uluslararası banka sisteminde ise, geçirmiş olduğumuz 1978 - 1979 dönemi tecrübesi nedeniyle, henüz tam olarak itimat oluşmuş değil; bu nedenle biz ithalatı, artan kendi döviz gelirlerimizle yapılabiliyoruz.

Banka kesimine geldiğimiz zaman; herhalde Sayın Soydan izah edecekler, bana gelen haberlerden izlenimim şu ki; döviz sıkıntısı çekilmemekle beraber transferler gecikme ile yapılabilmektedir. 4.4 veya 4.5 milyar dolara yakın bir ihracatı gerçekleştirmemize ve işçi dövizlerindeki artışa rağmen, transferlerde gecikmeler olabiliyor. % 35 oranına çekilen enflasyon bizim kesimimizi de bir yerde gafil avlanmıştır. Şöyle diyeyim. 24 Ocak kararları alındığı zaman, Türkiye'de bizim kesim böyle bir tecrübeden geçmediği, yüksek bir enflasyondan böyle ani bir iniş görmediği için nasıl tedbir alınacağını öngörememiş, sorunların ne boyutta olacağını kimse tahmin edememiştir. Bu nedenle protestolarda hakikaten artış olmuştur. Firma kapanışları olmuştur. İç pazara dönük olarak çalışan firmalar çok sıkıntı içine girmişlerdir. Ancak şu da bir gerçek ki, bu sıkıntıyı gören kesimlerimiz birdenbire ihracata doğru yönelebilmişlerdir. İhracat hakkında fazla bilgisi olma-

masına, hatta ilâve edeyim, bu hussusta banka sistemimizden de fazlaca bir yardım görmemesine rağmen bu kesim, sanayi ürünleri ihracatında umulmadık artışlar gerçekleştirmiştir. Ve sınaî ürünleri ihracatı zannediyorsam, tarım ürünleri ihracatını da geçmiştir. O halde Türkiye, öğrencilik safhasında bu tedbirler sayesinde bu denli bir ihracat artışını becerebilmiştir. Daha önce bizim dış ticarî temaslarımız buraya getirdiğimiz heyetler oluyordu. Bu heyetlerle yapılan toplantılara ithalatçılardan başka kimse katılmıyordu. Daha önce bizim odamızda 4 bin civarında ihracatçı vesikası vardı. Bugün bu rakam 8-9 bine çıkmıştır. Dolayısıyla bir kabuk değiştirme, bir yön değiştirme Türkiye'de başlamıştır ve bu biraz da alınan tedbirlerin hance belki dozajının sıkı olması, zorlaması ile başarılabilmıştır.

AKGÜÇ — Sayın Kuşçulu, sözü-nüzü kesiyorum. Yine madalyonun öbür yüzünü gösterenler şu nokta üzerinde duruyorlar: Türkiye'nin ihracatı artmıştır; ama bu artış daha çok serbest piyasa ekonomisinin uygulanmadığı ekonomilere yani, Irak, İran, Suudi Arabistan ve Libya'ya yapılan dışsatımla sağlanmıştır. İhracat artışı ekonomik nedenlere değil belki politik tercihlerle ve o ülkelerdeki eğilimlere bağlıdır. Politik koşullar değiştiğinde ihracat artışının devam edip etmeyeceği konusunda bir kuşku var. Orta Doğu'ya açılmak, yeni pazarlar bulmak önemli; fakat böyle bir kaygı da var. İkinci bir kuşku da şu noktada toplanıyor. 1980 yılından önemli stoklar devredilmiş; firmalar bu

stoklarını 1981'de eritmeye çalışmışlardır. 1982'de acaba firmalar üretime aynı tempoda devam edecekler midir? Ben dışsatım artışının devamlı olup olmayacağı konusundaki kaygıları dile getirdim. Tabii siz daha iyi değerlendirecek durumdasınız.

KUŞÇULU — Hakikaten rakamlar da sizi teyid eder mahiyettedir. İhracatımızda birinci sıraya yükselmiştir bu saydığımız ülkeler. Doğrudur. AET ülkeleri de ikinci sıraya düşmüşlerdir. Ancak her ne kadar ihracat yaptığımız bu ülkeler merkezî plânlama ile satın alıyorlarsa da, bunlarla biz devamlı temas halinde olduğumuz için hadisenin içindeyiz. Bunlar bir yerde fevkalâde bilinçli alıcı durumundalar. Devlet alıcı olmasına rağmen karşılıklı bir nevi çekiş çekiş pazarlık ediyor ve size rakiplerinizin fiyatını gösteriyor, öyle alıyor. Belki coğrafi avantajımızdan dolayı bizi tercih etmişlerdir. Çünkü bugün aralık ulaştırma giderleri çok yükselmiştir. Tabii bazı politik tehlikeler her yerde vardır. Özellikle Libya'da ihracatın devamlılığı konusunda tehlike hissedilebilir. Geçen yıl bu ülkeden alacağı olan bizim üyelerimizin büyük bir çoğunluğu bir ara büyük bir sıkıntıya girdiler; fakat sonradan bizden bir heyetin gitmesi ile birlikte bu sıkıntıların büyük kısmı azaldı. «İhracatımızın 1982 yılında bu ülkelere olmaması halinde, ne olacak?» sorusuna karşı, bugünden bazı arayışlar var. Yani bu pazarlar kapandığı takdirde ne yapacağız? İç pazarın kısa sürede harekete geçmeyeceğine artık inanmış durumda iş alemi. Biz, Oda olarak yeni bir arayış içine girdik. Mesela Nijerya'yı çok büyük bir potansiyel olarak gördük. Oraya yeni atanmış Büyükelçimizin de yardımlarıyla yakında bir fuar açacağız. Ayrıca heyetler gönderiyoruz. Körfez ülkelerinde, Suudi Arabistan'da potansiyel hâlâ mevcut gözüküyor. Çin Halk Cumhuriyeti, bizim tütün gibi bazı gelenek-

◆ Ticaret, ulusların zenginliğini eşit yapan bir güçtür.

Gladstone

sel ürünlerimizle ilgileniyor. Çin'e de bir heyet göndereceğiz. Ayrıca Dışişleri Bakanlığımız da yeni dış pazarlar konusuna eğilmiş vaziyette. Yalnız dışişleri camiası değil, Ticaret Bakanlığının dış örgütünde de bir hareket başlanmıştır. Onlara yeni görevler de verilmiştir. Konsinye yolla-
dığınız malı, siz satamadığınız takdir-

Nuh KUŞÇULU

de, onlar siz müsaade ederseniz sizin namınıza başka yere satma gayretine gireceklerdir. Devletin dış temsilciliklerinde de bir hareket var.

AKGÜÇ — Bunlar, sanırım gelmiş bir takım önlemler. Çünkü yabancı ülkeler, özellikle gelişmiş ülkeler bunları çok önceden uyguluyorlardı. Ticaret ateşeleri, elçilik mensupları en ufak ihaleleri bile izleyip, ihaleyi yapan kamu kuruluşu nezdinde ihaleyi kazanmak için girişimlerde bulunuyorlardı. Türkiye de yavaş yavaş bu sürecin içerisine giriyor.

KUŞÇULU — Sayın Akgüç, tamamen haklısınız. Eğer bu gibi tedbirler gecikmemiş olsa idi, bugün bu masada biz herhalde daha başka şeyler konuşacaktık. Ben bir misal vereyim. Komşumuz Bulgaristan'da ki-

şi başına ihracat bin dolar. Türkiye'de ihracatta en başarılı olduğumuz yılda kişi başına ancak 100 dolarlık ihracat seviyesine yükselebildik. Gelelim sorunun üretim kısmına. Şu andaki ihracatı ve dahill piyasayı tatmin eden üretimin, genelde % 56 civarında kapasite kullanım oranı ile gerçekleştiğini rakamlar ve anketler ortaya koyuyor. Bu rakamlar hâlâ Türkiye'de atıl üretim kapasitesi olduğunu gösteriyor. Üretimde atıl kapasite mevcut olduğuna göre, ben gelecek yıl için de dışta pazarlama yapabilecek firmalar üretimi artırmayacaklar, diye bir konu düşünmüyorum. Kaldı ki, hakikaten biraz önce Sayın Alkin'in söylediği gibi, yatırım teşvik belgelerinde bir artış var. Şu anda hâlâ ürettiğimiz malı ihraç ederken en çok sıkıntısını çektiğimiz eksiklik ulaştırma oluyor. Kara, deniz, hava ulaştırması yetersiz. O halde bir bakıyorsunuz büyük ölçüde TIR filoları teşkil ediliyor. Şu sıralarda yatırım artışının önemli bir kısmı o tarafa doğru yönelmiş. Yine makina ithalinde büyük bir artış var. Şu anda birçok firmamız, dış pazarlardaki talebe uygun yeni ambalaj makinaları getirtmek, üretimde darboğaz giderici yatırımları gerçekleştirmek girişimi içindeler. Ve enterasan bir noktayı daha ifade edeyim.

Şu anda genelde talep, agro-endüstri dediğimiz tarıma dayalı endüstri alanında; bilhassa hayvancılık, kesilmiş et ihracatı konusunda büyük projeler var. Afrika ülkeleri tarafından da istenen malların üretimine yönelik, gıda sanayiine dayalı yatırımlarda halen fevkalâde istekli hareket var. Demin saydığım 12 hâlâ petrol zengini olan, tüketim harcamaları artmış olan ülkelere de hem ortaklık, hem sermaye iştiraki, hem kredi konularında talepler var. Bunlar o kadar uzun vadeli projeler değil. Daha çabuk realize olabilecek projeler. Dünya Bankası da tarıma dayalı projeleri destekliyor. Dolayısıyla bazı konularda ben iyimser olmak istiyorum.

Biz hiçbirimiz, bir inşaat sektörünün ortaya çıkıp da, sanayi sektörünü son bir hızla geçip, dış ülkelerde 10 milyar dolarlık bir iş alacağını, 100 bin kişiyi götürüp oralarda istihdam edeceğini öngöremedik. Şimdi bir takım kapılar kapanıyor, ama bir takım kapılar da açılıyor.

1982 yılı için bazı bekleyişler

Meseleye böyle yaklaşırsak, ben şahsen 1982'de sıkıntılarımızın olacağına inanıyorum. Uygulanmakta olan politikaların ve bütçenin bana verdiği izlenim o ki, yine istikrar tedbirleri devam edecektir. Enflasyon hızı, bir miktar daha altlara çekilecektir. İhracat 6 milyar dolara doğru itilecektir. Tabii bunların tedbirleri zamanında alınırsa, başarı şansı daha fazla olacaktır. Şu anda bizim uygulamadan, alınamayan kararlardan veya çok geç alınan bazı vergi tedbirlerinden şikâyetlerimiz vardır. Bunları zaman zaman zaman ilgililere iletiyoruz. 1982'de bizim beklenti değil de görmek istediğimiz, gerçekleşmesini istediğimiz şeyler var. Şu anda bütçe denk hazırlanmış gözükmeyle beraber acaba uygulaması da öyle olacak mı? Olmadığı takdirde zaten bütün dengeler bozulacak, ama herhalde bu tedbiri bırakmayacaklar elden. 1982'de KİT'lerin sorununa belirli ölçüde de olsa bir çözüm getirilmesini bekliyoruz. KİT'lerde rasyonalizasyon tedbirleri, verimlilik tedbirleri, yönetme karışmama, yönetimi politikadan uzaklaştırma veya buna benzer yüzlerce konu konuşuluyor. Bir kere KİT konusunun halledilmesini büyük bir arzu içinde bekliyoruz.

Piyasa ekonomisinden, rekabet piyasasından söz ediyoruz. Rekabet piyasası şu anda hep biliyoruz ki, Türkiye'de tam değil % 50 oranında bile işlemiyor. Bunu banka sistemimizden de biliyoruz. Tam serbesti diyoruz,

sonra da centilmenlik anlaşması ortaya çıkıyor. Mal piyasalarında rekabet olsun diyoruz. Ama o malda tek üretici veya az sayıda üretici var. Bizim yine yaptığımız bir araştırmaya göre, Türkiye'de sanayi sektörünün ancak %15'inde rekabet var. Rekabetin olduğu bu % 15 de en çok ihracatı yapan sektörler. Dolayısıyla bir kere rekabeti koruyucu tedbirlerin de alınması lazım. Batı'da bunların tedbirleri var. Türkiye'de henüz rekabetin olmadığı bir dönemde KİT'ler tamamen serbest olarak kendi fiyatlarını tespit ettikleri zaman, maliyetleri artırıcı bir etki yapıyor. Gerçi ihracatçılar girdilerini sıfır gümrükle ithal imkânına sahip, ama iç piyasa için üreticiler KİT zamlarından etkileniyor. Bu nedenle KİT sorununun, mühim bir konu olarak ele alınmasını bekliyoruz.

Yabancı sermaye ile de ilgili bir-iki görüş ilâve etmek istiyorum. Yabancı sermaye Türkiye'ye bu yıl di-

KEMAL
KURDAŞ

Ekonomik Politikada
Bilim ve Sağduyu

ES
YAYINCILIK

1955-1979
yılları
arasında
Türkiye'nin
temel
ekonomik
sorunları

*
Hatalı
tutum ve
politikalara
doğru
cevapların
bulunması.

Neden ve nasıl bu günlere geldik ?

İsteme adresi: Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Çatalçeşme Sokak No. 17/4, Cağaloğlu - İstanbul
Telefon: 26 34 11

ger yıllara kıyasla en yüksek tutarda gelmiş gibi görünmekle beraber, bunun büyük bir bölümünün garantisiz ticari borçlardan kaynaklandığını biliyoruz. Garantisiz ticari borçlar, yabancı sermaye haline dönüştürülse dahi hem borcumuzun temizlenmesi hem de Türkiye'de bir üretim kapasitesi yaratılması yönlerinden bu operasyona yararlı gözle bakıyoruz. Ama bazı tedbirlerin daha alınması lazım. Yabancı sermaye hâlâ Türkiye'den ürüyor. Hâlâ güvencesi yok, cazip görmüyor Türkiye'yi. Şimdi burada şunu ilave etmek isterim. Türkiye'nin kısa sürede sınırlı bir tasarruf potansiyeli olduğuna göre, belirli bir hedefe, belirli bir zamanda ulaşılacak isteniyorsa, diğer bir deyişle ülkenin refah seviyesi belirli bir zaman içerisinde o noktaya çıkarılmak isteniyorsa, yabancı sermayeden yararlanılması zaruretine inanıyoruz. Bunun için de biz, daha etkili teşvik edici birtakım tedbirlerin alınmasına hatta bu hususta gayet iyi neticeler alan ülkelerle bir çalışma yaparak yabancı sermayenin celbedilmesine taraftarız. Başka türlü işsizliği kendi imkânlarımız içerisinde yenebileceğimizi ben düşünmüyorum.

Şimdi bunun yanında bir de banka sistemimiz var. Banka sistemimiz de çok enteresan. Geçenlerde Günaydın Gazetesi'nde bir araştırma gördüm. Mısır, Yunanistan, Türkiye bankacılık yönünden mukayese ediliyordu. Türkiye'de fiilen 46 banka ve 6100'den fazla şube var. Mısır'da 53 banka, 400 şube var. Yunanistan'da 26 banka, 800 şube var. Mısır'da 11 tane yerli banka olmasına karşılık 43 tanesi yabancı. Yunanistan'da yabancı, yerli banka sayısı yarı yarıya; 13 tane yerli, 13 tane de yabancı banka. Bizim sektörde yaptığımız toplantılarda «İki fiyatlı olan mal var mı?» diye sordüğümüzde herkes susuyor. Ama Türkiye'de bankacılığımızın malı iki fiyat ediyor hâlâ. Demin vermiş olduğunuz rakamlara göre kredilerde %

74 artışa rağmen talep devam ediyor. Bunun ana nedeni, son üç yıllık enflasyon rakamlarını bir hesap edersek, hakikaten bizim elimizde işletme sermayesi kalmamış vaziyette. Nitekim 400'e yakın firmanın bilançosunun analizinde kaynaklarının ancak % 10'unun özkaynak, % 90'ının ise yabancı kaynak haline geldiğini gördük. Bunu nasıl düzeltereksiniz? Bunu düzeltmek için defalarca söyledik. Dedik ki, şu hisse senedi piyasasını canlandırınız. Hisse senedini canlandırmak için bir takım tedbirler lazım. O tedbirler alındığı takdirde, hisse senetlerinin bugünkü mevduat sertifikası gibi ele alınıp satılabildiği gün, öyle zannediyorum ki, şirketler halka açılacaktır. Aile şirketleri de halka açılmak zorundadır. Kendi imkânları ile işleri yürütemez hale gelmişlerdir. Buna engel nedir? Bir «Yeniden değerlendirme.» diyoruz. Yeniden değerlendirme konusunda bir senedir bu ülkede karar aldırıyoruz. Eğer «yeniden değerlendirme» 1 Temmuz bankacılığı ile beraber yapılsa idi, arkasından hisse senetleri alım satımını cazip olmaktan çıkararak tedbirler alınmamış olsa idi, öyle zannediyorum ki, firmalar hisse senedi satabilmek imkânını bulabilecekler ve belki de krediye hücum biraz azalabilecekti.

Şu noktanın altını çizerek söylüyorum ki, şu anda banka sistemimiz «maliyet + kâr» sistemiyle çalışıyor. Çünkü maliyetin üzerine kâr koyup transfer edebiliyor bunu, o kredi kullananlara. Ama sanayici, ticaret erbabı bunu yapamıyor. «Maliyet + kâr» sistemi, bugün bankacılık dışında diğer sektörler için hemen hemen kapanmıştır. Bu kredi talebi dengesizliğini, kredi maliyeti yüksekliğini gidermek üzere banka sistemimize «Ne getirilebilir, ne düşünülebilir?» ben kesin bir görüş söylemeyeceğim, ama bu konunun da 1981 yılının ilk yarısında hal edilmesini arzu ediyoruz. Bankaların uygulamasına ait bize gelen yakınlardan çok basit bir - iki örnek ve-

reyim. Bankalara 20 bin ile 100 bin dolara kadar kendi pozisyonlarından transfer yetkisi verilmiştir. Bankaya gidiyorsunuz, transferini istediğiniz meblağın % 100'ünü yatırılıyorsunuz, 50 gün sıranızı bekliyorsunuz. Hâlâ kredilerde % 30 blokaj devam ediyor. Tabii banka sistemini bundan suçlamıyorum. Banka sisteminin de ona göre maliyetleri artmış, mudi açısından verimi yükseltmek için mevduat faizlerindeki Gelir Vergisi kesintisinin % 25'den, % 15'e düşürülmesi düşünülmüştür.

vergiler, servet beyanı ve işsizlik sorunu

AKGÜÇ — Vergi kanunlarındaki son değişikliklerle Bakanlar Kurulu'na, Gelir Vergisi kesinti oranlarını, ücretler hariç % 50'ye kadar düşürme yetkisi verildi.

KUŞÇULU — Tabii bunun dışından da getirilen vergi düzeltmeleri genelde olumlu karşılandı, bizim kesim tarafından. Ama bazı düzeltmelere daha ihtiyaç olduğu kanısındayız. Mesela kanuni ihtiyatların devlet tahvillerine yatırılması konusunda. Şimdi, boğulma noktasına gelmiş işletmeyi, siz bir de devlet tahvili almaya zorluyorsunuz. Çoğu da cezal sorumluluğu göze alıp yatırmıyor. Bu arada işletmeleri rahatlatmanın bir diğer yolunu da biz ısrarla savunuyoruz. Diyoruz ki; madem ki işletme sermayeleri küçülmüş, firmaları canlandırmanın yolu ne? Öz kaynaklarını artırmak ve devir hızlarını yükseltmek. Bunun için ne lazım? İşte transferleri daha hızlı yapmak lazım, transferleri hızlı yapamasanız dahi Türkiye'de bir serbest liman bölgesi ihdas edebilirsiniz, dışardaki firmalar mal yollayıp bekletecek durumda. Çünkü oralarda da kriz başladı. Serbest böl-

geler kurulması konusunda 1950'lerde alınmış karar uygulanmıyor. Neden uygulanmıyor? İzahı güç. Devlet bürokrasisinden şikâyetimiz devam ediyor. Zannedersem bir süre daha devam edecek. Çünkü inanın, bazı devlet dairelerimizden istediği formalite bikkınlık getirmiştir. Her ne kadar ihracat seferberliği dememize rağmen, bürokratik engelleri yenmede ancak bir olayda başarılı olabildik. Bayramda yapılan balık ihracatı. O da Sayın Başbakan'ın devreye girmesi ile sağlanabildi. Akreditif açılmadan, garanti mektubu gelmeden malımızı sevkettiniz, parası da geldi.

ÜLKEN — Demek oluyormuş.

KUŞÇULU — Tabii oluyor, Sayın Ülken. Olmaz olur mu? Bürokrasi, bu formalitelerin kaldırılması konusunda niçin bu kadar düşünüyor, anlamıyorum? Hakikaten Ticaret Bakanlığı'ndan ihracatta «Bu balık misalini genelleştireceğiz.» diye söz aldık. «Hiç olmazsa bozulan bütün mallara uygulanacağız.» dediler. Bir de baktık ki, konsinye ihracat sistemini biraz genişletmişler; buna karşı iki yıllık müddetini bir yıla indirmişler. Şimdi sürenin bir yıla indirilmesi birçok malların belki konsinye yollanmasını da önleyecek. Halbuki Türk Parası kıymetinin korunmasına ilişkin 17 sayılı karara bir iki ilave ile hiç olmazsa bozulabilen malların ihracatını rahatlatmak lazım. Bazı tedbirlerin alınması lazım. Bu tedbirlerin alınmaması halinde ben endişe duyarım ki, bu noktadan geriye doğru tekrar dönüş başlayabilir. Bize ısrarla bunların üzerinde duruyoruz. Türk Parasını Koruma Kanunu ile ilgili bazı sorunlarımız var. Misal vereyim: Sanayici, acil ihtiyaç belgesi ile 40 bin dolara kadar bir takım ihtiyaçlarını süratle karşılayabiliyor. Ama nakliyeciyi, inşaatçı, Sanayi Odası'na kayıtlı olmayan ufak sanayici bu imkândan yararlanamaz. Veyahut ihracat yapmamış

bir firmanın gidip dış pazar arayabilmesi için özel döviz müsaadesi gerekli. Çoğu zaman bizim araya girmemizle bu müsaade alınabiliyor. Örneklerini verdiğimiz aksaklıklar devam ediyor. Bu tür aksaklıkların 1982'de giderilmesini ümit ediyoruz. Ve yine ümidimiz o ki, bizi fevkalâde rahatsız etmesine, sıkıntı çekmemize rağmen, istikrar politikalarının enflasyonist gidişe sebep vermeyecek bir şekilde uygulamaya ilişkin bazı düzeltmelerle devam etmesi...

Bir konuya daha değineceğim. Biz bunu yetkililere açıkça söylediğimiz için, rahatlıkla burada da ifade edebilirim. Servet beyanı konusu... Servet beyanı konusu, halledilmediği sürece Türkiye'de bir kanserdir. Şu anda 1978'de, 1979'da gelen o faturasız mallar artık piramidin üstünde kalmadı; piramidin tabanına yayıldı. Şimdi piramidin tabanı Anadolu. Anadolu'da herkesin cebinde, herkesin yastığının altında para var. Geçen yıl kasa defterini getirdik. Kasa defterine yazamadığı için aldığı malın borcunu dahi gizli ödemeye kalıyor. Anadolu tüccarı. Bu bir gerçek. Şimdi bu gerçeği görüp, buna bir çare bulmak lazım. Bunlar ve bunlara benzer diğer düzeltmeler eğer 1982'de yapılırsa ve istikrar tedbirlerinin de enflasyonu kamçulamadan zaman zaman dozajı ayarlanırsa; 1982 herhalde Türkiye için zor olmakla beraber, hedefe bir adım daha atılmış bir yıl olabilir. İzleyen yıllarda da ümidimiz güvenilir bir ülke olmamız. Güvenilir bir ülke olduğumuz anda da tekrar kredi limitlerimiz artar. O zaman da yatırımlarımızı biraz daha hızlandırma imkânı doğar ve işsizlik sorununa da çözüm getirilebilir. İşsizlik sorununun abartıldığı görüşleri de bazı toplandırlarda ileri sürülüyor. Abartılsın veya abartılmasın, yılda nüfusu % 2.5 oranında artan bir ülkenin bunu nasıl massedeceğini düşünmesi lazım. Bunun da tek yolu muhtelif sektörlerdeki yatırımlardan geçer. Ama bu-

nu yapabilmek için de dışa karşı tek-rar muteber bir ülke, borcunu ödeyebilen bir ülke, ödemeler dengesi iyi gözükten bir ülke haline gelmemiz herhalde ön şart. Bu sağlanmadan, zannediyorum ki, dıştan bizim yeni büyük krediler bularak dış ödemele-rimizi dengelememiz mümkün değildir.

AKGÜÇ — Teşekkürler Sayın Kuşçulu. Sayın Ülken, 1981 yılının ekonomik açıdan değerlendirilmesi ve 1982 beklemeleşleri konusunda görüşle-rinizi alabilir miyim? Resmî açıklamalarda Türkiye'de Gayrı Safi Milli Hasıla'nın 1981'de % 4.4 arttığı ifade edildi. Bu tahmin tartışmalara yol açıyor. İç talebi kısılan, dış ticareti 4 milyar dolar dolayında açık veren, yatırımları yavaşlayan ekonomide Milli Gelir artışı olabilir mi?

gelir paylaşımındaki
bozukluk devam ediyor

ÜLKEN — Sayın Akgüç, 1981 yılına ekonomik göstergeler açısından bakıldığında, genel bir tablo olarak olumlu bir izlenim yaratıyor. Gerçekten çeşitli göstergelerde, siz de ifade ettiniz, Türk ekonomisinde 1977 hat-ta 1974'lerden itibaren başlayan ini-şe geçişin durduğu ve soluğu kesilmiş bir ekonomiden hafif soluk alma alâ-metlerinin belirlediği bir yıl olarak nitelendirmek mümkün, 1981 yılını. Gayrı Safi Milli Hasıla artışının 1979'dan bu yana galiba ilk olarak nega-tiften pozitive geçtiği bir yıl olarak belirleniyor. Enflasyonda çok önemli bir düşüş var. İhracat artışı önemli, fakat ayrıca olumlu bir faktör daha ilave edilebilir. İhracatın yapısında da önemli bir değişme var. Yine 1981 yılında ilk defa olarak, eğer yanılmı-yorsam, sanayi ürünleri ihracatı, toplam ihracatın % 50'sinin üstüne çıkmıştır. Bu yapısal olarak önemli bir

göstergedir. İthalat artışı da söz konusu. Ancak, dikkati çeken bir nokta var. İthalat artış hızı, ihracat artış hızının altında seyrediyor. Ve bu nedenle de aradaki tempo farkını olumlu görmek mümkün. İşçi dövizlerinde duraklamadan çok hafif bir kıpırdama söz konusu. Tasarruflarda, vergi hasılatında artışların olduğu da görülüyor. Emisyon ve para arzı artış temposunun yavaşladığı dikkati çekiyor. Bütün bunlar, göstergelerin 1981 yılı-

Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN

nı olumlu yönde çizdiğini ortaya koyuyor. Türkiye aslında ilginç bir ülkedir. Çelişkilerin var olduğu, fakat bazı sonuçların da alındığı görülüyor. Bir yandan iç tüketimin azalması, talebin düşmesi, üretim faaliyetinin duraklaması; bir yandan da Gayri Safi Milli Hasıla'nın artışı ilk elde çelişkili gibi görünebiliyor. Bunun, bir ölçüde istatistik ölçülerle belki bazı ayarlamaların sonucu olarak ortaya çıktığı izlenimi de edinilebilir. Belki bunların etkisinin fazla olmadığı, dışa açılmanın burada yaratacağı bazı olumlu etkilerin olduğu söylenebilir. Ve bir de Türk ekonomisindeki kullanılmayan potansiyelin harekete geç-

tiğinin bir ifadesi şeklinde de yorumlanabilir. Hepsinin etkisi ile çelişkili durumun bir ölçüde izahı belki yapılabilir.

ALKİN — Bir ufak saplama yapabilir miyim, bu konuda? Kaynaklar - harcamalar dengesinden gidilirse belki yerine oturtulabilir. Gayri Safi Milli Hasıla % 4.4 artıyor. Dış kaynaklarda da, cari işlemler açığında bir azalma olduğu için daralma var. Bu, kaynakların durumu. Harcamalara baktığımız zaman, yatırımlar azalmış gözüküyor tabii. Özel tüketim harcamalarında bir azalış var. Kamu tüketim harcamalarında çok ufak bir artış bekleniyor. Henüz kesin bir kaynaklar - harcamalar dengesi ortaya konmadı, ama muhtemelen bu durumda yatırımlarda bir azalma değil, artış gözüküyor. Çünkü bir yandan kaynakları artır, diğer yandan harcamaları azalt, olmaz böyle bir denge.

ÜLKEN — Yani tutarlılık sağlamak için yatırımların muhakkak artması lazım.

AKGÜÇ — O zaman bir soru daha sorabilir miyim? Faizlerin çok yükseldiği, likidite sıkıntısının had safhaya geldiği, vergi yüklerinin arttığı ve iç talebin kısıldığı bir dönemde yatırımlardaki artış nasıl açıklanabilir?

ALKİN — Ancak iç kaynaklardaki % 4.4 artışın bir miktarını, dış kaynaklardaki hafif azalma götürüyor. Özel tüketim harcamalarında küzi bir düşüş var. Ama kamu tüketim harcamalarındaki artış onu tamamen götürüyor. İşte yatırımlarda marjinal bir artışla denge sağlanıyor.

ÜLKEN — Bir de bunların dışında, bazı kesimlerin yatırımlarının azalmasına karşılık talebi artan kesimlerin marjinal dahi olsa bir yatırım kıpırdaması getirmesi söz konusu olabilir. Şimdi bu göstergelere dayanarak, 1981'in olumlu görünümüne

rağmen, 1981'in olumsuz tarafını da hesaplamaya çalışalım. Çok azgın denebileceği bir enflasyonun getirdiği ve giderek artırdığı bir gelir paylaşımı bozukluğu var. Türkiye'de gelir paylaşımının giderek bozulduğu ve 1981 yılında da bunun devam ettiği söylenebilir. Bu Türkiye'nin son derece korkunç bir problemidir ve 1981'in en olumsuz yanını oluşturur. 1981'in olumsuz göstergeleri arasında istihdam sorunu gene devam ediyor. Bir yandan yatırımlarda çok hafif bir kıpırdamanın olduğunu varsaysak bile, nüfus artış hızının çok yüksek olması, istihdam sorununu giderek ağırlaştırıyor. Önemli sorunlar listesine olumsuz yanları ile enerji sorununu ve genel ifade ile alt yapı sorununu da dahil edebiliriz. Alt yapı yetersizliği bütün açıklığı ile sürüyor. Ve nihayet enflasyonun % 35'lere, % 40'lara inmesine rağmen, bu oranın yine de ürkütücü sayılabilecek bir oran olduğunu mutlaka kabullenmek gerekir.

KUŞÇULU — Gelir dağılımındaki dengesizlikten bahsettiniz. Bugünkü şartlar içerisinde bunu dengelemek için somut ne önerebilirsiniz?

ÜLKEN — Onu 1982'de izlenmesi gereken politikalara ilişkin ikinci turda belirtelim.

AKGÜÇ — Sayın Alkin, siz 1981 yılını nasıl değerlendiriyorsunuz? Özellikle dış denge sorunu üzerinde ayrıntılı durulmadı. Dış ödemelerde denge nasıl sağlandı?

1981'de dış ödemeler dengesi

ALKİN — Sayın Akgüç, anlaşılıyor ki 8.8 milyar dolara doğru giden bir ithalat var. Dedğiniz gibi 11 aylık ithalat rakamı 8 milyar dolara yaklaştı. Son ayların ithalat ortalaması-

na baktığımızda, 1981 yılı ithalatının 8.8 milyar dolara ulaşması olası; hatta mevsimlik hareket etkisiyle 9 milyar dolara bile yaklaşabilir. İhracatın 4.5 milyar doları bulması, hatta geçmesi ihtimali var. İhracatı 4.6 milyar dolar olarak tahmin etsek, 4.3 milyar dolayında bir dış ticaret açığı, yani geçen senekinden 200 milyon dolar daha aşağı bir dış ticaret açığı söz konusu. 2.5 milyar dolar varması ihtimali hemen hemen beliriyor işçi dövizlerinin. 10 aylık rakamına baktığımızda işçi dövizleri 2 milyar doları geçti. 2 milyar 100 milyon dolara yaklaştı. Gene aylık ortalamaya baktığımızda, aylık işçi döviz girişi 200 milyon dolar. Buna bakarak 2.5 milyar dolar varması beklenebilir. İşçi dövizlerinin. Diğer görünmeyenler yarım milyar dolar getirebilir, bu durumda 2.5 ilâ 3 milyar dolar arasında bir görünmeyen işlemler fazlalığı olması ihtimali yüksek. Böylece dış ticaret açığını bu görünmeyenlerle bir miktar daraltığımızda cari işlemler açığının yaklaşık olarak 1.3 milyar dolarla 1.5 milyar dolar dolayında olacağını söyleyebiliriz. Ancak faiz ve borç taksidi ödemelerini hesaba katarsak, açık 2 - 2.5 milyar dolara yükselir. Demek ki, dış finansman gereği 1981 yılı için 2 milyar dolar dolayında.

Bu kadar kredi alabildik mi? Kredi rakamlarına baktığımızda, bu kadar kredi almış gibi gözükmüyoruz. Kesin bir resmi açıklama olmadığı için, sanıyorum ki, dış kredi rakamları içerisine nakdi olmayıp aynı nitelik taşıyan bazı krediler dahil. Bunların petrole ilgili olanları var. Tabii borç ertelemelerini saymıyorum. Onlar çok büyük bir yükü üzerimizden kaldırdı. 1 milyar dolar kadar, hatta 1 milyar doları aşan bir borç erteleme si var. Kredili olarak yaptığımız bazı önemli ithalat türleri ile sağlanan 1 milyar dolar dolayındaki kredileri de üstüste eklediğimizde, yıl sonuna doğru dengenin sağlanabildiğini

görüyoruz. Yalnız «net yanlış ve noksan» rakamı ne çıkacak? Henüz onu bilmiyoruz.

AKGÜÇ — Ben de size onu sora-
caktım. 1981 yılına ilişkin olarak
açıklanan ödemeler dengesi rakamlarında
«net hata ve noksan» rakamı
bir milyar doların üstünde gözüküyor.
Hiçbir yıl görülmeyen boyutta bir net
hata ve noksan rakamı.

ALKİN — Bana öyle geliyor ki,
belki bir yanlışlığa da düşmüş olabilir-
lim, nakdi krediler yanında kredili
ithalat gibi bazı sistemler de işledi ve
bunlar net yanlış ve noksan rakamlarına
aksetti.

AKGÜÇ — Kredili ithalatın ser-
maye hareketleri içerisinde gösteril-
mesi gerekmez miydi? Net hata ve
noksan rakamı, şimdiye kadar görül-
memiş boyutta dengeleyici bir kalem.

ALKİN — Onun sermaye hareket-
leri içerisinde gösterilmesi güç ise
«net yanlış ve noksan» olarak aldılar.
Sağladığımız kaynağı proje kredisi
içerisinde gösteremiyorsunuz, program
kredisi içerisinde gösteremiyorsunuz,
orta vadeli borç içerisinde gösteremi-
yorsunuz. Buna bir özel isim bulaca-
ğız. Şimdilik net yanlış ve noksan he-
sabına aldık. Sanyorum onun tanımını
bulup ya ayrı bir kalem olarak gös-
tereceğiz, yahut kısa ve orta vadeli
borçlar içerisine yerleştireceğiz. Ba-
zı gecikmeler görülmekle beraber yine
de transferler yürüdüğü için, hiç ol-
mazsa cari ithalat işlemlerinde önem-
li bir döviz sıkıntısı olmadığı anlaşıl-
yor. Veriler açısından bu sene çok
büyük sıkıntımız var. Ne zamanında,
ne de yeterli sağlamlıkta veri elde
edebiliyoruz. Hesap yapmak, yorum
yapmak çok zor oluyor.

1981 yılında önemli bir gelişme,
4.5 milyar dolarlık ihracatın getirdiği
bir yapı değişikliği. Bana göre bu yılın
en önemli ekonomik olayı, ne olur-

sa olsun ihracatta meydana gelen bu
olağanüstü artış. Bazı götürü hesap-
lar yapmak mümkün. Örneğin ilk kez
1981 yılında G.S.M.H. içerisinde ihra-
cattın % 5'lerde dolaşan oranı % 7'ye
çıkılmış durumda. Tabii bunun % 12'-
lere doğru çıkması lazım aslında. Yi-
ne ihracatın dünya ihracatı içerisindeki
oranı, son 25 yıl içinde binde 28'-
lerden binde 15'lere inmişken, 1981
yılında binde 20'ye doğru tırmanış
var. Yine ihracatın ithalatı karşıla-
ma oranı % 38'e kadar inmişken, ge-
çen sene % 41'e kadar bir çıkış var.
1965'de bu oran % 81.8 imiş. Ama ben
bu tür karşılaştırmaları çok yersiz bu-
luyorum. Çünkü o günkü ekonominin
boyutları ve yapısı ile 1981'in boyutları
ve yapısı o kadar farklı ki.

AKGÜÇ — Çok eski değil, 1978 ve
1979 yıllarında bu oran daha yüksekti
galiba...

İhracatımız, İthalatımız ve Dış Borçların Durumu

ALKİN — İhracatın ithalatı kar-
şılama oranı 1980'de en büyük dar-
beyi yedi. Şimdi tekrar bir kıpırdan-
ma var. Tabii bu çok önemli. Yalnız
şunu söyleyeyim, bu oranlar çok an-
lamlı değil, Türkiye gibi hızlı değişen
bir ekonomi için. İhracatın ithalatı
karşılama oranı olsa olsa döviz sı-
kıntısının derecesini gösteriyor, ama
bir yapı niteliği gösteremiyor. Yapı
niteliği gösteren önemli iki oran, ih-
racat içerisinde tarımsal malların oranı
ile sanayi mallarının oranı. Öyle
veya böyle tanımlansın, aynı tanı-
mdan yürüdüğümüze göre, 1979'da %
35'e kadar düşen sonra 1980'de % 36'-
ya doğru kıpırdayan sanayi malları
ihracat oranı, 1981 yılında % 47'yi
bulmuş durumda; bu çok olumlu bir
değişme. 11 aylık rakamlar üzerinde
konuşuyoruz, ama 12 aylık dönemde
bu oranda çok önemli bir değişiklik

olacağını zannetmiyorum. Tabii bu arada bölgesel, yani ihracatın ülke gruplarına göre dağılımında da, az önce Sayın Kuşçulu'nun söylediği gibi önemli bir değişiklik var. İlk defa Ortak Pazar ülkeleri, Orta Doğu ülkelerinin arkasında kaldı. Önemli bir değişiklik. Örneğin 1980 yılında İran'a yaptığımız ihracat toplam ihracatımızın % 2.2'si iken, bu yıl % 4.9 olmuş; Irak'a yaptığımız ihracat 1980 yılında toplam ihracatımızın % 4.8'i imiş,

Prof. Dr. Erdoğan ALKİN

1981'de % 11.8'e çıkmış. Potansiyel gösteren bir ülke de Suudi Arabistan. İhracatımızın ancak % 1.1'ini yapmışız bu ülkeye, 1980'de. 1981'de ise bu oran % 3.7'ye çıkmış. Demek orada da bir kıpırdama var. Libya'ya toplam ihracatımızın % 1.9'unu yapıyoruz; şimdi % 9.4'e yükselmiş.

İzin verirseniz, bu vesileyle bir noktaya değinmek istiyorum. Daha önce ben de şu kanıda idim: Orta Doğu ülkelerinde genellikle piyasa ekonomisi cari olmadığına göre, bu ülkelere yapılan ihracata kesinlikle güvenemeyiz. Türk ekonomisi piyasalara doğru açılıyor, rekabete alışıyor diyoruz; ama öte yandan da gldiyor, re-

kabetin ve piyasa ekonomisinin sözkonusu olmadığı ülkelere mal satıyoruz. Bu riskli bir iştir. 1982'de ummadığımız değişiklikler meydana gelebilir. Fakat şimdi bu kanım biraz değişti. Çünkü oralarda iş yapan kişilerden öğreniyoruz ki, piyasa ekonomisi yok ama çok çetin bir rekabet var. Çok önemli yabancı firmalarla dış rekabet edilerek bu mallar satılmaktadır. Piyasa ekonomisi olmamakla beraber, ihracat yapan firmalarımız, rekabette başarılı olmaları sayesinde bu malları Orta Doğu ülkelerine satabilmektedirler. Ve bu yüzden kendilerine bir güven gelmiştir. Oralardaki herhangi bir politika, tutum değişikliğinden çok fazla ürkmüyorlar gibi geliyor. Belki fazla iyimserler, ama 1982'de bu ülkelere ihracat yapmada önemli darbeler veya riskler olduğunu pek sanmıyorlar. Tabii biz onlardan aldığımız izlenimlerle konuşmaktayız.

Yine dış ödemelere şöyle bir hızlı bakacak olursak, ithalatın yapısında da bir değişiklik olduğunu görüyoruz. Örneğin Ortak Pazar ülkelerinden yaptığımız ithalat hemen hemen aynı kalıyor; fakat İran'dan yaptığımız ithalat petrol söz konusu olduğundan oran olarak azalması durumunda, Irak'tan yaptığımız ithalat, bunun yanında toplam ithalatımızın % 22.3'ü gibi olağanüstü düzeye ulaşmış. Şimdiye kadar ancak bir tek Batı Almanya bu performansı göstermişti. Toplam ithalatımızın % 25'ine yakın bir kısmını Batı Almanya'dan yapıyorduk. İlk kez Irak, -tabii petrolden dolayı- Almanya'dan bu yeri, yani birinci sırayı almakta yarış halinde. Libya'dan yaptığımız ithalatta % 9.9'dan, % 7.8 inen bir daralma var. Küçük bir daralma. İlginç olan, Suudi Arabistan'dan yaptığımız ithalatın % 0.7 oranından % 4.5 oranına çıkması ki, bunun az önce söylediğimiz kredili petrol ithalatı ile ilgisi olabilir. Ham petrol ithalatımız 2.6 milyar dolar. Büyük rakam

olmakla beraber, maalesef Türkiye ekonomisi için yetersiz. Petrol ürünleri ithalatı da yarım milyar dolar. Böylece yaklaşık olarak 3.1 - 3.2 milyar dolar dolayında petrol ithal etmiş bulunmaktayız.

AKGÜÇ — Sayın Alkin, acaba ham petrol ithalatında miktar olarak bir artış var mı?

ALKİN — Hayır. Aslında çok cüzi bir artış var, fiyat avantajlarından dolayı; bu da önemli bir artış değil. Ekonomimiz için yeterli bir petrol ithalatımız yok. Enerji tasarrufu haftası da başladı. Hangi konularda tasarruf yapacağımızı da çok iyi tasarlamanız lazım. Belki saygısızlık oluyor yöneticilerimize karşı, ama ben enerji tasarrufunun mümkün olabileceğini düşünemiyorum Türkiye'de. Olsa bile bu son derece marjinal bir şey olacak. Ama tabii diyeceksiniz ki, bu döviz sıkıntısında 50 milyon dolar, 100 milyon dolar bile bir tasarruf edebilirsek, enerji kullanımında önemli bir rakamdır.

Borçlarda doğal olarak bir artış var. Kamu borçlarında yaklaşık 1 milyar doların üstünde bir artış var. Tabii kullanılan dış borçları kastediyorum. Özel borçlarda 200 milyon dolar kadar bir artış var. Toplam borçlarda yaklaşık 1.3 milyar dolara yakın bir artış gözükmektedir. Bunu alacaklıların durumuna göre dağıtacak olursak, uluslararası kuruluşlardan olan borçlarda -oran olarak değil mutlak rakam olarak söylüyorum- 300 milyon dolar kadar bir artış var. Bu da normaldir. Devletten devlete olanlarda 1 milyar dolara yakın bir artış var. Bunu nasıl yorumlarsınız, bilmem? Özel olan borçlarda, çok cüzi, bir 200 milyon dolar kadar bir artış var. Avrupa serbest piyasasından borçlanmamız olduğu yerde sayıyor. Büyük zahmetlerle gerçekleştirilen borç ertelemeleri 1.2 milyar dolar dolayında. Sanıyorum aynı gayretlerin 1982 yılında

da devam etmesi gerekmektedir. Özel yabancı sermaye hakkında Sayın Kuşçulu gayet açık bilgi verdi. Yaklaşık 277 milyon dolarlık bir özel yabancı sermaye girişi var. Ama bunun 245 milyon doları garantisiz ticari borçların mahsubu için kullanılmakta. İlginç rakamlar var tabii. Yabancı sermayenin en çok geldiği ülkenin işviçre oluşu çok ilginç. Yaklaşık 127 milyon dolar yabancı sermaye girişi gözüküyor bu ülkeden, ancak 125 milyon doları garantisiz ticari borçların mahsubu yoluyla...

AKGÜÇ — Garantisiz ticari borçların, Türk firmaları tarafından satın alındığı rivayetleri var.

KUŞÇULU — Fakat burada Türk dehasını da alkışlamak lazım. Ben hiç kınamıyorum bunu ve özellikle Türk dehasını şurada alkışlamak lazım : Böyle 8 ay oturuldu. O ona baktı, bu buna baktı. Birdenbire yeni fırsatlar belirince, yeni fabrikaların ve yeni firmaların satışı ihtimalleri belirince, harikulade bir maniplasyon yapıldı. Finansman sorununun çözümüne katkıda bulunuluyor, para bulunuyor; kolay iş değil.

ALKİN — Ulaştırma, altyapıda büyük sıkıntılarımız var. Ben dış ekonomik ilişkiler açısından söylüyorum. Örneğin TIR filomuz giderek gelişiyor. Fakat bir kişinin TIR şoförü olması için beş yıl ağır vasıta ehliyeti ile araç kullanması gerekiyormuş. Bu büyük bir darboğaz. Bunu hızla değiştirmek lazım. Çünkü bugünkü sistem içerisinde pekala 6 ayda dahi ağır vasıta ehliyetine sahip bir şoförü TIR kullanmak için eğitebilirsiniz. Böyle darboğaz doğurabilecek yasal sınırları kaldırmak, değiştirmek lazım.

AKGÜÇ — Sayın Soydan, 1981 yılında daha çok şimşekleri çeken sektör bankacılık oldu. Gerek kredilerin yetersizliği ve kullanımı, gerek maliyetlerinin yüksekliği açılarından. Siz

1981 yılını bankacılık açısından genel olarak değerlendirir misiniz? Bankacılığın hem sorunları hem de ekonomiye katkıları yönünden.

bankalar, mevduat ve kredi faizleri

SOYDAN — Efendim, izin verirseniz 1981 yılı ile ilgili çok kısa bir değerlendirmemi yaptıktan sonra daha çok bankacılıkta yoğunlaşan görüşlerimi arz edeyim. Bence 1981 yılı içindeki en önemli gelişme, G.S.M.H.'da bu yıl gerçekleştiği ifade edilen % 4.4 düzeyindeki reel artıştır. Bu artışın tarımsal kaynaklı değil, endüstriyel kaynaklı olduğunu Devlet İstatistik

Halit SOYDAN

tik Enstitüsü'nün açıklamalarından öğrenmekteyiz ve üstelik Sayın Kuşçulu'nun da biraz evvel ifade buydukları gibi, Türkiye'de endüstriyel kapasite kullanımının % 50'lerde kaldığı bir dönemde G.S.M.H.'da net % 4.4'lük bir büyümeyi bendeniz olağanüstü bir gelişme olarak değerlendirmekteyim. Kapasite kullanımının % 50 - % 56'da kalmasında en önemli

kısıtlayıcı etmenin enerji darboğazı olduğu zaten ifade edildi. Bunun üzerinde, 1982 yılı ile ilgili kısa önerilerimi dile getirirken kısaca duracağım. Enflasyonun % 100'lerden, % 35'e indirilmesi hiç şüphesiz Türkiye'de olağanüstü bir olay. Benzer uygulamaları sürdüren iktisaden gelişmekte olan ülkelerde böyle bir sonucun kesinlikle gerçekleştirilememiş olması ve aradan uzun yıllar geçmiş olmasına karşın o ülkelerde ciddi ekonomik bunalımların sürmesi yanında Türkiye'de böyle bir gelişmenin ortaya çıkmasını da, keza olağanüstü bir gelişme olarak nitelendirmekteyim. İhracattaki artışı dile getirmek şu anda benim için zait. Yeterince açıklama yapıldı. Ben bir konu üzerinde kısaca durmak istiyorum.

İhraç ürünlerinin bileşiminin değişmesi, tarım ürünlerinden endüstriyel ürünlere geçilmiş olması önemli; ama bunun yanında 1981 yılında Türk dışsatımının yarıya yakın bir bölümünün Orta Doğu ülkelerine -Orta Doğu derken Nijerya, Cezayir ve Libya'yı da bu ülkeler arasında sayıyorum.- yapılmasının da büyük önemi olduğu inancı içindeyim. Bunun iki nedeni var: Birincisi, bence 1982'de ve en geç 1983'de Batı dünyasında önemli ekonomik krizler yaşanacaktır. Böyle bir konjonktürde Batı ülkelerine Türkiye'den mal satmanın son derece zor olacağı dikkate alınırsa, dışsatımda Orta Doğu'ya yönelişin, önümüzdeki dönem için Türkiye'nin önünde büyük bir potansiyel yarattığı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Belki bunun kadar bir diğer önemli husus da, bu ülkelerde çok iddialı kalkınma programlarının sürdürülmekte olduğu gerçeğidir. Gerek Irak'da gerek Libya'da, gerek Suudi Arabistan'da çok iddialı kalkınma planları uygulanmaktadır. Bu yarı pazar ekonomisinin uygulandığı ülkeler topluluğunda, Orta Doğu'da Türk ürünleri için büyük olanakların doğduğu ve doğacağı inancı bende uyandırıyor. Pekiyi de ne

satacaktır Türk dışsatımcısı bu ülkelere? Giyim eşyası, gıda maddeleri ve bayındırlık hizmetlerini satacaktır. Türkiye'nin bu üç kesimde kendi kendisine yeterlik düzeyine belirli bir teknolojik gelişim ile ermiş olduğu görüldü. Bir şey daha eklemek istiyorum. Paketleme ve albeni konusunda demin arzettiğim üç alanda Türkiye'nin, Batı ülkelerinde bir hayli zorlanması söz konusu iken, Orta Doğu'da Türk dışsatımcılarının ve Türk girişimcilerinin başarılı olması imkânı çok fazladır. O yüzden ben Orta Doğu potansiyelinin, Türk dışsatımının sürmesi için son derece önemli olduğu inancımı ifade etmek istiyorum. İşsizlik ve yatırım konusuna, tartışmanın «1982 Yılında Bekle-yişler» bölümünde kısaca değineceğim.

1981 yılında mevduatta ortaya çıkan artış çok büyük. Gerçekten son yıllarda bankacılık sisteminde mevduatta reel gerileme vardı. İlk defa bu yıl reel bir artışın olduğu hesaplanmaktadır. Bunun da genelde tasarruflardaki artışı simgeleyen yanı dile getirilebilir. Türk bankacılık kesimi ötedenberi en çok eleştirilen kesim olmuştur; ancak dünyanın her tarafında da bankacılık en çok eleştirilen kesim olmaktadır. Bugün bankacılık kesiminde üzerinde durulan bir tek öge var: «Faiz.» Faiz dışında pek fazla birşey konuşulmuyor. Faiz denilince Türkiye'de biraz garip bir karışım ortaya çıkıyor. Faiz konusunda; «Acaba kamuoyunda bir kavram kargaşası mı var?» diye kendi kendime soruyorum. Bildiğiniz gibi, Türkiye'de mevduat faizi ile kredi faizi arasında büyük farklılıklar var. Yapısal farklılıklar var. Ben son haftanın rakamlarını aldım. İzin verirseniz Batı'dan üç rakam arz etmek istiyorum. A.B.D.'de 3 ay vadeli faiz oranı % 13; 3 ay vadeli kredinin faiz oranı bunun biraz üstünde. İsviçre'de 3 ay vadeli mevduatın faizi (Yalnız orada mukim kişiler olmak kaydıyla, çünkü yaban-

cılara bu olanak tanınmıyor.) % 8.75; buna karşılık 3 ay vadeli bir ticari kredinin faiz oranı % 10.50. Çok ilginç bir rakam daha vereceğim, uzatmamak için. Büyük Britanya'da 3 ay vadeli bir mevduatın faizi % 15.625; yine 3 ay vadeli bir ticari kredinin faizi % 15.50. Şimdi kaynakla, kaynak kullanımının faiz oranları arasında marjinal çok düşük farklılıklar var. Oysa Türkiye'de biliyorsunuz % 50 düzeyindedir, mevduata verilen faiz, % 50 brüt faiz, % 37.50 düzeyinde bir net faizi ifade etmektedir. Türkiye'de eğer demin ifade edilen düzeyde enflasyon varsa, çok kaba bir hesaplama % 2.5 gibi reel veya pozitif faiz ortaya çıkıyor. Bu oranda bir reel faizin haklı görüleceği şüphesiz.

Peki ne oluyor da enflasyon hızında % 35 gibi mucize rakama inilmiş olmasının yanında kredi faizleri çok şikâyet edilen % 60 - % 70 mertebelerinde oluşuyor. Bildiğiniz gibi mevduat faizi ile kredi maliyeti arasındaki büyük farklılığın hemen tamamı devlete gitmektedir. Tabii devlet bunu belli amaçlar için kullanmaktadır. Örneğin Faiz Farkı İade Fonu'nu özendirilmesi, yönlendirilmesi gereken alanlarda kullanılmaktadır. Disponibillite oranı % 10'lardan, % 15 gibi bir düzeye çıkmıştır. Mevduat karşılıkları çok yüksek oranlarda saptandığı için, bankaların maliyeti üzerinde, dolayısıyla müşteriye yansıyan maliyet üzerinde büyük etki ortaya getirmektedir. Kaynağı kullanan bankanın kredi üzerinden tahakkuk ettirdiği faizin % 15'lik bölümü Faiz Farkı İade Fonu'na, ayrıca bir % 15'lik bölümü de Gider Vergisi olarak devlete gitmektedir. O halde % 70'e varan bir kredi maliyetinde, aslında bankaların vebalı azdır.

AKGÜÇ — Yalnız bazı konuların açıklığa kavuşması lazım. Biliyorsunuz esas teşvik edilen konularda, örneğin dışsatım alanında hem vergi söz konusu değil, hem de fondan ih-

racatçıya faiz iadesi var. Vergi, resim, harç muafiyeti yanı sıra kalkınma bankalarının vermiş olduğu yatırım kredilerinde Gider Vergisi zaten kaldırıldı. Özendirilen alanlara verilmiş olan kredilerde banka mevduat munzam karşılığı sifıra kadar inebiliyor. Aslında teşvik edilen sektörlerle teşvik edilmeyen sektörler arasında kredi maliyeti arasında büyük fark var. Bir tarafta % 70'lere mal olan bir kredi. Diğer tarafta % 20 dolayın-

Dr. Öztin AKGÜÇ

da maliyeti olan kredi. Devlet burada aracılık yapıyor. Fonu bir taraftan alıp, özendirilen alanlara aktarıyor. Kredi sübvansiyonunun külfetini, zannediyorum ki, krediyi özendirilen alanlar dışında kullanan sanayiciye ve ticaret erbabına yüklemektedir. Fon kaldırılırsa, ucuz ihracat ve yatırım kredileri nasıl sübvansiyone edilecektir? İhracat kredilerini nasıl ucuzlatacağız? Yatırımcıya nasıl ucuz kredi vereceğiz? Meselenin bu yönü dikkate alınmıyor galiba.

SOYDAN — Haklısınız, Sayın Akgüç. Aslında bugün sadece iç pazarda kısa vadeli kredi verecek bir bankanın 1982 bütçesini ve programını düzen-

lemesinin söz konusu olamayacağını kesin inancı içindeyim. Her halükârda tüm bankalar programlarını öngörürlerken, bütçelerini gerçekleştirirken, kaynak kullanımında bir takım dengeler araştırmaktadırlar. % 70'lere yaklaşan kısa vadeli iç kredi faizinin sürgit belli müşteri kesimi üzerinde kalması söz konusu olamaz. Bu parayı satan bankacının huzur ile evine gidip, uyuması da söz konusu olamaz. O nedenle zaten artık bankalar bu paçalı yapabilen kesime, müşterilere yönelmek zorunda kaldıklarının bilincindedir. Belli büyüklükte bir iç pazar var. Bir ölçüde dışsattım yapılırsa dahi, kısa vadeli iç kredi talebedecek müşterilerin bulunduğunu zorunlu saydığımız göre, bu tür kredinin maliyeti müşteriye nedir? Kâğıt üzerinde % 49.10. Ancak Sayın Kuşçulu da dile getirdiler. Bir blokaj olayı yaşanıyor ve % 70'lere vardığı söylenen kredi maliyeti ancak böyle ortaya çıkıyor.

bankaların birim maliyetlerinde sabit masrafların payı

AKGÜÇ — Yalnız bir konuya daha açıklık getirmek gerektiği kanısındayım. Bu sene ticari mevduat artışına baktığımız zaman, ticari mevduattaki artış hızının çok yavaş olduğunu görüyoruz. Banka kredilerinde artış hızının % 70 dolaylarında olmasına karşın, ticari mevduatta artış % 26 dolaylarında. Eğer iddia edildiği gibi katı bir % 30 blokajı uygulaması olsa idi, şimdi ticari mevduatın 300 milyarlarca değil, çok daha yüksek düzeylerde olması gerektiği gibi bir izlenimim var. Tüm bankalar, mevduat blokajını katı şekilde uygulamıyorlar.

KUŞÇULU — Bu noktada ben de bir ilave yapabilir miyim? Şu anda Türkiye'de vadeli çek kullanımı fev-

kalâde artmıştır. Dolayısıyla artık işletmeler ticari mevduat tutma zorunda değil. Rahatlıkla ileri tarihli çek verebiliyorlar.

SOYDAN — Sayın Akgüç, ben bu konuda kesin rakamlar vermek olanıyından yoksunum. Ancak bugün bir müşteriye, sanayici ya da tüccar, paranın % 70'e yakın düzeyde mal olduğu bir ortamda, o müşterinin sıfır faiz ile parasını bankada tutması çok zor. Belki olanaksız. O halde bugün bankaların ticari mevduatlarının bileşiminde sanırım ki, önemli ölçüde yapay ticari mevduat yer almaktadır. Bunun yanında reel ticari mevduatın bir ölçüde pay aldığı söylenebilir. Çünkü her halükârda muamelat saiki ile işletmelerin belli büyüklükteki paraları belli sürelerle bankalarda bulundurma zorunlulukları var. Tabii para bulundurmayı ne kadar kısa sürelerle indirgerlerse o kadar yararlı sonuçlar elde edecekleri de açık. O halde kredilerdeki ikili fiyat neden ortaya çıkıyor? Dünkü gazetelerde bir beyanat var idi: «Kredi faizlerinin yükselmesine izin verilmeyecektir.» diye. Eğer izin verilse, belki de bankalar kısa vadeli özendirilmemiş iç kredi faizlerini yükseltme yoluna gideceklerdir. Ancak enflasyon hızının düştüğü bir dönemde, kredi faizlerinin yükselmesi çelişik görüntü ifade edeceği için böyle bir gelişmeye izin verilmeyeceği anlaşılmaktadır. O nedenle bir zorlama durum ortaya çıkmaktadır. Şunu kesinlikle ifade edebilirim ki, Türk bankacılığı son yıllarda maliyet - hasıla analizlerini çok yakından yapar hale gelmiştir. Artık son yıllarda yapılan eleştirilerin aksine Türk bankalarının birim maliyetinde sabit nitelikli masrafların payı minimal bir yere inmiştir. Bu konuda zannederim ki, benim ifadem anlam taşımaktadır. Çünkü yöneticisi olduğum bankada birim maliyeti içinde personel gideri yakın bir geçmişte % 50'nin üzerinde pay taşımakta idi. Tabii biz personel gi-

derlerini sabit nitelikte gider olarak gördüğümüz için, sabit gider payının bu denli yüksek olması katkı marjını büyük ölçüde zedeleyici etkiler getirmekte idi. Ancak şimdi bu konuda önlemler büyük ölçüde tüm sistemde alınmıştır. 1982 projeksiyonlarına göre, hangi bankayı alırsak alalım, faiz giderinin birim maliyeti içindeki payının % 65 - 70'den aşağı olmayan seviyelere yükseldiği gibi bir hesaplama var. Dolayısıyla artık birim maliyet içinde sabit giderlerin payı azalmıştır. Faiz giderinin payı ise çok yükselmiştir. Bir ay ve 2 ay vadeli mevduata da yüksek faiz verilmesine başlanması, bankaların faiz maliyetini global olarak artırıcı bir etki yapacaktır.

Buradan hemen başka bir noktaya gelmek istiyorum. Bence 1982 yılında bankalar için kârlılık kadar, belki kârlılıktan da önemli husus, para yönetimidir. Rakamlar çok büyümüştür. Büyük rakamlar için büyük tutarlarda likit değerler bulundurmamak gerekirken, bir de bir yılını dolduran vadeli mevduatın her gün çok büyük oranlarda faizinin ödenmesi olasılığı ve bunun hazırlığı da önem kazanır duruma gelmiştir. Şimdi bütün bunları bir araya getirirsek, bankacılar, 1982'de Türkiye'de kendilerine düşen önlemleri almaktadırlar gibi bir görüşüm var. Bunu sektörü savunmak için dile getirmiyorum. Bir objektif gözlemini arzetmeye çalışıyorum. Otomasyondan olabildiğince yararlanarak işgücü verimini artırıcı, işgücü programlamasına yönelik ve çağdaş yöntemleri kullanıcı yönde gelişmeler var; ancak bu gelişmeler katıyetle yeterli düzeyde değildir. Bugün Türk bankacılığı emek yoğun bir nitelik taşımaktadır. Ve Batı ölçütlerini aldığı- mız takdirde, daha Türk bankacılığında yapılacak çok şey vardır. Ancak bunu çok kısa bir dönem içinde gerçekleştirmek, Türk bankacılığının harcı değil. Atılan adımları da ola-

ğanüstü adımlar saymaktayım. Personel giderinin birim maliyet içinde minimal düzeylere düşmüş olduğunu göstermek için size çok ilginç bir rakam vermek istiyorum. Bankamın 1980 yılında toplam giderlerinin % 54'ü personel gideri iken; 1982 bütçemize göre bu rakam % 15'in altına düşmüştür. Dolayısıyla artık önlem alınabilecek alanın ağırlığı minimal bir yere gelmiştir.

Bundan sonra da ortaya faiz olayı çıkmaktadır. İzin verirsiniz burada bir iki cümle ile görüşümü arzetmek istiyorum. Sayın Kuşçulu da değindiler. Bankalar bir araya gelmekte ve anlaşmalar yapmaktadırlar. Böyle bir anlaşmanın aslında oligopol piyasasının ortaya çıkması sonucunu doğurduğu inancında değilim. Çünkü ne olursa olsun, eğer bankalar bir araya gelmeselerdi -geldiklerine de ne denli inanacağız, o da ayrı sorun- mutlaka mevduat faizleri için bir karar noktası olacak idi. Nitekim bu toplanılarda, o anlaşmalarda bu karar noktalarının arandığı söylenebilir. Ancak onun yanında faiz sistemi Türkiye'de serbesttir denilemez. Çünkü devlet «ticari mevduata faiz verilmez» kuralını getirmiştir. Devlet ayrıca «vadesiz tasarruf mevduatına ve diğer mevduata % 5'den fazla faiz verilmez» kuralını getirmiştir. Bu tür sınırlamaların olduğu bir piyasada serbest bir faiz düzenlemesinden söz edilemeyeceği açıktır. Faizler her ne kadar ilk planda hep şikâyet edilen konu görünümünde ve bu kredi faizi olarak dile getirilmekte ise de, ondan önce «Tasarrufun fiyat düzeyi nedir?» diye baktığımızda, % 2.5'lik bir reel faiz ortaya çıkmaktadır. Böyle bir faizin kredi müşterisine yansması ise % 60'ın üzerinde olmaktadır. Bu sonuç bankaların irrasyonel çalışmasından öteye, faiz yapısındaki özellikten kaynaklanmaktadır. Bu kötüdür demiyorum. «Bu böyle olmasa ne yapılabilir?» sorusu tabii çok uzun bir tartış-

mayı getirebilir. Ancak şuna inanıyorum ki, kısa vadeli iç faizle, ne bankacı ne müşteri, ister sanayici ister tüccar olsun, 1982'ye güvenle bakamaz. Her halükârda bir dengeleyici bileşimi aramak zorunda. Banka, bütçesini ve çalışma programını hazırlarken kaynak kullanımında mutlaka özendirilmiş alanlarla paçal edilmiş bir iç kredi düzenlemesine gitmeli. Müşterinin de öz kaynağı ile birlikte özendirilmiş kredilerle daha pahali kredileri paçal yaparak bir üretim planlaması yapmasını ve nakit akışı tablosu üzerinde çalışmasının gerektiğine işaret etmek istiyorum. Teşekkür ederim.

kredi maliyeti, faiz ve hisse senedi piyasası

AKGÜÇ — Efendim, bu konuyu biraz daha tartışmakta yarar var. Kredi maliyetini % 60 olarak kabul etmek bile, kârlı bir firmada faizler gider yazıldığına göre, % 40 oranında vergi tasarrufu söz konusudur. Bu durumda kredinin firmaya maliyeti % 36 olmaktadır. Aslında bu maliyet enflasyon oranının üstünde değil. Fakat işletmelerin Sayın Kuşçulu da bahsetti, finans yapısı son derece bozuk. % 20 öz kaynak, % 80 kredi ile çalışan bir işletme, sürüm gücüğü ile karşılaştığında, büyük bir finansal bunalıma itiliyor. Sorunun, sadece faiz olarak değil, aynı zamanda firmaların finansal yapısı ile birlikte ele alınmasının gerektiği kamısındayım. Bazan meselenin tek bir yönüne bakıyoruz. Firmaların finansman bunalımına girmeleri, galiba büyük ölçüde finans yapılarının son derece bozuk olmasından kaynaklanıyor.

SOYDAN — Çok haklısınız. İzin verirsiniz iki noktaya süratle değinmek istiyorum. Birincisi, çokca dile getirilen bir yakınma var. «Faizler %

60 olduğuna göre, biz % 60 kazanıyor muyuz?» diyor. «Ama müşterinin birim maliyetinde faizin rolü nedir?» diye olaya bakmıyoruz. Eğer birim maliyette finansman giderlerinin payı % 10 ise, faizlerin % 30'dan % 60'a çıkması, yani % 100'lük bir artış, birim maliyette finansman giderleri payının % 20'ye ulaşması sonucunu doğurur. O yüzden bir anlamda gerçeği yansıtmayan bir ifadede bulunulmaktadır. Ancak ben Sayın Kuşçulu'nun bir görüşüne değinmek istiyorum. Hisse senedi piyasası, Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkede çok daha zor ama, A.B.D.'de bile yüksek faizler yüzünden büyük darbe almıştır. Kısa süre içinde Türkiye'de hisse senedi piyasasının canlanmasını bendeniz beklemiyorum. Türkiye'de işletmelerin kaynak ihtiyaçlarını daha uzun bir süre maalesef hisse senedi ve tahvil yoluyla değil, Kıta Avrupa'sında olduğu gibi, Almanya'da olduğu gibi, bankalardan karşılama zorunluğu var. Keşke hisse senetleri piyasasını canlandırmak olasılığı ortaya çıksa. Ama Kurumlar Vergisi'ni yarıya indirsek bile Türkiye'de en az % 37.5 net geliri sağlayan bir alternatif değerlendirme alanı varken, bu denil bir getiriyli hisse senetlerinde garanti eden bir gelişmeyi önümüzdeki 3-5 yıl için düşünmüyorum. O halde yük yine dönüp doluşup kurumlaşmış para piyasasının, bankalar sisteminin üzerinde talep olarak yoğunlaşacaktır. Yeniden değerlendirmenin hiç kuşkusuz bazı işletmelere yeni ortaklar getirmesi olasılığı var. Ancak hisse senedi alım satımına bazı vergi kolaylıkları getirilse bile, Türkiye'de eski yıllardaki hızlı enflasyonun sonucu olan yüksek faiz sürdüğü sürece, hisse senedi piyasasının canlanmasını, uzak bir olasılık olarak gördüğümü arzetmek isterim.

KUŞÇULU — Sizin temas ettiğiniz hususun açıklığa kavuşmasında yarar var. Sayın Akgüç, genelde fazla

gözükün bu kredi faizlerinin bir yerde sübvansiyon olarak kullanıldığını ifade ettiniz. Ama Sayın Soydan genelde bunun devlete gittiğini söyledi. Kredi maliyetine, hem Gider Vergisi hem de Faiz Farkı İade Fonu'na alınlar dahil, ayrıca banka sistemine gelen mevduatın önemli bir bölümü mevduat karşılıkları olarak devlete gidiyor. Bu nerede kullanılıyor acaba?

AKGÜÇ — Bankacılık sistemi ile Merkez Bankası arasındaki ilişkilere baktığımız zaman, şöyle bir denge görüyoruz: T.C. Merkez Bankası'na yatırılan mevduat karşılıkları, reeskont ve avans olarak Merkez Bankası tarafından bankacılık sistemine kullanılıyor. Bir taraftan mevduat munzam karşılığı olarak yatırılanlar, diğer taraftan reeskont ve avans olarak bankacılık sistemine geri dönüyor. Rakam vermek gerekirse, 1 Ocak 1982 itibarıyla T.C. Merkez Bankası'nda mevduat munzam karşılıklarının tutarı 230 milyar, buna karşı Merkez Bankası'nın bankacılık sistemine açmış olduğu kredi yaklaşık 252 milyar TL.

KUŞÇULU — Ben rakamlara bakmadan söylüyorum ama benim geçen dönemki hatırımda kalan rakamlar, bunların büyük bir kısmının tekrar KİT'lerin finansmanı için Merkez Bankası'nca kullanıldığı şeklindedir.

AKGÜÇ — Son iki yıldır T.C. Merkez Bankası KİT'lerden çok bankacılık sistemini finanse ediyor. 1981 yılında T.C. Merkez Bankası'nın KİT'lere vermiş olduğu kredinin 32 milyar TL. dolayında artmış olmasına karşılık, bankacılık sistemine vermiş olduğu kredi 100 milyar dolaylarında arttı.

KUŞÇULU — Tarım satış kooperatiflerine verilen kredilere bakarsanız, orada bazı şeyler var. Verilen kredilerin bir bölümü kooperatiflere kazanıyor.

AKGÜÇ — T.C. Merkez Bankası'nın, bankacılık sistemine açmış olduğu kredilere, kooperatiflere verilen krediler dahil değil.

SOYDAN — Efendim hemen şunu da arz edeyim ki, 1982'de 6 milyar dolar dışsatım bekliyoruz. Bu yaklaşık 1 trilyon TL demektir. Türkiye'de kapital birikiminin çok sınırlı olduğunu dikkate alırsak, dışsatımının önemli bir bölümü banka kredileri ile sağlanacaktır. Dışsatımcı ne kadar hızlı olursa olsun, iki defadan fazla krediyi döndüremeyeceğine göre, o zaman 500 milyar liralık bir kredi gereksinimi ortaya çıkıyor. Bu finansal desteği sağlamadan dışsatımın da sürmesi o kadar kolay olmayacaktır... Nitekim geçen sene T.C. Merkez Bankası'nın ihracat kredilerinde çok büyük aksamalar oldu. Zaman aksamaları, yerel aksamalar oldu. Bir süre Rusya'ya dışsatım yapan dışsatımcılar devleti finanse ettiler. Bankaların çok ciddi sıkıntıları oldu. T.C. Merkez Bankası kredilerle zaman zaman kesildi. Bu gibi aksamaların giderilmesi ve bir ölçüde enflasyonist baskıya katlanma pahasına dışsatımın özendirilmesi belki düşünülebilir.

KUŞÇULU — Ben Sayın Soydan'ın bu son söylediğine tamamen yürekten katılıyorum. Geçen sene bu zigzaklara rağmen ihracatta 4.5 milyar doları bulduk. Bu hakikaten büyük bir başarıdır. 900 milyar TL tutan 1982 programını gerçekleştirebilmemiz için, hiç olmazsa ihracatçıya böyle aksamadan verilecek bir kredi rakamının muhakkak tespiti gerekli.

AKGÜÇ — Zaten bunu tartışacağız. 1982'nin belki de en önemli sorunu finansman olacak. Enflasyon hızı % 25'de tutulabilse bile, işletmelerin finansman ihtiyacı o boyutlarda artıyor ki, bankacılık sisteminin bunu nasıl karşılayacağı en önemli sorun olarak gözükmüyor. Sayın Ülken, 1982'ye ait beklentilerinizi lütfeder misiniz?

KİT'lerin durumu ve devlet müdahalesi gereği

ÜLKEN — Sayın Akgüç, 1981'in göstergelerinden hareketle «1982 nasıl olabilir?» diye düşünürsek, burada işin kökenine yani 1981 performansının kaynaklandığı ileri sürülen 24 Ocak kararlarına kadar inmek gerekir. Ünlü 24 Ocak önlemler paketinin birçok doğruları yanında aslında büyük eksikliği, ya da bana göre yanlış, bir bütün oluşturmamasıdır. Devamlı açık bıraktığı noktalar var. Bu açıklar ya kapanmıyor veya çok gecikmeli biçimde kapatma eğilimine giriliyor. O zaman da etkili bir ölçüde azalıyor. Bunların içinde en büyük açık, sanırım ki Türkiye'de gerçek bir olgu olarak kabul edilmesi gereken KİT'lerin bu önlemler paketi içinde büyük ölçüde ihmal edilmesidir. Bilindiği gibi, KİT'lerin Türk ekonomisinde G.S.M.H.'daki payları % 11-12'ye varır. İmalat sanayiindeki payları % 40'ın üstündedir. Tarım kesimini hariç tutarsak, istihdama katkıları % 10'nu aşmaktadır. Bu boyutlara varan Türk ekonomisinin böyle bir olgusu karşısında, uygulanmak istenen bir iktisat politikasının etkinliğini artırma açısından, KİT'lerin ihmal edilmesini anlamak bana çok olanaksız geliyor. Bu bakımdan sadece fiyat açısından KİT'lere bakmayı, iktisat politikasında KİT'leri ihmal etmeyi, bunalımdan çıkılmasında gecikilmesinin büyük bir bedeli olarak görmektelim. 1981 yılında ilginç bir gösterge daha var. Üretimde kıpırdanma biçiminde dahi söyleyebileceğimiz üretim artışlarının, % 80'i KİT'ler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu, resmi ağızlardan açıklandı. Bunları açıklamaktan maksadım, KİT'lerin uygulanacak iktisat politikasında ihmal edilmemesi gereken boyutlarda olduğunu belirtmek içindir.

İkinci önemli nokta, enflasyonun büyük tahribatı içinde gelir paylaşımındaki bozulmadır. Bu gelir paylaşımındaki aşırı bozulmanın önlenmesi, aslında Türkiye'nin gerek ekonomik gerek sosyal yaşamı bakımından son derece ağırlıklı öneme sahiptir. Burada yapılması gereken, gelirin yeniden dağıtım mekanizmasını harekete getirecek bir vergi düzenlemesinin mutlak biçimde öngörülmesi ve uygulamasına geçilmesidir. Bu vergi düzenlemesi, daha ziyade enflasyonun yükünü çekmiş olan ve hâlâ çekmekte bulunan sabit ve dar gelirli ler lehine yapılacak bir vergi düzenlemesidir. Bu düzenlemeyi hem sosyal adalet açısından, hem de ekonomik açıdan önemli görüyorum. Para arzının kısılması, bilindiği gibi talebi kısmaya yöneliktir ve bu bir ölçüde de başarılmıştır. Bu nedenle Türkiye'de dış piyasaya satılan mallar dışında iç piyasaya yönelik mallarda belli ölçüde talep düşüklüğü ortaya çıkmıştır. Şimdi dış piyasaya satılamayacak bu malların talebini bir ölçüde harekete getirerek, bu yolla ekonomiyi canlandırmak da mümkündür. Onun için hem sosyal açıdan ve hem de ekonomik açıdan bu vergi düzenlemesinin kaçınılmaz olduğuna inanıyorum.

Bunların dışında, bilindiği gibi, bunalımda olan bir ekonominin bu bunalımdan çıkışı mutlaka devlet müdahalesinin ağırlıklı biçimde uygulanması ile olur. Yalnız devlet müdahalesi derken, bir kavram kargaşasının da belki önüne geçmek gerekir. Burada devlet müdahalesinin rasyonelliği üzerinde düşünmek gerek. Dışa açılma eğilimine giren Türk ekonomisinde devlet müdahalesinin alanları değişmiş olabilir. Örneğin Türk Parası'nı koruma mevzuatının artış 1982 Türkiye'sinde yeri yoktur. Bu çeşitli biçimlerde açıklanabilir. Ama KİT'ler üzerinde devlet müdahalesinin zorunluluğu vardır. Vergi üzerin-

de müdahale zorunluluğu vardır. Bankacılık kesimi üzerinde de aksayan taraflarını düzeltme ve pahalı bir bankacılığı önleme yönünden çeşitli şekillerde devlet müdahalesi olabilir. Devlet müdahalesini rasyonellik açısından düşünürsek, bunun kaçınılmaz olduğunu kabul etmek gerek.

İhracat gerçekten 1981'de önemli bir artış gösterdi. Tabii burada akla şu soru geliyor. Acaba bu ihracat artışı kalıcı mı, yoksa geçici mi? Yoksa geçici koşulların getirdiği bir avantaj mıdır? Bu belli ölçüde belki tartışılabilir, ama benim kanaatim aslında Orta Doğu'da böyle bir piyasa kapmak yine başarı sayılmalıdır. İkinci soru: Piyasa ekonomisi uygulaması ile piyasa ekonomisinin geçerli olmadığı pazarlara ihracatın artması nasıl bağdaşabilir? Bu aslında pek çelişkili bir durum değil. Çünkü karşındaki müşteri, elinde değil imkânlarla tüketici tercihini kullanan piyasadır. Tüketici tercihini kullanması, yani kendisinin alım gücünü istediği biçimde satıcılar arasında dağıtması, bir bakıma orada rekabetin olduğunu gösterir. Tüketici tercihini eğer bizim mallarımız yahutta hizmetlerimiz lehine kullanıyorsa, bizim bu mal ve hizmetlerde rekabet gücümüz olduğunu gösterir.

AKGÜÇ — Bazı ambargoların ve yahut politik sınırlamaların da etkisi olabilir mi, bu tüketici tercihi yanında?

ÜLKEN — Tabii. Onların, bu temelin üstünde olumlu yönde belki artırıcı etkisi olabilir. Ama mesele temelde, ihracat artışının büyük ölçüde piyasa kapma şeklinde gerçekleştiği görülüyor. Bir de ayrıca şunu unutmamalıyız: Türkiye ihracatı yeni öğreniyor. Yakın zamana kadar Türkiye'de ihracat yoktu. İhracat 1 milyar 1.5 milyar dolar dolayında iken, aslında bunu ihracatı yabancıların bizden gelip aldığı mal şeklinde

düşünmek lazımdı. Şimdi şimdi ihracatın yaşamsal bir sorun olduğunu, gerek firma açısından, gerek ulusal ekonomi açısından bir zorunluluk haline geldiğini görünce, «zor oyunu bozar» kabildinden ihracatı yeni yeni öğrenmeye başladık ve büyük bir dışa dış mücadeleye girdik.

Bunların dışında, Türkiye'de firmaların kredi sorunları ve kredi maliyetleri üzerinde de kısaca görüşlerimi söyleyeyim. Genel tabloya baktığımız zaman, Türkiye'de ben iki tür firma görüyorum. Birincisi, enflasyon ortamında doğmuş ve ancak enflasyon ortamında yaşayabilecek firmalar. Enflasyonun böyle büyük oranda geriye çekilmesi halinde, bunların yaşama güçleri kalmamıştır. Çünkü zaten enflasyonun ürettiği yaratıklar. Ve enflasyonla ancak nefes alabilirler. Onun için enflasyon hızının azalması, bunları kaçınılmaz sona götürecektir. Bunların tasfiyesi ekonomi açısından kayıp değildir. Aslında bunlar, dolaylı olarak ekonominin yükünü artıran kuruluşlar niteliğindedir. Bu birinci tür firmaların yakınmalarına fazla kulak açmak da doğru değildir. İkinci tür firmalar, yine geçmişin tatlı hatıraları içinde ve o zamanın koşulları içinde, kendi açılardan rasyonel finans yapısını yabancı kaynak lehine, öz kaynak aleyhine kurmuş olanlardır. Kredinin ucuz olduğu ve dolayısıyla dış kaynak kullanmanın rasyonel olduğu bir dönemde kurulmuş olan «öz kaynak - yabancı kaynak» dengesinin, günümüz koşullarının yarattığı likidite ihtiyacı karşısında sağlıklı olduğu bütün çıplaklığı ile ortaya çıkmaktadır. Şimdi bütün hikâye, bu firmalarda bu «öz kaynak - yabancı kaynak» oranını, sağlıklı biçimde dengeye getirmekte düğümliyor. Bazı firmaların meseleyi çabuk kavrayarak bu dengeli kurmaya yöneldiklerini görüyoruz. Ama bazıları çok gecikmeli olarak arkadan geliyor ve bu gecikenlerin de

çığıllıkları gene ortalıkta ötüyor. Dolayısıyla bu ikinci tür firmalar içinde de «borç - öz sermaye» dengesini kuramayanlar, yahut kurmayı başaramıyanlar yine kaçınılmaz sona gideceklerdir.

İşte burada bankacılık kesiminin devreye girmesi bir ölçüde olacaktır. Bankacılık kesimi de, yine bu şartların değişmesi sonucu, aslında mecburen -Sayın Soydan çok güzel belirtti- rasyonelliğe yöneldi. Personel giderlerinin toplam giderler içindeki payını % 15'e indirmek büyük başarı. Acaba personel giderleri büyüyen rakamlar içinde mi bu orana gerilemiştir? Yoksa rasyonelliği artıran başka önlemler mi alınmıştır? Onu bilemiyorum. Ama her halükârda bankacılık sistemimiz de pahalı bir bankacılık olmaktan çıkmıştır. Bankacılık da kendi açısından eski dönemin koşulları içinde rasyoneldi. Çünkü mevduat faizi ile kredi faizi arasında çok büyük bir farkın uzun yıllar devamı, bankaları çok şube ile aşırı personel çalışmaya itmişti. Şimdi galiba bir parça gerçek bankacılığın gereklerini yerine getirmek zorunluluğunu hissettiler ve bunu da yetenekleri ile başardılar sanıyorum. Onun için finansman bunalımının vebalini firmalara olduğu kadar, belki bir parçasını da banka kesimine vermek, sanırım ki fazla haksızlık olmaz. Sayın Soydan'a hisse senetleri konusunda katılıyorum. Hisse senedi piyasasının, Türkiye'nin bu koşulları içinde bu faiz düzeyinde canlanması, hiç olmazsa yakın gelecekte için kesinlikle söz konusu değildir. Yeniden değerlendirme bir ölçüde bazı olanakları değiştirebilir. «Öz kaynak - yabancı kaynak» oranını bir ölçüde belki iyileştirmeye yaratabilir, ama hisse senedi piyasasını tek başına kesinlikle canlandıramaz.

Diğer sorunlara fazla girmek istemiyorum. Diğer sorunlar arasında tarımın modernizasyonu, yabancı sermaye ve bürokraside reform gereği

var. Bürokraside reformu Türkiye'nin başarabileceği en son kale olarak görüyor. Ama yapılabileceği de çok tipik bir olayla ortaya çıktı. Bayramda balık akını hikâyesi, Türkiye'nin iktisat tarihinde belki çok önemli bir olaydır. Başbakanın müdahalesi ile işler son derece hızlı yürüyebilir, imajı çıkmıştır. Türkiye'de. Bu önemli bir aşamadır. İzlenen politikalarda bütünlüğün sağlanamaması, KİT'lerde, vergi sisteminde, finans kesiminde gediklerin kapatılamaması halinde, 1981'in olumlu göstergelerinin 1982'de devam etmemesi, bizi bir ölçüde hayal kırıklığına uğratabilir diyorum. Ümidim, bu bütünleşmenin sağlanması ve 1982'de 1981'den daha iyi bir performans gösterilmesidir.

AKGÜÇ — Çok teşekkürler Sayın Ülken. Sayın Alkin, sanıyorum ki, 1982 yılında da dış ödemeler, önemli bir sorun olarak karşımızda olacak. Dışsatımda, işçi dövizlerinde olumlu gelişmelere karşın yine de dış ödemelerden dengenin sağlanması hayati bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. Türkiye'nin 1982 yılı için beklenen dış açığı ne kadardır? Size göre Türkiye, 1982'de dış ödemeler açığını nasıl karşılayabilecektir?

1982'nin en önemli sorunu dövizdir

ALKİN — 1982 senesinde de buna göre Türk ekonomisinin en önemli sorunu yine döviz. Türkiye'nin 1950'lerden beri bence en önemli sorunu dövizdir. Bu sorun yine en önemli sorun olmaya devam edecektir. 1981 yılında elde edilen sonuçlar ve 1982 yılı için beklenen sonuçlar bizi aldatmamalıdır. Bu, Türk ekonomisinin tepesinde asılı bir sorundur. 1982 yılında ihracatın 5.5 milyar doları bir miktar aşması hemen hemen kesindir. Programlanan ithalat 10 milyar

dolardır. Bu 10 milyar dolar ithalatın olacağını varsayarsak 4.5 milyar dolarlık bir dış ticaret açığı yine devam edecektir. Yalnız işçi dövizleri ve diğer görünmeyenlerde yarım milyar dolarlık bir gelişme ile görünmeyen gelirlerin 3.5 milyar dolara yükselmesi, cari işlemler açığını, faiz ödemeleri hariç 1 milyar dolar dolayına indirebilir. Bunun üstüne faizler ve borç taksitlerini eklediğimiz zaman, 1982 için 1981 yılından daha hafif bir dış finansman yükünün olmadığını görmekteyiz. 1982 yılında da yine borç erteleme çalışmalarının ve taze kredi bulma çabalarının yoğun biçimde sürmesi gerekmektedir. Köklü bir çözüm, ödemeler dengesi sorununa henüz gelmiş değildir. İlerde döviz darboğazı açısından çok önemli sorunlarımız var. Türkiye yaşamını devam ettirmek için çok önemli tutarda ithalat yapmak zorunda olmayan bir ülkedir. Bu yüzden çok önemli boyutlarda ihracat yapmak zorunda olan bir ülke görünümünde de değildir. Bununla beraber bu ılımlı ihracatı sağlamak için dahi hayli güçlük çekiyoruz.

AKGÜÇ — Sayın Alkin, her ne kadar serbest dövizle dış ticaret yeğleniyorsa da, Türkiye'nin genelde en büyük ihtiyacı petrol olduğuna göre, acaba petrol üreten ülkelerle uzun vadeli ticari anlaşmalar, ikili anlaşmalar yapılması önerilebilir mi?

ALKİN — Muhakkak. Siyasal koşullar el verdikçe bu ülkelerle yapılacak ikili anlaşmalarla petrol ithalatımızı daha sağlam kredili bir zemin üzerine oturtmak mümkündür. Ama yine farkında iseniz bu uzun dönemli sorunumuzu çözen bir durum değil. Yani bu ülkelerden ithal ettiğimiz petrole karşılık ihracatımızı o oranda geliştirmek demek, üç yıl sonra varacağımız ihracatı bir sonraki yıl gerçekleştirmeye çabalamak demektir. Yaklaşık olarak 10 milyar dolarlık ih-

racatı 1983 yılında gerçekleştirmeye çabalamak demektir. O kadar da iyimser olmamamız gerekir sanıyorum. Döviz sorununu daha iyi görebilmek için, uzun vadeli düşünmek gerektiği kanısındayım. Dünyada olup bitenlere ve Türkiye'nin uzun dönemli döviz sorununa daha geniş açılardan bakacak olursak, kısa dönemde çözülen bu sorunun, uzun dönemde tepemizde asılı olduğunu görmek mümkündür. Ben kanımı tekrar edeyim: Bence Türk ekonomisinin en ağır sorunu hâlâ döviz sorunudur. İçerde faiz sorununu çözeriz. Talep darlığından, para politikasından gelen üretim sorunlarını da çözebiliriz. Bankacılık sistemi, kendini rasyonelize de eder. İçerde KİT'leri günün birinde -inşallah en kısa dönemde- daha rasyonel bir raya oturtmak mümkün olabilir. Bunların bir çoğu kendi iradeniz içerisinde olan şeylerdir. Ama dünya ekonomisinin gidişine baktığımızda, döviz sorununu çözenin, ancak küçük bir kısmının kendi irademize bağlı olduğunu görüyoruz ve bu yüzden de bu sorunu tüm ağırlığı ile üzerimizde hissediyoruz.

ÜLKEN — Sayın Alkin'in bahsettikleri sorunları kendi irademizle çözdüğümüz zaman, bunun dışı yansımaları da kaçınılmazdır. Aslında ödemeler bilançosu dediğimiz olay, iç ekonominin dıştan görünümüdür. O bakımdan iç sorunlarımızın halinde, temel sorun olarak dış görünümü de çözmeye yoluna giriyoruz demektir.

1982 bankalar için zor bir yıl olacaktır; enerji büyük sorundur

AKGÜÇ — Sayın Soydan, sanıyorum ki, 1982 yılının ekonomik gündeminde en çok bankacılık sorunu yer alacak. Acaba 1982'de bankacılık sisteminde ne gibi gelişmeler olabi-

li? Bazı kötümser beklentiler var. Acaba bankerlerin 1981'de yaşadıkları olayı, bazı bankalar 1982'de yaşarlarmı? Firmaların ödeme güçlerinin gittikçe azalması bankacılık sistemini ne yönde etkiler? Mevduat artış hızı, 1981 düzeylerinde devam edebilir mi? Bunlar hep sorun olarak karşımızda. Bu konulara ilişkin beklentilerinizi, lütfen açıklar mısınız?

SOYDAN — Kısaca arzedeğim, Sayın Akgüç. Gerçekten 1982 yılında Türk bankacılığının darboğazlarla karşılaşacağı beklenmektedir. Öyle sanıyorum ki, bankalarımızın çoğu belki de tümü 1982 yılı için özel bütçe hazırlıkları yapmakta ve hesaplarını tekrar tekrar gözden geçirmektedirler. 1982'de kaynak artışının 1981'e koşut düzeyde olmayacağı görüşündeyiz. Bizim yaptığımız bazı projeksiyonlara göre, mevduat artışı faizler de dikkate alındığında, genelde % 60'lar düzeyinde kalabilecektir. Oysa, Devlet Bakanımız ve Başbakan Yardımcımız Sayın Özal'ın dünkü beyanında, 1981 yılında mevduatın % 100'e yakın bir artış gösterdiği ifade buyuruldu. % 100'e yakın bir artış 1981 için zaten bekliyorduk. Ancak 1982'de mevduat artışının % 60'ı geçmeyeceğini tahmin etmekteyiz. Buna göre bankaların kendilerini hazırlaması gerekmektedir. Rakamlar büyümüştür. Ankes yönetimi kârlılık kadar, belki ondan da önemli bir nitelik kazanmıştır. 1982'de bankalarımızın, 1981'de bankerlerin yaşadığı bir talihsizliği yaşamamalarını temenni ediyoruz, ama çok dikkatli olunması gereği üzerinde de ısrarla duruyoruz. 1982, Türk bankacılığı için özellikle ankes yönetimi açısından son derece güç bir yıl olacaktır. Türk bankalarının, rasyonelleşme çabalarını mutlaka yoğunlaştırmaları gerekmektedir. Sayın Ülken'e burada katılıyorum. Vebal bir ölçüde de gerçekten Türk bankalar sisteminindir. Yakın yıllara kadar Türk bankaları olarak biraz re-

havet içinde idik. Ancak şimdilerde çok ince hesapların yapılması gereği ortaya çıkmıştır. Çözüm sadece ve sadece benim kanaatimce, emek yoğun olan Türk bankacılığında emeğin verimini artırmak için, emeğin emrine makinayı vermek ve sistemi yeniden yorumlayarak reorganizasyon önlemlerini bütünü ile uygulamak yoluyla, rasyonelleşmek amacına ulaşılmasıdır.

Türkiye'nin ihracat gelirlerinin hâlâ önemli bir bölümünü petrole tahsis etme zorunluluğu, Türkiye'de enerji sorununun taşıdığı önemi ortaya koymaktadır. Endüstride % 54 - 55 bir kapasite kullanımı olduğuna göre, iç talep hatta dış talep olsa bile endüstriyel üretimin artırılmasının enerji darboğazı ile karşılaşacağı ortaya çıkmaktadır. Altyapı ile birlikte ne yapıp yapıp Atatürk Barajı'nın finansmanının sağlanması, hayati önem taşımaktadır. 23 - 24 milyar kilowatt/saat olan enerji üretimini, bir hesaba göre bir misli, bir hesaba göre de % 50 artıracak bir tek ünitenin mutlaka dış finansmanının sağlanması konusunda, 1982'de yoğun çabaların harcanması gereği üzerinde durmak istiyorum. İkinci arzetmek istediğim nokta, hidrolik kaynaklar yanında linyit kaynaklarının değerlendirilmesi üzerinde de ciddiyetle durulması gerekmektedir.

Bir diğer nokta, hayvansal protein Türkiye'de heba olmaktadır. Kırmızı et, beyaz et projeleri ile yumurta projeleri hep konuşulmakta, ancak gerçekleştirilmeleri konusunda ciddi adımlar atılmamaktadır. Sadece iki büyük et kombinasyonu projesinin D.P.T.'na intikal ettiği konusunda istihbaratımız olmuştur. Ama donmuş eti Orta Doğu'ya ya da Avrupa'ya pazarlayacak projelerin, bugünden düşünlse dahi, en az üç yıl - dört yıl sonra üretime geçeceği dikkate alınır, bu konu üzerinde de önemle durulması gereğine inanıyorum. Ve Sayın

Kuşçulu da dile getirdiler. Kümes hayvancılığı projeleri için bildiğimiz kadarıyla Dünya Bankası da olanak sağlamaya hazır. Ne yapıp yapmalı Türkiye'nin iklim koşullarından yararlanılarak, tavukçuluk, yumurtacılık, balıkçılık ve kırmızı et projeleri üzerinde mutlaka özendirici önlemlerle ciddi adımlar atılmalıdır. Agro-endüstriyi geliştirecek projelerin, büyük makina ve teçhizata gereksinime göstermeden, sınırlı makina ve ekipman ile gerçekleştirilebileceğini duyuyoruz. Bu tür projelerin hiç olmazsa hazırlanmasına 1982 yılında başlanmalıdır.

genel değerlendirme

AKGÜÇ — Çok teşekkür ederim, toplantıya katıldığınız için. Ben bir ölçüde kendi görüşlerimi de katarak, tartışmayı özetlemeye çalışayım.

Bazı verilere dayanarak 1981 yılı için çok olumlu, başarılı bir ekonomik tablo çizilebileceği gibi, bazı verilere ve gelişmelere bakılarak karamsar bir tablo da çizilebilir.

Ekonominin yıllardan sonra % 4.4'lük bir büyüme hızına ulaşması, dışsattımın geçen yıla kıyasla % 50'nin üstünde artış göstermesi, bunun yanı sıra mal grupları itibariyle dağılımının olumlu yönde değişmesi, işçi dövizlerinin 2.5 milyar dolarlık bir büyüklüğe yaklaşması, dışalımın programa uygun olarak 9 milyar dolarlık bir büyüklüğe yaklaşması, bankalarda mevduat artış hızının % 100 dolaylarında gerçekleşmesi, 1981 yılı Bütçesi'nin disiplinli bir şekilde uygulanışı, bütçenin denk veya ihmal edilebilir bir açıkla kapanması olasılığının belirlenmesi, enflasyon hızının % 100'lerden % 35 dolaylarına çekilmiş olması, yatırım teşvikleri için başvuruların artması; gelişmelerin olumlu yüzünü oluşturmaktadır.

Buna karşı işsizliğin yaygınlaşması, gelir dağılımındaki bozukluğun giderek artması, ekonomik hayatın durgunluğa itildiğini ortaya koyan göstergelerin (Senet protestolarının adet ve değer olarak % 100'den fazla artması, inşaat ruhsatlarında adet ve yüzölçümü olarak gerileme, işi terkeden firma sayısında artış gibi...) varlığı, firmaların finans yapılarının yeni bir şoka dayanamayacak ölçüde bozulması, bankacılık sisteminin bazı kritik dengeler üzerinde durması, dış ticaret açığınının 4 milyar doların üstünde seyretmesi, işçi dövizleri girişinde yavaşlama (1979 yılında % 70'in üzerinde artan işçi dövizlerindeki artış hızı, 1981 yılında % 20 dolaylarına düşmüştür), «işçi dövizleri + dışsattım gelirleri»nin dışalma oranının çok eleştirilen 1979 düzeyinin dahi üstüne çıkamaması, kredi hacminde genişlemeye ve yüksek faiz politikasına karşın fon pazarlarında dengenin kurulamayışı, TL'nin dolara karşı 1981 yılında % 50 dolaylarında değer kaybına uğraması ve değer kaybının devam etmesi, Türk ekonomisinin dış borç gereksiniminin azaltılamaması; madalyonun öbür yüzü...

1981 yılında Türk ekonomisi için

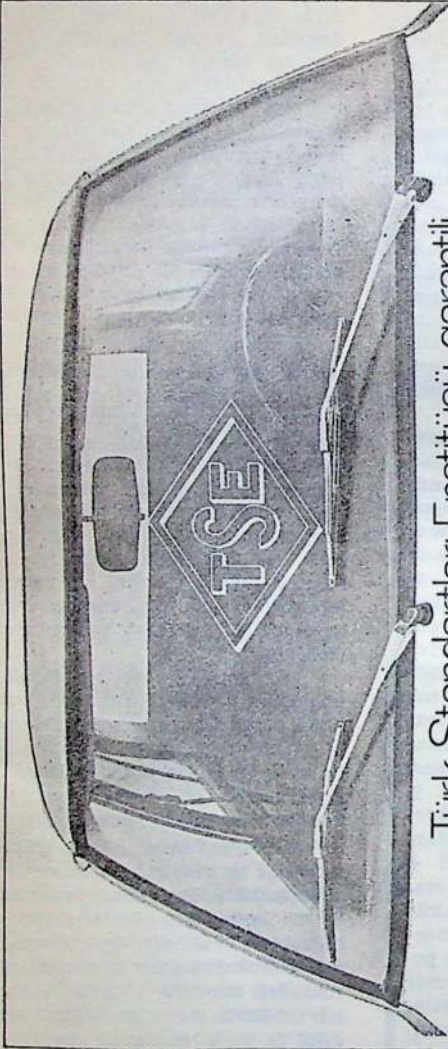
ortaya atılan % 4.4'lük büyüme hızı tahmini, tartışmaya açık bir konu... Yılda % 4.4'lük oranında büyüyen ve dışardan önemli miktarda kaynak transfer eden bir ülkenin, iç tüketim ya da yatırımlarının veya her ikisinin birden artmış olması gerekir. Aksi halde kaynak ve harcamalar dengesi tutturulamaz. 1981 yılında iç talebin kısıldığı ifade edildiğine göre, dengenin kurulabilmesi için yatırımların önemli boyutlarda artmış olması gibi bir sonuca varmak gerekir ki, bunu inandırıcı bir şekilde savunmak, eldeki veri ve göstergelere göre kolay olmamaktadır.

Genelde ekonomik açıdan 1982 yılının 1981'den pek farklı olmayacağı izlenimi edinilmektedir. 1982 yılı Bütçesi, 1982 program hedefleri, izlenecek politikalara ilişkin resmi açıklamalar bunu göstermektedir. Bunun anlamı; gelişmiş Batı ülkelerine kıyasla oldukça yüksek bir enflasyon hızı, önemli boyutlarda dış ticaret açığı, dış ödemelerde denge için yeni kaynak arayışı, işsizlik, alt yapı yetersizliği ve enerji sorunlarının belki de şiddetini artırarak devam etmesi demektir.

1982 yılı için, 1981'den farklı iki potansiyel tehlike mevcuttur. Finans yapısı bozulmuş firmaların, dolayısıyla bankacılık kesiminin, 1981'den daha zor günler yaşamaları; ikincisi de dışsattımdaki gelişmenin, üretim tikanıkları nedeniyle yavaşlaması...

1982 yılı ekonomik politikaları belirlenir ve izlenirken, kısa süreli bazı çözümlerin, ekonominin uzun vadeli amaçlarına ters düşebileceğini gözönünde tutmak gerekir. Ayrıca izlenen politikalarda bir bütünlük sağlanamadığı takdirde, 1982 yılı için verilen ümitlerin hayal kırıklığına dönüşmesi de uzak bir olasılık değildir.

Dergi'nin Notu : Yukarıda sunulan «Açık Oturum» 12 Ocak 1982 tarihinde yapılmıştır.

Türk Standartları Enstitüsü garantili
ilk ve tek oto emniyet camları

DURACAM

LAMEKS

Türkiye'nin en büyük ve en modern cam işleme tesislerinde üretilen DURACAM ve LAMEKS üç üstünlüğe sahiptir. Oluş ve kalite hassasiyeti yüksektir. Yemine soyulca ve tam olarak yalıtımları için. İçerisindeki emniyet camları ve glazöz herneki bir elemanın Optik kalitesi muhtemeldir. İçerisindeki emniyet camları ve glazöz herneki bir elemanın sağlanması, uzun yolda bile sürüşünüzün güvenliğini yarıması için.

İht. DURACAM ve LAMEKS oto emniyet camlarına, T.S.E. Kalite Belgesini kazananları üstün özellikler. Ayrıca yeni cam takılması gereğiğinde, Türkiye'de üretilen emniyet camları, 70 inde kullanılır. DURACAM ve LAMEKS'te istediğinizi.

Cam Pazarlama - A.Ş.
Yatırım No: 0073, Başpazar İstanbul, Tel: 4880 27 13 (4 hat)

HİSARBANK

Müteahhit gibi yapıcıdır

Sanayici gibi planlıdır

İthalatçı gibi bilinçlidir

İhracatçı gibi girişkendir

Tüccar gibi yeteneklidir

İşadamı gibi müteşebbistir

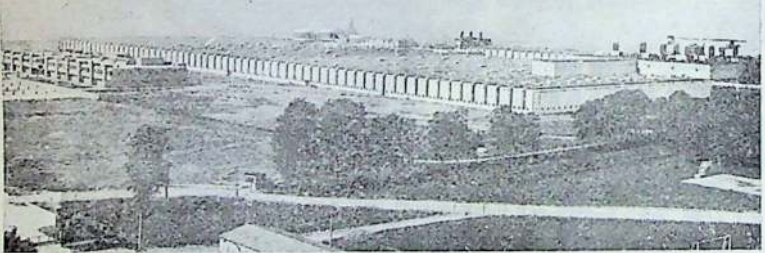

HİSARBANK

'Kale gibi banka'

Dış ülkelerin de
güvenle kullandığı lastik...
LASSA

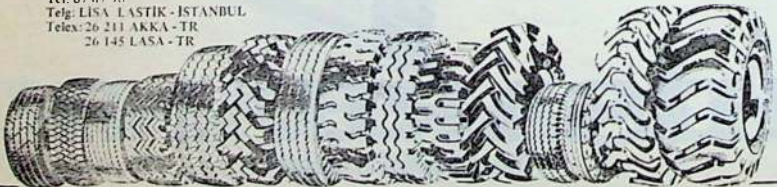
1981 yılı ihracatımız, 15 milyon doları aştı.

**Lassa lastikleri, İngiltere, İsveç,
İran, Pakistan, Kuveyt, Irak, Mısır, Lübnan
ve Kıbrıs'a ihraç ediliyor.**

LASSA
"sağlam, garantili"

Büyükdere Cad. Zincirlikuyu Kavşağı Ak Iş Hanı, Levent - İSTANBUL
Tel: 67 67 90
Tel: LISA LASTİK - İSTANBUL
Telex: 26 211 AKKA - TR
26 145 LASA - TR

DANIŞMA MECLİSİ BÜTÇE - PLAN KOMİSYONU BAŞKANI PROF. DR. MUSTAFA A. AYSAN'IN KO- MİSYONDA TAMAMLANAN BÜTÇE ÇALIŞMALARI İLE İLGİLİ OLARAK 7 OCAK 1982 TARİHİNDE BASINA YAPTIĞI AÇIKLAMANIN TAM METNİ.

Başınıımızın Sayın Temsilcileri,

Danışma Meclisi Bütçe-Plan Komisyonunun, 1982 Mali Yılı Konsolide Devlet Bütçesi Tasarısı üzerindeki çalışmaları tamamlanmış bulunmaktadır. Bu toplantıda sizlere Komisyonun çalışmaları ve elde edilen sonuçlarla ilgili bilgi sunmak istiyorum.

Bütçe-Plan Komisyonu Hükümetimizin Bütçe tekliflerini Yüce Meclise sunulacak hale getirebilmek için 40 gün içinde 26 birleşimde ve 62 oturumda yorucu çalışmalar ve tartışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar içinde günde ortalama 12 saat ve oldukça hızlı çalışılmıştır.

Komisyonumuzca Yüce Meclise sunulacak 1982 Mali Yılı Konsolide Bütçe Tasarısı, 1981 Mali Yılı gerçekleşme tahminlerine nazaran % 35 oranında bir yıllık artışı temsil etmektedir (Tablo I).

Bütçe-Plan Komisyonu, incelediği Hükümet teklifinde «Tablo II»de gösterilen değişiklikleri yapmıştır.

Bu sonuca ulaşabilmek için Komisyonumuz Genel ve Katma Bütçeli 76 kuruluşun bazılarının programlarına ödenek eklemiş, bazılardan ödenek kesintisi yapmıştır. Özetle Komisyonumuz, 17.6 Milyar TL. ödenek artırması, 35.8 milyar TL. da kesinti yapmıştır. Yukarda görüldüğü gibi bu değişiklikler sonucunda kon-

solide bütçe ödeneklerinde 18.2 milyar TL. kesinti yapılmıştır (bu miktara katma bütçelerin Hazine yardımına eklenen 503.807.000 TL. dahil değildir). Bu değişiklikler, aşağıdaki ilkelerin gerektirdiği önceliklerin bir sonucudur.

1 — Ekonominin en önemli sorunu hâlâ enflasyondur. 12 Eylül'den önceki dönemde ekonomik düzeni alt üst etmiş olan yüksek enflasyonun olumsuz sonuçları hâlâ ekonominin içinden ayıklanamamıştır. Ekonomideki bütün olumsuzlukların temel kaynağı olan enflasyon, tümüyle sistemden çıkarılmadıkça yatırımların, tasarrufların, büyümenin hızlandırılması ve işsizliğin azaltılması amacıyla yapılabilecek olan uygulamalar yetersiz kalmaktadır. Enflasyonun sağlıklı bir ekonomi politikasının en büyük düşmanı olduğu noktada Komisyonumuz, Hükümetimizle tam bir görüş birliğiindedir.

2 — Enflasyonun yavaşlatırken yatırımları hızlandırmanın büyük güçlükleri vardır. 1981 için yapılan ilk tahminlere göre bu güç iş başarılmış, yıl içinde yatırımlar hızlanmış, % 4.4'lük bir büyüme hızına ulaşılmış, enflasyonun yıllık hızı, bir yıl öncesinin % 100'e yakın düzeyinden % 35 düzeyine çekilebilmiştir. 1978'de çok az büyüyen ve 1979 ve 1980 yılların-

da da küçülen Milli Gelirimiz, 1981'de ilk kez sağlıklı bir büyüme hızına ulaşmıştır.

3 — 1975-80 enflasyonunun temel nedeni, Genel ve Katma Bütçeli İdareler ve Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile ilgili olarak kaynak sağlığına bakılmadan harcama yapılmış olmasıdır.

Bu nedenlerle Komisyonumuz, 1981'de başlanmış ve Devlet Bütçesini bir enflasyon aracı durumuna getirmiş olan kamu kesimi finansman yöntemlerinin iyileştirilmesini amaçlayan çalışmalara katkıda bulunmaya çalışmıştır.

Bunun yanı sıra Komisyonumuz Bütçe Kanunu metni üzerinde de titizlikle durmuş ve aşağıdaki değişiklikleri yapmıştır :

- Esas itibariyle Yasama Organına ait olması gereken yetkilerin yillar-

dır sürdürüle gelen bir alışkanlıkla yürütmeye devredildiği görülmüş ve bütçe uygulamasının disiplinini teminen bu yetkiler, uygulamayı ak-satmamasına da özen gösterilerek büyük ölçüde kaldırmıştır.

Örneğin, iç borçlanmayı iki katına kadar çıkaran Maliye Bakanı yetkisi kaldırılmıştır.

- Bütçe Kanunu metninde bulunması gereken ancak yasal boşlukları kapatmak için veya konuya yasal dayanak bulmak için konulmuş bazı maddeler kaldırılmış, pek çok maddenin de önümüzdeki yılın bütçe metninden çıkarılması temenni edilmiştir.

Ayrıca tasarıda bazı sosyal ödenekler de arttırma yapan değişiklikler de yapılmıştır.

Örneğin, aile yardımları madde-

T A B L O I
(Milyar TL.)

	1981 Gerçekleşme Tahmini (Yıllık) :	1982 Komisyon Önerisi 10 Aylık :	Yıllık Artış Oranı (%) :
Harcamalar :			
Cari Harcamalar	755	843	11.7
Yatırım Harcamaları	300	374	24.7
Transfer Harcamaları	540	579	7.2
HARCAMALAR TOPLAMI	1.595	1.796	12.6
Gelirler :			
Vergi Gelirleri	1.317	1.441	9.4
Vergi Dışı Normal Gelirler	155	146	— 6.2
Özel Gelirler	45	120	166.7
Katma Bütçe Gelirleri	18	24	33.3
GELİRLER TOPLAMI	1.535	1.731	12.8
Bütçe Açığı	60	65	8.3
İÇ BORÇLANMA	60	65	8.3

sinde memurların öğrenim çağındaki çocukları için bütçe imkânları çerçevesinde bazı iyileştirmeler getirilmiştir.

Yukarda özetlenen Komisyon çalışmaları sonunda 1982 Bütçesi'nin daha gerçekçi ve samimi biçime dönüştürüldüğü inancındayız. Böylece :

Cari Harcamalarda Komisyonun yaptığı 1.3 milyar TL. tutarındaki net artış,

Yatırım harcamalarında yaptığı 7.4 milyar TL. tutarındaki net azalış, ve

Transfer harcamalarında yaptığı 12.6 milyar TL. tutarındaki net azalış, bu inancın uygulanmasıyla ilgilidir.

Bununla birlikte Yıllık Devlet Bütçesi'nin ülkemizde uygulanan kanunların bir sonucu olması, bütçenin daha da iyileştirilmesini önlemiştir. Hukuk düzenimizin, bütçeleri iyileştirmeyi engelleyen türlü özelliklerinin bir

listesini sunmanın, ilerde bu engellerin giderilmesi yönündeki çalışmalara yararlı olacağını sanıyoruz. Bu engellerin kaldırılması amacıyla yapılmasını gerekli gördüğümüz çalışmaları, Komisyonumuz yıl içinde yapmaya ve Hükümetimizin bu yöndeki çalışmalarına katkıda bulunmaya çalışacaktır. Bu çalışmaların amaçları ve özellikleri şöylece tespit edilmiştir :

1 — Kuruluş Kanunu bulunmayan bazı Bakanlıklarımızın bütçelerini incelemekte ve değerlendirme yapmakta güçlük çekilmektedir. Birçok bakanlığın merkez ve taşra birimleri arasında görev ikilemeleri, işlev parçalanmaları, gereksiz, birbiri ile uyumsuz faaliyet biçimleri saptanmıştır. Kamu yönetiminin maliyetini çok yükselten bu uygulamaları ortadan kaldırmak için, şunların yapılması 1982 yılında gerçekleştirilmelidir :

a) Teşkilat kanunu olmadan Ba-

T A B L O II
(Milyar TL.)

Harcamalar :	1982 Hükümet :	1982 Komisyon :	Fark (±) :
Cari Harcamalar	842.0	843.3	+ 1.3
Yatırım Harcamaları	381.7	374.2	- 7.4
Transfer Harcamaları	591.3	578.7	- 12.6
HARCAMALAR TOPLAMI	1.815.0	1.796.2	- 18.7
Gelirler :			
Vergi Gelirleri	1.459.5	1.440.6	- 18.9
Vergi Dışı Normal Gelirler	146.5	146.5	-
Özel Gelirler	120.0	120.0	-
Katma Bütçe Gelirleri	24.0	24.1	+ 0.1
GELİRLER TOPALMI	1.750.0	1.731.2	- 18.8
Bütçe Açığı	65.0	65.0	
İÇ İSTİKRAZ	65.0	65.0	

kanlıklar kurulması önlenmelidir.

b) Bakanlıklara müsteşarlık, genel müdürlük, daire başkanlığı gibi üst birimler ve taşra birimleri eklenmesi teşkilat kanunlarında değişiklik yapılması yolu ile sağlanmalıdır.

c) Merkezi hükümetin yeniden düzenlenmesi çalışmaları içinde, işlev ve görev ikilemelerini önleyecek değişikliklerin yapılmasına büyük öncelik verilmeli; çalışmanın tüm sonuçlarının gecikmesi ihtimaline karşı bu tür yeniden düzenlemelerin kademeli olarak yapılması ve bazı sonuçların 1983 Mali Yılı Bütçe hazırlıklarından önce elde edilmesi sağlanmalıdır.

d) 1983 Mali Yılı Bütçesi, 1982 yılı içinde, ilk kez takvim yılına uyularak yapılacaktır. Bunun için yeni bütçe çalışmaları zamanlamasının gerektirdiği kanun değişikliği, yılın ilk aylarında gerçekleştirilmelidir.

e) Maliye Bakanlığı'nca bütün kuruluşlara yayınlanan «Bütçe Hazırlama Rehberi»nin, birçok hükümlerinin uygulanmadığı tespit edilmiştir. Bu yüzden Maliye Bakanlığı'nda yapılan çalışmalar aksamakta ve çok sıkı zaman sınırları içinde çalışan Bütçe-Plan Komisyonu'na kuruluş bütçe cetvelleri zamanında ulaştırılmamaktadır. Gelecek yıl bu rehber tam uyulması, bazı yaptırımlarla sağlanmalıdır.

f) Bu rehberin çok değerli bazı hükümleri, kuruluşlardaki gereksiz birimlerin ortadan kaldırılmasıyla ilgilidir ve yıllardır hiç uygulanmamıştır. Bu hükümlere işlerlik kazandırılması sağlanmalıdır.

g) İç borçlanmadan sağlanan hasılatın bütçe gelirleri olarak sunulmuş biçimine son verilmelidir. Bütçe Kanunu gerekçesi ile cetvellerinde iç borçlanma geliri, bütçe açığının bir finansman biçimi olarak sunulmalıdır.

Yukarıdaki sunuş biçimlerinde bu yol tercih edilmiştir.

2 — Hazırlanmış, üzerinde çalışılmakta olan, ya da yeniden yapılması gerekli aşağıdaki kanun tasarılarının 1982 içinde kanunlaşması sağlanmalıdır :

a) 1050 sayılı Genel Muhasebe Kanununu değiştirecek kanun tasarısı,

b) 657 sayılı Devlet Personel Kanununu değiştirecek kanun tasarısı,

c) Genel Kadro Kanunu tasarısı,

d) KİT'ler, Kooperatif Birlikleri, Katma Bütçeler ve Hazine arasındaki borç konsolidasyonu kanunu tasarısı,

e) Serbest Mali Müşavirlik kanunu tasarısı,

f) Yeniden değerlendirme kanunu tasarısı,

g) Bütçe çalışmalarının hızlandırılması ve 1983 Bütçesi'nin yeniden zamanlanması kanunu tasarısı,

h) Vergi Dairelerinin ve Vergi Tahsilatının Yeniden Düzenlenmesi Kanunu tasarısı,

i) Katma Değer Vergisi Kanunu tasarısı,

j) Kamu İktisadi Teşebbüslerinin yeniden düzenlenmesi kanunu tasarısı,

k) Bakanlıkların teşkilat kanunları tasarıları, özellikle Maliye Bakanlığı Teşkilat Kanunu tasarısı.

1983 Mali Yılı Bütçe Kanununun iyi hazırlanmasını, iyi incelenmesini, devlet gelirlerinin artırılmasını ve devlet harcamalarının daha disiplinli biçimde yapılmasını sağlayacak bu kanun değişikliklerinin 1982 içinde gerçekleştirilmesi için Komisyonumuz, görev süresinin sonuna kadar çalışmalarını sürdürmek kararındadır.

3 — Komisyonumuzca belirli kuruluşların bütçelerini incelemekle görevlendirilmiş bulunan raporöörlerin, yıl içinde ilgili kuruluşlarda 1982 Devlet Bütçesinin uygulanmasını izlemeleri ve zaman zaman Komisyona bilgi vermelerinin sağlanması gerekli görülmüştür. Böylece 1983 Mali Yılı Bütçe çalışmalarının daha verimli bir düzene kavuşturulması sağlanmış olmaktadır.

4 — Ülkemizde uygulanan ekonomi politikasını, bu politikaların sonuçlarını ve gelecek yılın temel reel ve parasal büyüklüklerini veren «Yıllık Program»ın, Maliye Bakanlığı'nda bütçe teklifleri incelemeleri başlamadan yayınlanmış olmasında büyük zorunluluk vardır. 1983 Mali Yılı Bütçe çalışmaları, bundan önceki yıllarda olduğundan daha erken başlayacaktır. Özellikle genel ve katma bütçeli idareler ile Kamu İktisadi Teşebbüslerinin finansman kaynaklarını değerlemek açısından elde olması zorunlu bulunan 1983 yıllık programının, en geç Haziran 1982 içinde yayınlanmasını sağlamak için gerekli tedbirler alınmalıdır.

5 — Konsolide Devlet Bütçesinin gelir-gider dengesini kurmak amacıyla çalışan Komisyonumuz, aynı zamanda para-kredi, dış ticaret ve ödemeler ile yatırım politikalarını ve bunların bütçe politikası ile uyumlu olup olmadıklarını da incelemiştir. Bu incelemenin sonuçları özetle şöyledir :

a) Genel Kurula sunulacak bütçe, Komisyonumuzun 1982 için yapabildiği en iyi tahminleri içinde bulundurmakla birlikte, Hükümetimizin kurduğu dengelerin korunmasına özen gösterilmiştir. Ancak, bu denge, öngörülen bütçe gelirlerinin sağlanabilmesine ve bu da büyük ölçüde vergi yönetim ve denetiminde 1982'de

alınacak tedbirlerin etkinliğine bağlıdır.

Bu yöntemlerin sonuçları gecikmesi ve görüşmeler sırasında vergi gelirlerini azaltıcı etkiler yapacak vergi kanunları da çıktığı için yapılan ödenek kesintileri, Mali Denge Vergisi gelirlerini 18.2 milyar TL. azalması yolu ile karşılanmıştır. Mali Denge Vergisinin oranında % 1'lik indirim yapılmış olması nedeniyle sözü edilen vergi tahmininde gerçekleşmenin tasarı ile gelen 56.000.000.000 TL. yerine 37.077.866.000 TL. olarak düzeltilmesi uygun görülmüştür.

b) 1981'de başarıyla gerçekleştirilen ihracat artışı ve ithalat artış hızındaki yavaşlama dış ticaret açığını azaltmış, hızla artan işçi dövizleri ve diğer döviz gelirleri Cari İşlemler Dengesine çok yaklaşmamızı sağlamıştır. Dış ticaret ve cari işlemler açığının hızla azalması, ekonominin döviz darlığının aşılmasında kolaylık sağlarken enflasyonist baskıları artırıcı etkiler yapmaktadır. Ekonominin döviz kaynaklarını artırıcı her türlü tedbire devam edilmelidir; ancak bu sırada maliye ve para-kredi alanında alınacak tedbirlerle bu olumlu gelişmenin yaratacağı enflasyonist baskıları giderilmeye çalışılmalıdır.

c) Yüksek faizler, tasarrufların ve parasal servet tutmanin teşvik edilmesi, selektif faizlerle üretimin ve ihracatın teşvik edilmesi biçiminde uygulanan para-kredi politikasının, olumlu sonuçlar verdiği kabul edilmektedir. Ancak bu para-kredi politikasının eksiklikleri, 1982 başında tamamlanabilirse, 1982 yılı sonunda yıllık enflasyon hızının öngörülenden daha çok yavaşlatılması imkânları vardır. Bu eksikler, 1982 başında tamamlanmalıdır.

6 — 1981'de üretim, sağlıklı bir artış temposuna girmiştir. Bununla

birlikte sanayide kapasite kullanımı ortalama olarak % 50'nin biraz üzerinde. 1982'de mevcut kapasitenin iyi kullanılması sağlanmalıdır. Bunun için para-kredi alanında işletme sermayesi kredilerinin artırılması ve faizlerinin azaltılması için her türlü tedbir alınmalıdır.

Uygulanan yatırım politikasının iyileştirilmesi istikrar programına katkılarda bulunacaktır.

Yatırım politikasındaki aksaklıkların temel nedeni, yatırımların finansman kaynakları konusundaki bilgilerin çok eksik olmasıdır. Eldeki bilgiler, yatırımların en sağlıklı kaynağı olan halk tasarruflarının hacmi konusunda bir fikir vermemektedir. Bu nedenle ülkemizde yapılacak yatırımların finansman biçimleri ve kaynak sağlığının iyileştirilmesi konusunda çalışma yapma imkânı bulunmamaktadır. Ancak bu konuda elde edebildiğimiz bilgiler, kamu kesimi finansman yöntemlerinin iyileştirilmesinin sağlanabileceğini göstermektedir :

- 1963'ten beri yapılan yatırım uygulamalarında toplam yatırımların kamu-özel payları, % 50 - 50 civarında olmuş iken, 1982'de kamu kesiminin toplam yatırımların % 58'ini yapacağı öngörülmüştür. Son 17 yıllık uygulamada kamu kesimi yatırım toplamının en çok % 52'sini yapmıştır. % 58 oranındaki yatırım payının kamu kesimi için gerçekleştirilemeyecek oranda yüksek olduğu düşünülmektedir. Bu yükseklik özel kesimde 1981 içinde gelişen durgunluğun giderilmesi ve talebin canlandırılması amacıyla kaynaklanmıştır. Bununla birlikte bu orandaki yatırımlar için sağlıklı kamu kaynağı bulunamaz ve bu yatırım harcaması, enflasyon baskılarını artırırsa enflasyon hızı % 25 yıllık hızın üzerine çıkabi-

li. Bu sonucun önlenebilmesi için kamu kesimi yatırımlarının finansmanı konusu yıl içinde önemle incelenmeli ve izlenmelidir.

- Kamu İktisadi Teşebbüslerinde kapasite kullanım sorunları varken, onlara 472 milyar TL. tutarında sabit sermaye yatırımı görevi verilmiştir. Bu yatırım görevinin, KİT'lerin sağlıklı kaynaklarla finanse edebileceği sabit yatırım hacminin yaklaşık iki katı olduğu konu ile ilgili tahminlerden anlaşmıştır. KİT faaliyetlerinin enflasyon baskısı yaratmaması için bu yatırımların bütçe yerine daha sağlıklı kaynaklardan finanslanması yolları araştırılmalıdır.

- 1981'de DPT tarafından yapılan yatırım ayıklamasının 1982'de tekrarlanması ve 1982'nin ilk altı ayında nakde dönüşecek yatırımlara büyük öncelik verilerek onların tamamlanması sağlanmalıdır. İlk altı ayda kamu kesimi yatırım hacmi içinde böyle bir öncelikle sonuçlar alındıkça ikinci 6 ayda, gelişmelere göre yatırımları hızlandırmak mümkün olacaktır.

Sayın Basın Mensupları,

1982 yılında bütçe uygulamalarının başarısı, kamu yönetiminde yapılacak yeniden düzenlemelerin yaratacağı maliyet tasarruflarına ve devlet yatırımları için yapılan fiili harcamanın kontrol altına alınmasına bağlı olacaktır. Hükümetimiz, bu yönde çalışmaktadır. Bu çalışmalarında Hükümetimizi en iyi biçimde destekleyebilmek için bu yeniden düzenlemeleri sağlayacak kanun değişikliklerini gerçekleştirecek çalışmaların yapılması, Komisyonumuzun görevidir.

1982 Mali Yılı Bütçesinin ve Yeni Yılın Yüce Ulusumuza, Devletimize, hepimize refah ve mutluluk getirmesi dilekleriyle saygılar sunarım.

Başarı ve

güven

çizgisi

Menkul Değerler Ticaret A.Ş.

Ülkemizin en güçlü kuruluşlarının tahvillerini ve milli bankalarımızın mevduat sertifikalarını satan; bu niteliği ile, güvenli yatırım arayan alıcıların seçtikleri bir kuruluş olagelen Mentaş, sermaye piyasasındaki görevini, goloneksel hizmet anlayışı çizgisinde başarıyla sürdürmekten kivançlıdır.

MERKEZ

Gomussuyu İnönü Cad.
No: 72 K: 2. Katman-İST.
Tel: 45 55 20-48 00 27-48 00 14
44 06 97-49 34 30
Teleks: 23198 Leme TR

ANKARA

Ziya Gökalp Cad. Nispetiye
Büy. İq. Hanı. No: 223 Kızılay
Ankara Tel: 38 79 33-37 06 51

İZMİR

Güneşmeşşepazarı Bulvarı
Yakamış İq. Hanı. K: 2 No: 311
İzmir Tel: 32 70 27-32 71 31

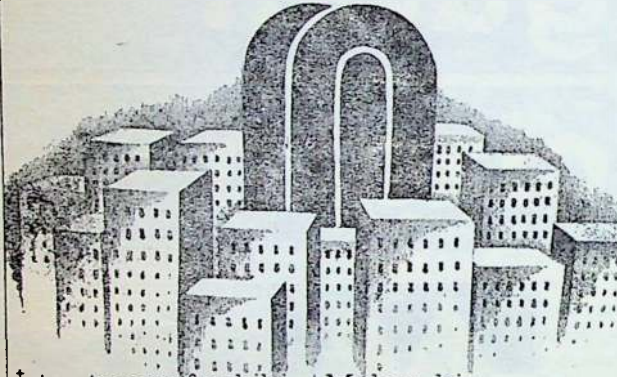
ADANA

Adana'lık Cad. Kurtuluş MA.
Beş Tekeci Sok. Akşeyrî Apt.
Adana Kat. Tel: 3 8543-81148

ERZURUM

Demiryağ C24 No 18 İnanç
[Pazarlama Büro Mevkânı
Erzurum Tel: 34 216 14 004

Türk sermaye piyasasında farklı kuruluş:

İster tasarruf sahibi
olun, ister yönetici...

Sermaye piyasasının
vermesi gereken
çok yönlü
hizmetleri size
yalnız Meban sunar.

Meban sadece bir
"borsa bankeri"
değildir.

Bu kapsamı aşar.

Meban bir
"mali kuruluş"tur.

Türk sermaye
piyasasının, ciroda
satışta, vergide
olduğu kadar
hizmette de
tek lideri
"mali kuruluş"
Meban'dır.

MEBAN

MENKEL DEĞERLER
BANKERLİK ve FİNANSMAN A.Ş.
"mali kuruluş"

İstanbul
Merkez Şubesi

İstiklal Caddesi,
Çankaya İş Merkezi No. 288
Beyoğlu-İSTANBUL
Tel: 451250 (8 hat)

Kadıköy Şubesi

Rıhtım Caddesi
Dorya İş Merkezi
No. 28 Kat 3
Kadıköy-İSTANBUL
Tel: 306087-88-89

Bakırköy Şubesi

İstasyon Caddesi,
Ak İş Hanı No. 9/11 Kat 3
Bakırköy-İSTANBUL
Tel: 728020-21-22

Ankara Şubesi

Gazi Mustafa Kemal Bulvarı,
İğtaş Hanı No. 8/10
Kızılay-ANKARA
Tel: 174266-252982

İzmir Şubesi

Cumhuriyet Bulvarı,
1378. Sokak No. 4/4
Alancak-İZMİR
Tel: 214707-214709

"mali kuruluş" Meban.

Sermaye Piyasası

DOÇ. DR. ŞEREF TÜREN

PAY senedi pazarında Ocak ayında önemli bir fiyat oynaması görülmemiştir. Meban'dan aldığımız bilgilere göre pay senedi fiyatları Aralık ayı düzeylerini korumuşlardır. Geçirdiğimiz yılbaşı tatili ve canlılığını koruyan mevduat sertifikası pazarı pay senetlerindeki bu hareketsizliğin belli başlı nedenleri olmuştur.

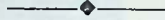
Ocak ayı itibarıyla pay senedi fiyatları değişmediği için, pazar indeksimiz de aynı düzeyde kalarak 94.18 değerini muhafaza etmiştir.

Tahvil pazarında Aralık 1981'de 23 şirketin ihraç ettiği 2.342.000.000 TL.'lik tahvil de dikkate alındığı takdirde, 1981 yılında yapılmış toplam özel sektör tahvil ihraç tutarı 16.032.800.000 TL. olmuştur. Buna karşılık yeni yılda Ocak ayı ortasına kadar sadece Besa, Demirkazan ve Makina Sanayii A.Ş. 50 mlyon TL.'lik tahvil ihraç etmiştir.

Yeni yılla birlikte sermaye pazarında yeni gelişmelerin olduğu görülmektedir. Bunlardan birisi, borsa bankerlerinin azami % 56 net faizi ve bir yıllık vadeyi sınır olarak uygulamaya başlamalarıdır. Bankerlerin böyle bir gerçekçilik içine girmiş olmaları ve aşırı kârlılıktan çok güvenilebilir normal bir getiriye vaad ediyor olmaları, aşırı rekabet yerine akılcı davranışları tercih etmeye başlamalarının bir simgesidir. Sermaye pazarında, faaliyette bulunan sayısız piyasa bankerinin öldürücü bir rekabetten sonra nefeslerinin tükenmiş olması, ve tasfiye işlemlerine girişmiş bulunmaları diğerlerini hesaplarında dikkatli olmaya sevk etmiştir. Dolayısıyla önümüzdeki aydan itibaren Sermaye Piyasası Kurulu tarafından düzenlenmeye başlanacak bir ortamda daha dengeli bir bankerlik sektörü görülecektir. Bununla birlikte, sayısı bir düzineye varmayan borsa bankerinden oluşan bir bankerlik sektöründe de yavaş yavaş tekelleşmenin hissedilmeye başlanıldığı açıktır.

Sermaye pazarında izlenen bir yenilik de bankaların uyguladıkları yeni faiz oranlarıdır. Vadesiz faiz oranı yine % 5 düzeyinde kalırken bir ay vadeli mevduatın yıllık faiz oranı % 25, iki ay vadelielerin %35, üç ay vadeliilerin % 45 ve altı ay vadeliilerin ise % 50 olmuştur. Bu düşük vadeler ve oldukça tatminkâr faiz oranlarına karşın, biraz güvenceden fedakârlık edebilecek kişiler yine de borsa bankerlerine mevduat sertifikası karşılığında paralarını yatıracıklarını beklemek normal olacaktır.

Bir önemli gelişme de, anonim şirketlerin işletme sermayesi gereksinimlerini karşılamak amacıyla yurt içi ve dışında kişisel yatırımcılara ortaklık belgeleri satılabilecekleridir. Merkez Bankası'ndan izin alınmak koşuluyla çıkartılacak bu ortaklık belgelerini alanlar şirketin kâr veya zararlarına ortak olabileceklerdir. En fazla beş yıl vadesi olacak ortaklık belgeleri altı ay veya bunun katı vadelere sahip olabilecektir. Pay senedi pazarındaki durgunluğun birçok nedeni hatırlanacak olursa, ortaklık belgelerinin kısa zamanda pek büyük bir rağbet göreceklerini tahmin etmek zor olacaktır. Sermaye Piyasası Kurulu'nun yerini alması, etkin faaliyetleri ile pazarın gereksinim duyduğu uygulamaları getirmesi (örneğin bir halka bilgi verme veya bir yeminli muhasebe uzmanı konuları) ve diğer makro ölçüdeki ekonomik gelişmeler (faiz oranı düşüşleri, enflasyon hızı azalışı gibi) pay senetlerinin eski cazibesine kavuşmasına olanak vereceği gibi, bu tür ortaklık belgelerinin de çekiciliğini artırmayacaktır.

Türkiye'de ve bütün dünyada

İhracat ve ithalât işlemlerinizi,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız ve
diğer bütün bankacılık işlemlerinizi için
Akbank'ı tercih ediniz.

Akbank, bütün dünyadaki
birinci sınıf muhabirleri ile
iştibahı yapmak suretiyle emrinizdedir.

Dış Temsilcilikler
ve İrtibat Büroları

NEWYORK

FRANKFURT
Essen, Batı Berlin,
Münih, Hamburg

LONDRA

AKBANK
güveninizin eseri

Son günlerde bazı bankerlerin pay senetleri ile ilgili reklamlar yaptıkları görülmektedir. Bu nedenle enflasyon ortamında pay senetlerinin getirileri hakkında bazı kuramsal bilginin verilmesi yararlı olabilir. Batı dünyasında İkinci Dünya Savaşı sonrasında bir kronik enflasyon olgusu izlenmeye başlanmıştır ve bunun sonucu, kişisel yatırımcılar için, artan tüketim malları fiyatları olmuştur. A.B.D.'de yapılan araştırmalarda 1947-65 döneminde pay senetlerinin, enflasyona karşı mükemmel korunmuş bir alternatif yatırım olduğu görülmüştür. Hatta bu dönemde pay senetlerinden elde edilen ortalama dividant ödentileri, fiyat artışlarından oldukça yüksek olmuştur. İlâve olarak, ekonomik karakterleri dikkate alındığında, belirli bazı endüstriler ve işletmeler enflasyona karşı korunmada özellikle tercih edilmişlerdir.

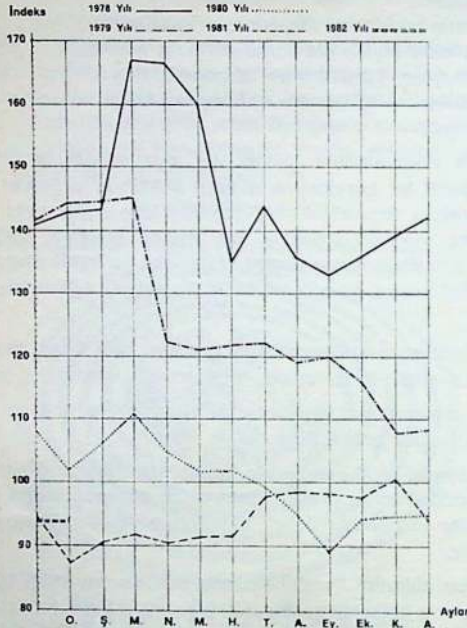
Fakat 1965-74 dönemindeki durum ise, pay senedi getirileri ile enflasyon oranı arasında pozitif bir korelasyon olduğu hakkında şüpheler yaratacak şekildedir. Nitekim dividant ödemeleri yine pozitif yüzde değişimler göstermiş, fakat fiyat artışları daha yüksek olmuştur. Bu tersine gelişme, enflasyonun işletme kârları ve pay senedi değerlerine pozitif etkisi olduğu hakkındaki kuramın, önemli bir şekilde değiştirilmesini gerekli kılmıştır. Kuramın değiştirilmesi şu nedenlere dayanır :

- Serbest bir ekonomide enflasyonla savaş için belli başlı ilke, kısıtlayıcı para ve mali politika aracılığıyla toplam harcamaları kısmak ve talebi azaltmaktır.
- Bu politikanın sonucunda faiz oranları yükselmeye başlayacak, talep kısılacak ve üretim hacmi azalacaktır.
- Bunların sonucunda belki işsizlik bir ölçüde artacaktır, ama organize emek belirli stratejik endüstrilerde önemli ücret artışı almaya devam edecek ve bu da diğer endüstriler tarafından örnek alınarak genel bir ücret ve maaş artışına neden olacaktır.
- Bunların sonucu, tüketici fiyatlarının artmaya devam ettiği bir maliyet enflasyonudur ve burada fiziksel satışlar düştüğü halde birim maliyetler yükselmiştir. Talep düzeyi ve üretim düştüğü halde, birim maliyetleri oldukça hızlı artışı için işletmelerin kârları da düşecektir.

Bu basitleştirilmiş senaryonun Batı dünyasında ekonomiye zaman zaman hâkim olduğu görülmüştür. Bunun sonucunda ücret ve fiyat kontrolleri konulmuş fakat bunlar sonradan yine kaldırılmıştır. Bu serbestliğin sonucunda işletmelerin kârları hemen artış göstermişse de, pay senedi fiyatları aynı artışı gösterememiştir. Çünkü para politikası sonucunda faiz oranları çok büyük ölçüde artmış bulunmaktaydı.

-
- ◆ İnsanoğlu toplu yaşama güdüsüne sahiptir. Bu his daha çok onun zihninde kendini gösterir. Nitekim bir insan tek başına yürüyüşe çıkabilir, ama fikirlerinde tek başına kalmaktan nefret eder.

Bunların sonucunda denebilir ki, pay senetlerinden elde edilen gelirlerin yüksek düzeydeki enflasyondan korunmaya yeterli olduğu kuramı, yıkılmamışsa da ciddi bazı sorunlara sahne olmuştur. Ülkemizdeki pay senedi pazarını ve gelişmeleri yukarıdaki bilgilerin ışığında değerlendirmek ve davranışlarımızı ona göre ayarlamakta yarar olacaktır.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedi Fiyat İndeksi ve Grafiği
(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76	87.04	94.18
Şubat	96.11	118.57	120.82	144.09	144.25	105.08	90.24	
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80	91.76	
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31	90.37	
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63	91.66	
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90	91.83	
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	98.18	97.63	
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18	98.53	
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12	97.89	
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21	97.35	
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	94.51	100.27	
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	94.64	94.18	

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (000) TL	Ödemiş Sermaye (000) TL	Takvim Yılı Karı (000) TL				Değişim Karı (%)				Piyasa Fiyatı (TL)		
				1978	1979	1980	1978	1979	1980 (Net)	Okutk	Ekim	Analık	Okutk	
1	ARKİMENTO	315 000	151 500	87 400	1 147	128 619	29	d	50	1 650	1 850	1 000	1 800	
2	ALTAŞ	30 000	30 000	12 500	b d	29 108	29	35	35	1 200	1 700	1 200	1 200	
3	ANADOLU CAM	350 000	350 000	83 000	231 780	293 408	20	30	34	1 300	2 400	2 500	2 500	
4	AHOMA	200 000	100 000	14 700	38 195	3 199	-	50	a	1 700	1 000	1 000	1 000	
5	ASLAN ÇİMENTO	426 000	206 000	(100 000)	z	140 390	-	5	5	4 500	1 700	500	500	
6	BAGFAŞ	400 000	400 000	41 000	b d	299 611	5	17,50	d	1 100	1 700	1 300	1 300	
7	BASTAŞ	108 000	108 000	13 400	b d	83 385	16	83	6	1 100	1 150	2 000	2 000	
8	BATI ANADOLU ÇİM.	75 000	75 000	68 400	3 000	22 629	46	5	d	2 350	3 250	3 000	3 200	
9	BURSA ÇİMENTO	51 500	51 500	84 000	41 431	231 259	50	56,85	37,50	2 300	4 500	2 500	2 500	
10	CELİK HALAT	112 000	112 000	14 900	187 245	222 035	12	30	100	1 200	1 800	1 750	2 000	
11	ÇİNEŞA	180 000	180 000	44 000	105 902	256 874	60	56	61	1 350	1 550	1 550	1 550	
12	ÇUKUROVA ELEKTRİK	400 000	400 000	395 600	195 347	231 189	75	30	70	1 000	1 600	1 000	1 000	
13	ÇECCACIĞI YATIRIM H.	600 000	600 000	43 900	87 726	344 638	2	21,75	32	1 700	1 300	1 350	1 500	
14	EĞE GÜBRE	400 000	400 000	149 500	169 201	173 035	41	40	60	1 500	1 300	1 350	1 200	
15	GODD YIĞAR	400 000	400 000	63 600	295 101	148 025	40	40	60	1 350	1 350	1 300	1 200	
16	HEKTAŞ	200 000	100 000	64 300	64 300	201 684	20	43,75	40	1 350	1 350	1 300	1 200	
17	İŞ BANKASI	40 000	40 000	701 552	b d	2 878 872	253	233	033,7	42 000	40 000	35 000	35 000	
18	İZOCAM	31 700	31 700	148 200	95 829	z	100	249	3 100	2 500	2 200	2 200	2 200	
19	KARTONSAN	208 000	208 000	148 200	186 000	31 386	50	50	40	1 600	1 600	1 300	1 300	
20	KAY	30 000	30 000	65 000	51 220	1 247 531	83	180	210	5 000	4 500	4 150	4 150	
21	KOC HOLDING	300 000	300 000	360 500	b d	1 664 222	28	35	40	1 500	1 200	1 200	1 200	
22	KOC YATIRIM	400 000	400 000	150 800	228 638	1 664 222	22,50	30	30	900	750	750	750	
23	KORDAŞ	375 000	375 000	145 100	307 213	912 337	55	50	60	1 800	1 800	1 800	1 800	
24	KORUMA TARIM	315 000	315 000	101 600	171 500	647 097	40	40	70	1 000	1 350	1 350	1 350	
25	LASA	1 200 000	1 200 000	130 000	141 880	z	7	10	d	1 000	1 350	1 620	1 600	
26	MARİFA TANIŞ	175 000	175 000	32 100	50 221	78 138	18	10	d	1 000	1 600	697	650	
27	MERKEZ SANTRAL	81 000	81 000	166 200	81 000	520 087	35	51	b d	1 000	1 600	1 350	1 350	
28	MİŞAŞ	195 000	195 000	181 100	295 541	742 459	30	40	65	1 000	1 150	1 150	1 150	
29	NUH ÇİMENTO	71 500	71 500	118 800	114 000	229 306	56,25	62,50	26,0	8 500	12 500	12 500	12 500	
30	OKUM	190 000	190 000	59 800	114 000	381 450	30	31	50	1 200	1 000	1 000	1 000	
31	OKUM ÇİMENTO	270 000	270 000	148 600	111 600	381 450	30	31	50	1 200	1 000	1 000	1 000	
32	PIHAS	100 000	100 000	4 000	75 156	166 689	30	49	50	1 400	1 350	1 350	1 350	
33	PLASTİTAY	18 000	18 000	4 000	65 844	19 231	30	62,50	75	3 150	1 950	2 000	2 000	
34	POLİYEN	160 000	160 000	70 400	65 844	130 355	43,75	50	5	1 700	2 000	2 000	2 000	
35	RABAK	200 000	200 000	103 000	298 091	261 951	35	62,50	55	1 450	1 900	2 100	2 100	
36	SARILYAN	150 000	150 000	103 000	130 618	471 141	50	100	155	5 300	5 800	6 000	6 500	
37	SİEMENS	70 000	70 000	117 400	127 540	471 141	25	55	65	1 800	2 300	2 300	2 300	
38	SİEMENS	104 000	104 000	127 500	463 116	281 000	40	60	80	3 900	6 000	6 800	6 800	
39	SUNTA	100 000	100 000	104 400	106 431	82 733	39	43	15	2 500	2 250	2 250	2 250	
40	T. İŞE VE CAM FAB	200 000	200 000	248 000	447 216	481 701	75	43	60	1 600	2 500	2 500	2 500	
41	TRANSUR HOLDING	300 000	300 000	85 500	142 878	143 629	21	40	35	2 000	1 600	1 600	1 600	
42	T. DEMİR ÇOKLUK FAB	204 000	204 000	132 100	216 186	311 475	70	61	60	1 450	1 300	1 300	1 300	
43	UNİROYAL	150 000	150 000	94 100	7 997	51 008	40	17,50	25	1 000	1 300	1 200	1 200	
44	YAPI VE KREDİ BANKASI	600 000	600 000	127 000	53 000	234 349	15	10	10	1 000	500	400	400	

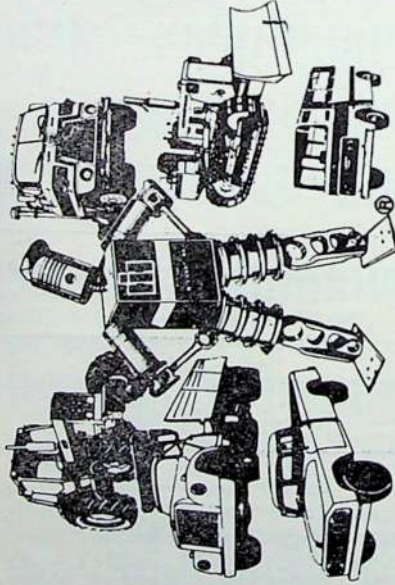
Notlar: 1) Ödemiş sermaye rakamını Temmuz 1981 tarihi itibarıyla göstermektedir. 2) Parantez içindeki rakamlar zarar göstermektedir.

3) z m = zarar mahsubüne, z = zarar; b d = baki değil, d = dağılmıyordur. 4) * Kapatılmıyordur.

Kaynak: MİENTAŞ ve MİEBAN Sermaye Piyasası Dairesi

International

YURDUMUZDA DA ÖNDER...

YÜKSEK PERFORMANS

• Yakıtta tasarruf • Uzun ömür • Yedek parça kolaylığı • Onarım-bakım avantajı

Sanayicinin nakliyecinin çiftçinin hizmetinde

International, traktörü, kamyonu, değişik modeldeki iş makineleri, minibüsü yükleyici ve TIR çekicileriyle, yedek parça robotuyla dünyada ve ülkemizde önderdir.

International, bakım ve onarım hizmetleri, bol orijinal yedek parça stokları, yurt sathına yayılan, yüz elli'yi aşkın servis istasyonları ve gezici servisleri ile her zaman, her yerde hizmette rakipsizdir.

İthalatçı firma : **JOE**
TÜRK
OTOMOTİV
ENDÜSTRİLERİ A.Ş.
TDE ve MAT. Ordu Yarımadama kurumu
(OTAK) Şişli'dir.

TURKYE GENEL DISTRIBUTÖRÜ
mat
MOTORLU
ALETLER
İÇAŞAĞI A.Ş.
Boşadire cad. 4. Levant İşhanı
Tel: 68 69 70 (10 hat)

Telex: 26239 MAT TR

«Pazar Ekonomisi»nde Rekabetin Önemi ve «Rekabet Sınırlamaları»na Karşı Alınan Önlemler

PROF. DR. ERGUN ÖZSUNAY

I — Pazar Ekonomisinde «Rekabet»in Önemi ve Rekabet Özgürlüğünün Korunması

1 — Rekabetin Önemi

PAZAR ekonomisi «rekabet özgürlüğü» ilkesine dayanır. Genel olarak «rekabet» kavramı ile, belirli bir amaca ulaşabilmek için, birden çok kişinin yarışması ve çaba harcaması anlaşılır. İktisadi rekabet ise, rekabet kavramının özel bir görünümüdür. Pazar ekonomisinde, iktisadi rekabetin, yararlı ve adil bir düzen için gerekli olduğu ve böyle bir düzeni yarattığı kabul edilir (!).

Bu nedenle, iktisadi rekabetin uygun araçlarla sürdürülebilmesi ve gerçekleştirilebilmesi için, kanun koyucuların zorunlu olan ortamı yaratması ve gerekli önlemleri alması gerekmektedir. Örneğin, «haksız rekabetle ilgili düzenlemeler» (TTK m. 56 - 65; Federal Almanya'da UWG) ile dürüst olmayan rekabet davranışları yasaklanmakta ve böylece, pazarın temiz kalmasına çalışılmaktadır. Ancak, iktisadi rekabetin etkin biçimde işlevini sürdürebilmesi için, sadece, haksız rekabetle savaşım yeterli değildir. Ayrıca «rekabet sınırlamaları»na karşı da önlemler alınması gerekir. İşte çeşitli ülkelerde gözlemlenen «rekabet sınırlamalarıyla savaşım kanunları» ya da «karter kanunları», rekabetin sınırlandırılmasına ilişkin anlaşmaları ve uyumlu davranışları yasaklamak; tekeller ve oligopollerle savaşmak ve «pazara egemen teşebbüsler»in pazardaki güçlerini kötüye kullanmalarını önlemek yoluyla iktisadi rekabetin başarılı bir biçimde işlenmesini ve rekabet özgürlüğünün gerçekleşmesini amaçlamaktır.

(!) Bkz. Rinck, G., Wirtschaftsrecht (Wirtschaftsrecht, Wettbewerbs-und Kartellrecht), 3. Auflage, Köln/Berlin/Bonn/München, 1972, s. 184; Lipps, Kartellrecht, Bonn, 1971, s. 30-31.

Pazar ekonomisinde müşteri bakımından seçim olanakları (mamulün fiyatı, kalitesi, servis vb.), rekabetin özü sayılabilir. «Rekabet sınırlamaları» ile müşterinin seçim olanakları sınırlandırıldığı ya da azaltıldığı içindir ki, karter kanunları, «rekabet sınırlamalarını» yasaklamışlardır. Böylece, «haksız rekabete ilişkin düzenlemeler» (TTK m. 56-65) ile pazarda dürüst olmayan davranışlar yasaklanır, pazarın temiz kalması sağlanırken; kartel kanunları ile de özellikle iki «hukuki değer»in korunması amaçlanır: Pazar ekonomisinin temel bir kurumu olarak «rekabet»in ve «pazara katılanlar»ın özgürlüğünün korunması (2).

2 — İktisadi Rekabetin Bozulması

a) Ekonomik Merkezi Yoğunlaşma

İktisadi rekabet düzeninin, genel olarak «rekabet sınırlamaları» ile bozulduğu görülmektedir. Rekabet sınırlamaları ise, «ekonomik merkezi yoğunlaşma» olgusuna bağlıdır. Ekonomik yaşamda, «herkezi yoğunlaşma», çağımızın ekonomik bir olgusudur. Ekonomik merkezi yoğunlaşma sürecinde, büyük işletme ve teşebbüslerin sayısı artarken, küçük ve orta boy teşebbüslerin sayısı giderek azalır. Bu süreç içinde, büyük teşebbüslerin pazardaki payı, küçük ve orta boydaki teşebbüslerin zararına olarak çoğalır (3).

Öte yandan ekonomik merkezi yoğunlaşma sonucunda, büyük teşebbüslerin giderek siyasal bir güç kazandıkları; ülkenin siyasal ve sosyal yaşamı üzerinde de etkin oldukları gözlemlenebilir. Bu bakımdan, ekonomik merkezi yoğunlaşmayı, «çağımızın sosyal bir hastalığı» olarak niteleyen görüşe hak vermek gerekmektedir (4).

b) Ekonomik Merkezi Yoğunlaşmanın Nedenleri

Ekonomik merkezi yoğunlaşma, çeşitli nedenlerden ileri gelir. Bu nedenlerin başında, özellikle, teknolojik gelişim yer almaktadır. Rasyonalizasyon, otomasyon ve seri üretim, mamullerin daha ucuz olması sonucunu doğurur. Ancak teknolojik gelişme büyük yatırımları gerektirdiğinden, bu yatırımları yapabilecek güçteki teşebbüslerin sayısı artarken, küçük ve orta boydaki teşebbüslerin rekabet gücü de giderek azalır. Böylece, iktisadi rekabet düzeni bozulmuş olur.

Ekonomik merkezi yoğunlaşmanın diğer bir nedeni de, «büyüme»dir. Kendi kendisini finanse edebilme olanaklarından doğan «doğal büyüme», büyük teşebbüsler için elverişli bir ortam yaratır. Buna karşı, küçük ve orta boydaki teşebbüslerin rekabet gücü ise, giderek kaybolur (5).

(2) Böylece, «rekabet hukuku»nda, haksız rekabete ilişkin düzenlemeler, rekabetin saflığını korurken; kartellere ilişkin düzenlemeler, rekabet özgürlüğünün korunmasını amaçlamaktadır. Bkz. Rinck, age., s. 185.

(3) Ayrıntı için bkz. Rinck, age., s. 210-211.

(4) Bu nedendir ki, neo-liberal doktrin, bireysel özgürlüklerin korunması ve sosyal adaletin sağlanması amacıyla, ekonomik merkezi yoğunlaşmanın önlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Bkz. Böhm, Kartelle und Monopole im modernen Recht, Band I, 1961, s. 6, 11.

(5) Ayrıntı için bkz. Rinck, age., s. 212-213.

c) Ekonomik Merkezi Yoğunlaşmanın Biçimleri

Ekonomik merkezi yoğunlaşmanın çeşitli «hukuki biçimler»de ortaya çıktığı görülmektedir :

aa — Bazen ekonomik gücün merkezileşmesinde, teşebbüsler arasında «işbirliği durumları» gözlenebilir. Bu gibi durumlar, ekonomik merkezi yoğunlaşmanın sadece bir «ön aşama»sıdır. Örneğin pazarın gözlenmesi ve izlenmesi, reklam, araştırma, muhasebe vb. alanlarda işbirliği durumları bu görünümün tipik örnekleridir. Bu görünümde, teşebbüsler, hukuki ve iktisadi bağımsızlıklarını saklı tuttuklarından, kartel düzenlemeleri, kural olarak «işbirliği kartelleri»ni yasaklamamaktadır ⁽⁶⁾.

bb — Buna karşı, «dikey bütünleşme» durumu ile, ekonomik gücün merkezileşmeye başladığı söylenebilir. Bu görünümde, bir teşebbüsün, daha sonraki bir ekonomi basamağında bulunan bir teşebbüs üzerinde etkinliği söz konusudur. Örneğin, «yeniden satış fiyatının belirlenmesi ve rakip mamullerin satışının yasaklanması» ⁽⁷⁾ durumlarında, bir «dikey bütünleşme»den sözedilebilir.

cc — Ekonomik merkezi yoğunlaşmanın başka bir görünümü de, «karteller»dir. Bağımsız teşebbüslerin, pazarda ortak bir tutum almak üzere yaptıkları anlaşmalara veya teşebbüs birlikleri tarafından alınan bu amaca yönelik kararlara «kartel» adı verilir. Örneğin belirli fiyatın aşılmasını, belirli kontenjanlar dışında mal üretilmemesi ya da belirli işlem şartlarının gözetilmemesi amacıyla yapılan anlaşmalar veya alınan kararlar tipik kartel durumlarıdır. Kartellerle, rekabetin sınırlandırılması amaçlandığından, belirli ayırık durumlar dışında, kartel anlaşmaları veya kararları geçersiz sayılmaktadır ⁽⁸⁾.

dd — Ekonomik gücün merkezileşmesinde göze çarpan diğer hukuki görünüm ise, «konzernler» ile «birleşmeler»dir. Bir teşebbüsün, başka bir teşebbüsün veya birçok teşebbüsün yönetiminde belirli bir etkinliğe sahip olması ve onun iç «karar alma» düzenine etkide bulunabilmesi halinde, konzernden sözedilir. Konzerne dahil teşebbüsler, hukuken bağımsız durumda iseler de, iktisadi bağımsızlıkları sözkonusu değildir ⁽⁹⁾.

⁽⁶⁾ Bkz. Rinck, a.g.e., s. 214.

⁽⁷⁾ Bu gibi durumlarda «ikinci elin bağlanması»ndan sözedilmektedir. Ekonomik merkezi yoğunlaşmanın bu görünümünde, bir teşebbüsün iktisadi hareket özgürlüğü sınırlandırıldığından, Alman kartel hukuku, ancak çok ender durumlarda «dikey bütünleşmeler»e göz yummaktadır. Bkz. «Rekabet Sınırlamalarıyla Savaşım Kanunu» (GWB §§ 15-21).

⁽⁸⁾ Örneğin Almanya'da GWB § 1/f.1 ve İsviçre'de KG Art. 4/f.1'de «kartel yasağı» kesinlikle belirtilmektedir. Ayrıntı için bkz. Özsunay, E., Çeşitli Ülkelerin Kartel Hukuklarında ve AET'de Kartellere, Rekabeti Sınırlayıcı Uygulamalar ve Pazara Egemen Teşebbüslere Yönelik Önlemler ve Bunların Işığında Bir «Türk Kartel Kanunu Tasarısı» için Yönlendirici Öneriler, İstanbul Ticaret Odası için hazırlanmış ve çoğaltılmış araştırma, İstanbul 1979, s. 12 vd. (Bundan sonra «Kartel Hukuku» olarak kısaltılacaktır.)

⁽⁹⁾ Ayrıntı için bkz. Rasch, Deutsches Konzernrecht, 4. Auflage, Köln/Berlin/Bonn/München, 1968, s. 114 vd.

ee — «Birleşme» ise, ekonomik merkezi yoğunlaşmanın en üst derecesi sayılabilir. Özellikle devir alma biçimindeki birleşme durumlarında, devir alınan teşebbüsün hukuki ve iktisadi bağımsızlığını yitirmesi söz konusudur ⁽¹⁰⁾.

ff — Büyüme sonucunda bir «tekel» (monopol) veya «kısmi tekel» durumu ortaya çıkabileceği gibi; belirli bir mamul pazarının birkaç teşebbüsün etkinliği altında bulunabilmesi de (oligopol) mümkündür.

Bu gibi «pazara egemen olma» ⁽¹¹⁾ durumlarında da, iktisadi rekabet düzeyinin bozulduğu kuşkusuzdur.

II — Yabancı Hukuklarda «Rekabet Sınırlamaları»na Karşı Alınan Önlemler

Ekonomik merkezi yoğunlaşma olgusundan türeyen «rekabet sınırlamaları»na karşı çeşitli ülkelerde alınmış bulunan önlemler üç gruba ayrılabilir:

1 — «Yasaklama İlkesi»ne Dayalı Model : Amerikan «Antitrust» Hukuku

Bazı ülkelerde, kartellerin ve kartel benzeri örgütlemelerin ilke olarak yasaklandığı; ancak çok ender durumlarda, ayrı olarak rekabet sınırlamalarına izin verildiği görülmektedir. Kural olarak Amerikan «anti-trust» hukuku, bu ilkeye dayalıdır. 2 Temmuz 1880 tarihli «Sherman Kanunu» ile beliren Amerikan kartel hukuku, daha sonra 15 Ekim 1914 tarihli «Clayton Kanunu» ve 26 Eylül 1914 tarihli «Federal Ticaret Komisyonu Kanunu» ile de geliştirilmiştir ⁽¹²⁾. Amerikan kartel hukukunun, yüzyıla varan oluşumu içinde, «rekabet sınırlamaları»yla savaşım bakımından çok başarılı bir model olduğu; tekeller, oligopoller ve pazara egemen teşebbüsler ile savaşımında etkin bir sistem geliştirdiği ve çeşitli yönleriyle de, Alman kartel hukukunu etkilediği belirtilmelidir.

2 — «Kötüye Kullanma İlkesi»ne Dayalı Model : İngiliz Kartel Hukuku

Karteller, tekeller, oligopoller ve pazara egemen teşebbüslerle savaşım amacıyla geliştirilen başka bir model de, «kötüye kullanma ilkesi»ne dayalıdır. Bu modelde, karteller ve benzeri örgütlenmeler ilke olarak yasaklanmamakta; ancak bunların, rekabet özgürlüğünü bozacak biçimde kötüye kullanılmalarına da izin verilmemektedir ⁽¹³⁾. İngiltere'de, 1976 tarihli «Restrictive Trade Practices

⁽¹⁰⁾ Ayrıntı için bkz. **Tekinalp, Ü.**, Holdinglerde Birleşme, Birleşme Benzeri (Bütünleşme) ve Diğer Yollarla Büyümenin Hukuki Yönü, Sevk ve İdare Dergisi, Mart 1978, Sayı 115, s. 29-36.

⁽¹¹⁾ «Pazara egemen olma» durumu için bkz. **Emmerich**, Die neverte Praxis zur Fusionskontrolle, Aktien Gesellschaften 1979, s. 7; 9. Alman kartel hukuku için bkz. **GWB §§ 22/f. 1. 2.**

⁽¹²⁾ Bkz. **Gellhorn**, Antitrust Law and Economics in a Nutshell, St. Paul, Minn, 1976, s. 41 vd.; **Rahl** (ed), Common Market and American Antitrust, Overlap and Conflict, Mc Graw-Hill, 1970, s. 50 vd.

⁽¹³⁾ Ayrıntı için bkz. **Hermann/Jones**, Fair Trading in Europe, Kluwer-Harrap Handbooks, London, 1977, s. 200 vd.; **Özsunay**, Kartel Hukuku, s. 26-49.

Act»⁽¹⁴⁾ ve 1973 tarihli «Fair Trading Act»⁽¹⁵⁾ ile oluşturulan kartel hukuku, «kötüye kullanma ilkesi»ne dayalıdır.

İngiltere'de ayrıca kartel hukukuna ilişkin sorunlarla uğraşmak ve rekabet hukukundaki yaptırımların uygulanmasını sağlamak amacıyla, özel bir mahkeme⁽¹⁶⁾ de vücuda getirilmiştir.

3 — «Eklektik Model» : Alman ve İsviçre Kartel Hukukları ile AET Kartel Hukuku

Kartel hukukunda, «yasaklama ilkesi» ile «kötüye kullanma ilkesi»ni uzlaştıran «eklektik bir model»in, özellikle Almanya'da olduğu görülür⁽¹⁷⁾. Bu modelde, bir yandan «kartel yasağı» ilkesi öngörülürken; öte yandan da, çeşitli kartellerin kurulması ve varlıklarını sürdürmelerine göz yumulmaktadır.

Ancak kurulmalarına ve varlıklarını sürdürmelerine izin verilen karteller de, etkin bir «kötüye kullanma denetimi» altındadır.

Alman kartel hukukunda «eklektik model»e dayalı kartel kanunu, 27 Temmuz 1957 tarihli «Rekabet Sınırlamalarıyla Savaşım Kanunu»dur (GWB). Bu kanun 1965 ve 1973 yıllarında önemli değişikliklere uğramış; bu değişikliklerle, bir yandan bazı yararlı karteller (örneğin rasyonalizasyon kartelleri) özendirilirken; öte yandan da, «kötüye kullanma denetimi»nin sıkılaştırılmasına, «pazara egemen teşebbüsler»in pazardaki güçlerini kötüye kullanmalarının önlenmesine ve rekabet düzenini bozacak nitelikteki «birleşmeler»in engellenmesine yönelik etkin önlemler öngörülmüştür. Daha sonra 1976 ve 1980 tarihli değişikliklerle, karteller ve pazara egemen teşebbüslerin rekabet düzenini bozucu davranışlarına karşı yeni önlemler alınmıştır⁽¹⁸⁾.

«Eklektik model»in, başka ülkeler tarafından da benimsendiği görülmektedir.

İsviçre hukukunda da; karteller, tekeller ve pazara egemen teşebbüslerle savaşım amacıyla çıkarılmış bulunan, 20 Aralık 1962 tarihli «Karteller ve Ben-

(14) «Restrictive Trade Practices Act» 1956 tarihinde çıkarılmış; sonradan 1968, 1976 ve 1977 yıllarında yenilenmiştir. Ayrıntı için bkz. Cunningham, The Fair Trading Act 1973, Consumer Protection and Competition Law, London, 1974, s. 534 vd.; 562 vd. Ayrıca bkz. «Supplement to Fair Trading Act 1973» (Up to date to January, 1978), London, 1978, s. 186 vd.; 204 vd.

(15) «Fair Trading Act» ile ilgili açıklamalar için bkz. Cunningham, age., s. 431 vd. Ayrıca «Supplement to Fair Trading Act 1973, s. 101 vd.

(16) Bu mahkemenin kuruluşu, 1976 tarihli «Restrictive Practices Court Act» ile düzenlenmiş ve çalışmasıyla ilgili olarak da «Restrictive Practices Court Rules» (1976) çıkarılmıştır. Bkz. «Supplement to the Fair Trading Act 1973», s. 142 vd.; 180 vd. Ayrıca bkz. Borrie/Diamond, The Consumer, Society and the Law, 4. edition, Great Britain, 1981, s. 310 vd.

(17) Bkz. Lipps, age., s. 37 vd. Özsunay, Kartel Hukuku, s. 50-78; Hermann/Jones, s. 151 vd.

(18) GWB'de yapılan yenilemeler için bkz. Riesenkauf/Gress, Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen, Neufassung 1980, Köln, 1980.

zeri Örgütler Hakkında Federal Kanun» da (KG) «eklektik model»in başka bir görünümüdür⁽¹⁹⁾.

«Eklektik model»in ayrıca AET kartel hukukunda da başarılı bir oluşum içinde bulunduğu belirtilmelidir.

AET rekabet hukukunun temel direkleri, Roma Anlaşması'nın 85 ve 86. maddeleridir.

Roma Anlaşması'nın 85. maddesi, «Ortak Pazar'da kartelleri ve rekabeti sınırlayıcı diğer uygulamalar»ı yasaklamakta; 86. madde ile de, «pazara egemen durumun kötüye kullanılması»nın önlenmesine yönelik çözümler öngörülmektedir⁽²⁰⁾.

(19) Ayrıntı için bkz. Kummer, Der Begriff des Kartells, Bern, 1966, s. 2 vd.; Özsunay, Kartel Hukuku, s. 79 vd.

(20) Özsunay, E.: (1) Kartel Hukuku, s. 94 vd.; (2) AET'de Karteller ve Rekabeti Sınırlayıcı Diğer Uygulamalar, İktisat ve Maliye, Mayıs 1980; (3) AET'de «Pazardaki Egemen Durum»un Kötüye Kullanılması, İktisat ve Maliye, Ekim 1980; (4) AET Anlaşması m. 86'nın Uygulanması Bakımından «Pazardaki Egemen Durumun Kötüye Kullanılması»nda «İlgili Pazar» Kavramı, İktisat ve Maliye, Aralık 1980; (5) AET'de «Pazardaki Durumun Kötüye Kullanılması»na İlişkin İlginç Bir Olay: «Zoja/CSC-ICI Kararı» Üzerine Bazı Düşünceler, İktisat ve Maliye, Ocak 1981; (6) «Pazardaki Güç»ün Kötüye Kullanılması: «Hoffmann-La Roche Kararı» Üzerine Bazı Düşünceler, İktisat ve Maliye, Şubat 1981.

Kendi imzanızla
paraya dönüştüreceğiniz
Emlak Kredi garantisi

**TEK
GEK**

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ
BANKASI**

“size avantaj sağlar”

Anlaşmanın 85 ve 86. maddeleri ve AET rekabet hukukunu oluşturan diğer düzenlemeler ile, hangi kartellerin «kartel yasağı» ilkesinden bağışık tutulacağı, kötüye kullanma denetiminin nasıl yapılacağı, kartel hukukuna aykırılık durumlarında «Komisyon» tarafından çeşitli yaptırımların nasıl uygulanacağı ve «Komisyon» kararlarına karşı «Avrupa Adalet Divanı»na nasıl başvurulabileceği ve kartel hukukuna ilişkin başka sorunlar hep «eklektik model» çerçevesinde belirlenmiştir (21).

III — Türkiye'de «İktisadi Rekabet Düzeni» ve «Pazar Ekonomisi»nin Korunması

Türkiye'de uzunca bir süreden beri «İktisadi rekabet düzeni»nin, «pazar ekonomisi»nin gerekli kıldığı tarzda işlemediği göze çarpmaktadır.

Çeşitli araştırmalar, yurdumuzda, ciddi sayılabilecek ölçüde bir «ekonomik merkezi yoğunlaşma» olgusunun varlığını ortaya çıkarmıştır (22). Ayrıca pazarda

(21) Anlaşmanın 85 ve 86. maddelerinin uygulanmasıyla ilgili olarak ayrıca 17 sayılı Tüzüğün (Konsey) büyük bir önem taşıdığı da belirtilmelidir. 6.2.1962 tarihli ve 17 sayılı Tüzük, rekabet kurallarının uygulanmasına ilişkin olup, Anlaşmanın 85 ve 86. maddelerinde öngörülen yetkilerin Topluluğun organları tarafından nasıl kullanılacağını göstermektedir.

17 sayılı Tüzüğü, sonradan, 27 sayılı Tüzük (Komisyon) izlemiştir. 27 sayılı Tüzük, Konseyin 17 sayılı Tüzüğünün uygulanmasına ilişkindir. 27 sayılı Tüzükle, Komisyona yapılacak bildirim ve taleplerin biçimi ve içeriği ile diğer ayrıntılar düzenlenmiştir.

Konseyin 17 sayılı Tüzüğü ile ilgili başka bir Tüzük de, 99/63 sayılı Tüzük'tür (Komisyon). Bu Tüzük, Konseyin 17 sayılı Tüzüğünün 19. maddesinin 1. ve 2. fıkralarına göre yapılacak duruşmalarla ilgilidir.

17 sayılı Tüzük, AET Anlaşması m. 85, f. 3'de öngörülen «teşebbüsler arasındaki anlaşmalar grupları»na bağışıklık tanınabilmesi konusunda Komisyona yetki veren herhangi bir hüküm taşımamaktadır. Bu nedenle, 85. maddenin 3. fıkrasına göre «grup ayrıcalıkları»nın tanınabilmesi amacıyla bir dizi Tüzük çıkarılmış ve teşebbüsler arasındaki anlaşma gruplarına, teşebbüs birlikleri arasındaki karar gruplarına, uyumlu uygulamalarla ilgili gruplara vb. kartel yasağının uygulanmaması (bağışıklık tanınması) için Topluluk organlarına yetki verilmiştir.

Grup ayrıcalıklarına ilişkin, 2.3.1965 tarihli ve 19/65 sayılı Tüzük (Konsey), «anlaşma» grupları ile «uyumlu uygulamalar» gruplarına m. 85, f. 3'ün uygulanmasıyla ilgilidir.

22.9.1967 tarihli ve 67/67 sayılı diğer bir Tüzük (Komisyon) ise, münhasır satış yetkisi verilmesine yönelik anlaşma gruplarına, m. 85, f. 3'ün uygulanmasını düzenlemektedir.

Bu tüzüğü izleyen, 20.12.1971 tarihli ve 2821/71 sayılı Tüzük (Konsey) ise; anlaşma, karar ve uyumlu uygulamalar gruplarına, m. 85, f. 3'ün uygulanmasına ilişkindir.

Daha sonra çıkarılan ve yine AET Anlaşması m. 85, f. 3'ün uygulanmasına ilişkin olan 21.12.1972 tarihli 2779/72 sayılı Tüzük (Komisyon) ise, «uzmanlaşma anlaşmalarıyla ilgili gruplar»a yöneliktir. Bkz. Özsunay, Kartel Hukuku, s. 94 vd.

(22) Örneğin imalat endüstrisi ile ilgili olarak bkz. Tekell/ilkin/Aksoy/Kepenek, Concentration in Turkish Manufacturing Industry, ESA Working Paper, No. 18, December 1980, Ankara.

tekelci uygulamaların, «centilmen anlaşmaları»nın ve gizli fiyat sözleşmelerinin varlığı da bir süreden beri ilginç bir gelişim göstermektedir (23).

Türkiye'de çok eskiden beri, iktisadi rekabetin dürüst olmayan davranışlarla bozulmasını önleyecek yasal önlemler (haksız rekabete ilişkin TTK m. 56-65) mevcut ise de; «rekabet sınırlamaları»na, kartellere, tekellere, oligopollere ve «pazardaki gücün kötüye kullanılması»na karşı etkin bir düzenlemenin mevcut olmadığı belirtilmelidir.

Bu konuda mevcut hukuksal durumun değerlendirilmesi ve karteller, tekel-ler, oligopoller ve pazara egemen teşebbüslerin «pazardaki güç»lerini kötüye kullanmalarına karşı alınması gereken önlemlerin neler olacağı, başka bir yazıda ele alınacaktır.

(23) İstanbul Ticaret Odası, 1980 Dünya ve Türkiye Ekonomisi ve 1981'e Bakış, İstanbul 1981, s. 48.

Dünyanın her yerindeki muhabirleri
Yurdun dört köşesindeki şubeleriyle
Dahilî ve haricî bütün bankacılık işlerinizde

İ. İ. T. İ. A.
NİHAD SAYÂR - YAYIN VE YARDIM VAKFI YAYINLARI

İŞLETME YÖNETİMİ	Prof. Dr. Osman YOZGAT	200.—
PERSONEL YÖNETİMİ	Doç. Dr. Osman TELİMEN	150.—
BUGÜNKÜ ORTADOĞUNUN ÖNEMLİ SORUNLARI	Prof. Dr. İsmet GİRİTLİ	35.—
GAZETECİLİĞİN BAZI İLKE VE SORUNLARI	Prof. Dr. İsmet GİRİTLİ	40.—
ÜRÜN, ÜRETİM VE YÖNETİM	Prof. Dr. Melih TÜMER	80.—
İŞ HUKUKU DERSLERİ	Prof. Dr. Nuri ÇELİK	300.—
ENVANTERDE DEĞERLEME	Doç. Dr. A. Hayri DURMUŞ	150.—
İSTATİSTİĞE GİRİŞ	Doç. Dr. Şemsettin BAĞIRKAN	300.—
MUHASEBE ORGANİZASYONU	Prof. Dr. Kenan ERKURAL	150.—
MUHASEBENİN TEKNİK YAPISI	Prof. Dr. İsmail ÖZASLAN	200.—
GENEL EKONOMİ I	Prof. Dr. Erol ZEYTİNOĞLU	250.—
GENEL EKONOMİ II	Prof. Dr. Erol ZEYTİNOĞLU	150.—
EKONOMİK DOKTRİNLER	Prof. Dr. Erol ZEYTİNOĞLU	90.—
DIŞ TİCARET İŞLEMLERİ	Doç. Dr. Ümit ATAMAN	300.—
ORTAKLIKLAR MUHASEBESİ	Doç. Dr. M. Ali CANOĞLU	300.—
İŞLETMELERDE MUHASEBE DENETİMİ	Prof. Dr. O. Fikret ARKUN	120.—
FAYDA MALİYET ANALİZİ	Doç. Dr. Tamer İŞGÜDEN	150.—
PAZARLAMA	Prof. Dr. Tunç EREM	300.—
ÇAĞDAŞ VERGİLEMEDEKİ SON GELİŞMELER	Prof. Dr. Halil NADAROĞLU	250.—
BANKA HUKUKU	Prof. Dr. Reşat TESAL	150.—
BUNALIM VE ÇÖZÜM	Prof. Dr. Vural SAVAŞ	75.—
İSTATİSTİK III	Doç. Dr. Ateş VURAN	400.—
GENEL EKONOMİ	Prof. Dr. Orhan OĞUZ Doç. Dr. İhan ULUDAĞ	200.—
FİNANSAL MUHASEBE I	Doç. Dr. Çiğdem SOLAŞ	250.—
MALİ TABLOLAR TAHLİLİ	Doç. Dr. A. Hayri DURMUŞ	350.—
VERGİ MUHASEBESİ	Doç. Dr. M. Ali CANOĞLU	300.—
TİCARET HUKUKU PRENSİPLERİ I	Prof. Dr. Turgut EREM	350.—

İstem Adresi : İ.İ.T.İ.A. Nihad Sayâr - Yayın ve Yardım Vakfı
Ressam Namık İsmail Sokak, No. 1 — BAHÇELİEVLER/İST.
Tel. : 75 08 78 — 75 15 19

NOT : Kitap bedeli ve kitap başına 60.— TL. posta masrafının T. İş Bankası Bahçelievler (İst.) Şubesi 509 No. 11 hesaba yatırıldığını belirten makbuzun da ekte gönderilmesi rica olunur.

ODİ

Bizde 1 Numarasınız!

Diğer bankalarda herhangi bir numarasınız...

Evet, en büyük bankalardan biri değiliz. Ama yarı yüzyıllık tecrübesiyle size iyi hizmet veren bir bankayız.

Bizde sıradan bir hesap numarası değilsiniz.

Belirli, saygın bir isimsiniz.

Sizi, işinizi özellikleriyle bilen, ayrıntılarıyla tanıyan, güvenle danışabileceğiniz bir bankayız.

Odibank'ta diğer bankalardaki herşey var... Fazlası da.

Sıcak bir dost çevresi, yakın ilgi, servise sürat ve kolaylık... Tercih etmez misiniz ?

Odibank 52 yıllık tecrübesiyle sizleri bekliyor.

Genç Türk Bankacılık Sistemi içindeki yarı yüzyıllık geçmişinin önemini, değerini bilerek.

Odibank herhangi bir numara değil, 1 Numara olduğunuz bankadır.

ODİBANK

ORTADOĞU İKTİSAT BANKASI T.A.Ş.

"Bizde 1 Numara'sınız"

YENİ YAYINLAR

NECDET DURAKBAŞA

GELİŞME İKTİSADİ VE TÜRKİYE'NİN İKTİSADİ GELİŞMESİ

HATİBOĞLU, Prof. Dr. Zeyyat; İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları No. 1191, İstanbul 1981, 554 sayfa, 550.— TL.

Sayın Hatiboğlu genel ekonomi bilgilerini ilk kez yetki ile Türkiye ekonomisine uygulamış; yorumlar ve öneriler yapmış bir ekonomi bilginidir. Çalışmaları yalnız genel ekonomi alanında kalmamış, bankacılık, yönetim, muhasebe, pazarlama, dış ticaret konularında da eserleri yayınlanmıştır.

Sayın Hatiboğlu'nun Türkiye ekonomisine ilişkin her eserinde bulunulan duruma göre herkese yeni gelen, pek paylaşmadıkları bir teşhis, bir öneri vardır. Sayın Hatiboğlu da ayrıca yazış tarzı ile sanki bu herkesten ayrılığı körükler gibidir. Bu yüzden kendisinin çok değerli önerileri genellikle zamanında dikkate alınmaktan; yıllar sonra başkaları tarafından yeni şeylermişcesine benimsenip savunulduktan uygulamaya konulabilmektedir. Fakat bu kez de köprülerin altından hayli sular geçmiş olduğu için Sayın Hatiboğlu yeni önerilerle kamuoyunun karşısına çıkmaktadır. Bu oluş tekrarlanmakta, Sayın Ha-

tiboğlu'na ulaşmak pek de mümkün olamamaktadır.

Şimdi, Sayın Hatiboğlu «Gelişme İktisadî ve Türkiye'nin İktisadî Gelişmesi» eseri ile gelişmekte olan ekonomiler ve özellikle Türkiye ekonomisi için yeni bir mesaj, yeni bir «meydan okuyuş» getirmektedir. Eser, esas itibarıyla, aslı 1978 yılında İngilizce olarak yayınlanan «Türkiye Ekonomisinin Konvansiyonel Olmayan Bir Analizi» (*) eserinin Türkçeye çevirisidir. Ancak, yapılan ek bölümlerle bilgiler ve yorumlar genişletilmiş ve bugüne getirilmiştir. Yazar, bu arada Türkiye ekonomisinin bugüne kadar olan gelişmesini ve bu konudaki yorumlarını da daha önceki araştırmalarından aynen bu esere aktarmıştır.

Sayın Hatiboğlu'nun bu değerli eserini kitaba yazdığı «önsöz»den yapacağım alıntılarla size sunmak istiyorum :

«.....»

«35 yılını tamamlayan Üniversite hocalığımda iktisatçılarımızla hep mücadele ettim. Kariyerimin ilk ve ace mi yıllarında Türkiye'deki iktisatçıların para ile fiyatlar arasındaki ilişkileri

(*) An Unconventional Analysis of Turkish Economy, Aktif Büro, 1978 yayını.

anlamamalarını çok sert eleştiri konusu yapmaktaydım. 1940 lar 1950 lerde bu konuyu çok iyi öğrendiğimden bizim iktisatçıların bu konudaki yanılığını benî dehşete düşürmekte idi. Merkez Bankasının bastığı para ne kadar artar ise, fiyatlar da o kadar artar anlamına gelen miktar teorisini savunmakta idim ve bu konudaki Don Kişot'vari söz ve yazılarım bütün iktisatçılarımızda alay vesilesi olmakta idi.

«... Fakat olaylar hep beni doğruladı...

«Daha sonraki yıllarda araştırmalarımı hızla çarpılmakta olan Türkiye'deki finans kesimine ve özellikle bankalara çevirdim. Bu bankacılık sisteminin ülke ekonomisini çöküntüye götüreceğini yazdım ve ülkedeki faiz yapısı ile mevcut ekonomik organizasyonun bağdaşamayacağını gösterdim. Bütün bunda sahnedeki ak-

törler ya da kuklalar bankaları. Türkiye'de eşine rastlanmayan maliyeti bulunan bir banka sistemi yaratılmıştı. Bunu çeşitli biçimlerde göstermekte idim. Akademik çevrelerde bunun mevcudiyeti o yıllarda konuşulmuyordu. Fakat bankacılarımızdan yazıp söylediklerime çok sert tepkiler geliyordu. Sonuç meydandadır. Benim söylediklerim 1980 lerde pek çok kişiler tarafından söylenmeye başlanmıştır.

«1960 ların ortasından itibaren yüksek kıymetlendirilmiş Türk Parasının mahzurlarını ve parayı devalüe etme gereğini çok sert ve kırıncı bir biçimde 10 yılı aşkın bir süre savundum. Ne söylediysem iş adamları, bilim adamları, politikacılar, gazeteciler, sendika yöneticileri eleştirdi; doğrunun tam tersini söyledi. Fakat sonunda Türkiye'de gerçekçi kur ismiyle devalüasyonu bunların bir bölümü

**TÜRK
DIS TİCARET
BANKASI**

**"bankanızı seçerken
en önemli gerçeği
unutmayınız!..."**

**siz daha iyi hizmet edebiliriz üstünlüğümüz
müşterilerimizi daha iyi tanımamızdır.**

TÜRK DIS TİCARET BANKASI

Çağdaş banka

savunmağa başladı ve 1979 dan itibaren Türkiye'de hiç kimsenin hayal etmediği devalüasyonlar yapıldı: Daha ne kadar yapılacağını yine kimse hayal etmiyor.

«1970 başlarından itibaren ithal ikamesinin ve içe dönük sanayileşmenin mahzurlarını ortaya koymaya çalıştım. İktisadi kalkınma kuşkusuz sanayileşmek demektir. Sanayileşmenin ise en etkin ve en kolay yolu ithal ikamesidir. Türkiye bunu yapmış ve bununla birlikte bir anlamda harikalar yaratmıştır. Fakat bu yolun sakıncalarını çok kesin biçimde ortaya koymaya çalıştım ve ithal ikamesinin Türkiye'yi felakete götüreceğini göstermeye çalıştım. Bu gerçek ortadayken iş adamları, bürokratlar, politikacılar, bilim adamları bir araya gelmiş 30 yıldanberi ithal ikamesini desteklemiştir ve desteklemeye devam etmektedir.

«Son 5 yıldan beri uzun yıllar süren akademik hayatımın en önemli aşamasına geldiğimi sanıyorum. Bütün ekonomiyi ve bütün Türk milletinin günlük yaşantısını kapsayan bazı görüşler ileri sürmeye başladım: Türkiye ekonomisinin tahlili Türkiye'de son 30 yıldanberi gerçekleştirilen ekonomik büyümenin biçimi anlaşılmadan hiçbir anlam ifade etmez. Diğer yandan Türkiye ekonomisinin büyüme biçimini kanımca hiç kimse bugüne kadar anlayamadığı için Türkiye ekonomisi konusunda ne söylenmişse, eğer bunlar bazı temel ekonomik ilkelere başka bir şey değilse, hepsi yanlıştır, ya da en azından eksiktir.

«Literatür'de bulunmayan çeşitli yöntemler kullanarak Türkiye'de büyümenin kaynaklarını araştırdım. Bunun sonucunda literatürdekenden farklı bir biçimde tanımladığım rantların büyümenin kaynaklarının % 30-40'ını oluşturduğunu gösterdim. Bir kerre

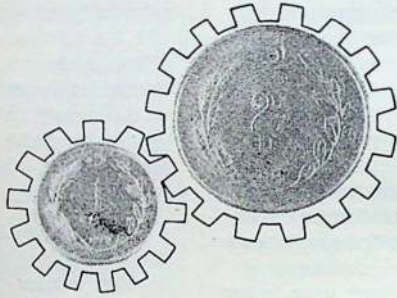
bu sonuca ulaşıncaya geleneksel ekonomik analizi büyük ölçüde değiştirmek gereği bulunduğunu göstermeye gayret ettim. Türkiye ekonomisini bilimsel olarak araştıran kimseler bütün araştırmalarını Türkiye ekonomisinin geçmişine göre belirlenen parametrelere (yani çeşitli makro ekonomik büyüklükler arasındaki ilişkilere) dayandırır. Halbuki göstermeye çalıştım ki; rantlarla büyüyen ekonomilerde geçmiş yıllara dayanan parametrelerin hiçbir anlamı bulunmamaktadır. Bu yaklaşımın en önemli sonucu Türkiye ekonomisinin geleceğine dair tahminler ile ilgilidir. Nitekim bu konudaki çeşitli tahminlerimin bütün diğer tahminlerden daha doğru çıktığını olaylar göstermiştir.

«.....

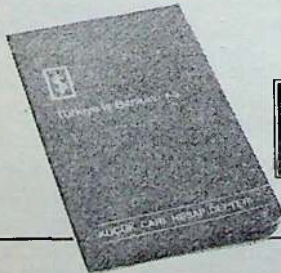
«Ülkemizin iktisadi sorunları arasında başkaları da vardır. Fakat önemli olan bunlar arasında yaşamımızı en derinden etkileyecek olanları seçmek ve kesin ve keskin hatları ile bu sorunları ortaya koyarak, bunların çözümleri konusunda açık seçik önerilerde bulunmaktadır. İşte 35 yılı dolmayan akademik hayatımın her aşamasında bunu yaptım. Bu kitapta bütün bunlar görülecektir. Neyi ne zaman söylediysem başkalarından farklı söyledim ve genellikle bilinen ve inanılanlardan değişik şeyler yazdım. Bu davranışım daima şimşekleri üstüne çekmiştir ve bilim adamlarımız, gazetecilerimiz, iş adamlarımız, bürokratlar, politikacılar sözlerimin duyulmaması için ellerinden gelen her şeyi yapmıştır, yapmaktadır...»

Bundan sonrasını da isterseniz Sayın Hatiboğlu'nun tümü ile orijinal değerli eserinde, görüşlerinde izleyelim.

Eseri, okuyucularımıza salık verilir.

Türk ekonomisinin öyküsü
bu hesapla başladı,
bu hesapla gelişiyor.

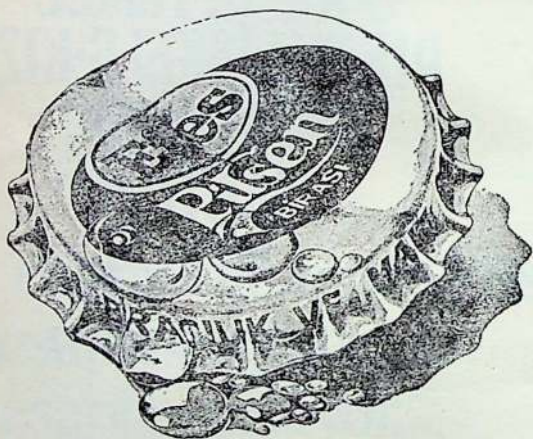

yurt içinde ve dışında
büyük çapta

YOL
KÖPRÜ
BARAJ
KAZIK TEMEL
RIHTIM·İSKELE·KIZAK
FABRİKA
SANTRAL
SU ALTI
İNŞAATLARI

ENKA
İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.

Enka Hanı Balmumcu Şevki Bey Sok. İST
Tel.662215 Tlx.22 639 Pima-TR

"BİRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.

Dış Bankacılık Hizmetleri:

Yurt Dışından Ön Finansman

**İhracatçıya, pesin parayla
ihracat olanakları.**

Artık, Türk ihracatçısı, dünya pazarlarındaki rakipleriyle aynı düzeyde, eşit koşullar içinde!

Çünkü İstanbul Bankası, ihracatçıya, yurt dışı kaynaklardan organize finansman sağlıyor.

Ön finansman (Prefinansman) nedir?

İstanbul Bankası'nın yarattığı büyük olanak: Yurt dışından, 6-12 ay vadeli, Euro-market standartlarında ucuz faizli dış finansman.

İhracatçı, ihracatının karşılığını pesin alacak malı sonra yollayacak.

İhracatçıdan istenen, dünya standartlarında kaliteli mal, zamanında teslim.

Ön finansman ne kazandırıyor?

Avrupa bankalarıyla yapılan özel anlaşmalar sayesinde, ihracatçıya geniş finansman kaynakları kazandırıyor.

Türk ihracatçısına, dünya pazarlarındaki rakipleriyle güçlü rekabet olanakları kazandırıyor.

Artık, ülke ekonomisi ve ihracat sektörü rahatlıyor, güç kazanıyor, hız kazanıyor.

Çünkü İstanbul Bankası, ihracata, bir bankadan beklenenden fazlasını veriyor.

İhracatçılar, buyurun!

MUTİCAL
İstanbul Bankası T A Ş
Dış İşler Müdürlüğü
Müeyyit Sok. No. 1
Tarihi İstanbul
Tel: 495607-491833-
497152
Teleks: 34387 İSTC-TR
24614 İLİM-TR
24461 İSTB-TR

**İSTANBUL
BANKASI**

"dış finansman bankası"

İLK FRİGORİFİK GEMİ • ASİT
TANKERİ • PETROL TANKERİ •
DÖKME YÜK GEMİSİ • GEMİLER •
TIR FİLOSU • TIR FİLOSU • TIR Fİ-
LOSU • YABANCI ÜLKELERDE İN-
ŞAAT TAAHHÜTLERİ • SULAMA
TESİSLERİ • TOPLU KONUT YA-
PIMLARI • SOSYAL TESİSLER • TV
KULE ŞEBEKESİ • TARIM DEPO-
LARI YAPIMI • ONBİNLERCE TÜRK
İŞÇİSİNİN YURT DIŞINDA İSTİH-
DAMI • BİLGİ BİRİKİMİ • DENEY
BİRİKİMİ • DÖVİZ BİRİKİMİ • PET-
ROL İTHALATI • ENERJİ ÜRETİMİ •
ŞİMDİYE KADAR DEĞERLENDİ-
RİLMEMİŞ İHRACAT PAZARLA-
RI • YENİ YENİ YENİ İHRACATÇI-
LAR • YENİ DÖVİZ KAYNAKLARI •
ÖDEMELER DENGESİNDE HER
YENİ GÜN YURDUMUZ LEHİNE
KONULAN YENİ AĞIRLIKLAR •
DÖVİZ • DÖVİZ • DÖVİZ • DÖVİZ
DÖVİZ • DÖVİZ • DÖVİZ • DÖVİZ
DÖVİZ • DÖVİZ • DÖVİZ •

HEPSİ TÜRKİYE'NİN!

Ve hepsi sizin mevduatınız sayesinde !

**PAMUKBANK
GÖREVİNİ
YAPTIYOR!**

Pamukbank...

Kredilerinin %53'ünü ihracata ayırarak...
Yurt dışı taahhüt sektörümüze
büyük destek sağlayarak...

Yeni ihracat alanları, ihracatçıları yaratarak...
Deniz ve kara ticaret filolarımızı güçlendirerek...
Ekonomide enerji ihtiyacını gözeterek...
Petrole önemli fonlar tahsis ederek...

... kaynaklarını döviz kazandırıcı
işlemlere yöneltmiş, bunu görev bilmıştır.

PAMUKBANK
"iyi bankadır"